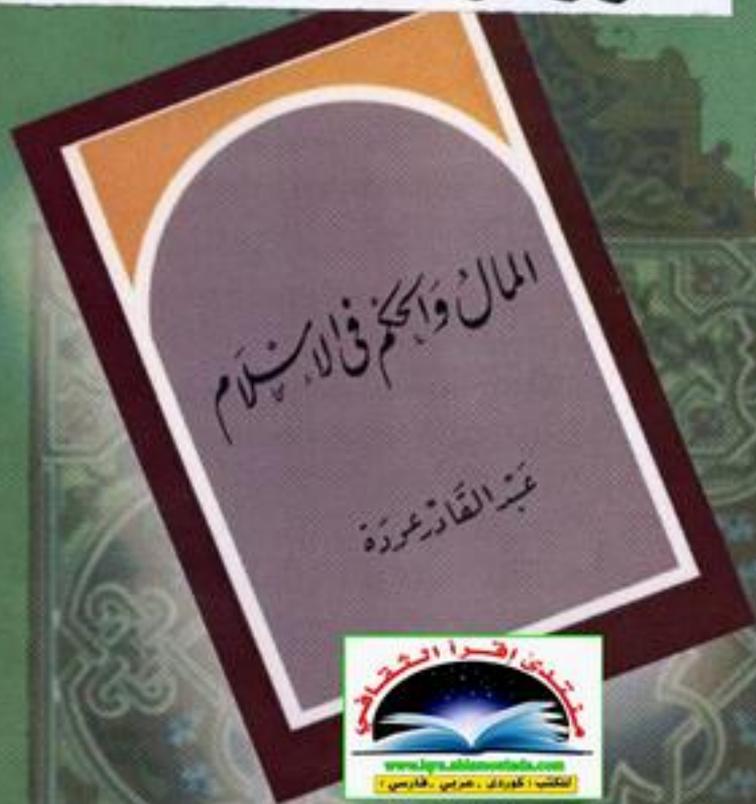

تصوير ابو عبد الرحمن الكردي

زنجیری
ہزری
ہازیرہ
تسلی

۲۱

مكتبة الفارابي
www.lps.edu.mt
مكتبة كوراك، صرمان، فارس

ابو عبد الرحمن الكردي

دو کرائی ریسرچ کونستین

التفسیر

بۆدابه زاندى جورما كتيب: سردانى: (مُنْتَدَى إِقْرَأِ النَّقَافِي)

لتحميل انواع الكتب راجع: (مُنْتَدَى إِقْرَأِ النَّقَافِي)

پدای دائلود كتایهای مختلف مراجعه: (منتدی اقرا النقای)

www.iqra.ahlamontada.com

www.iqra.ahlamontada.com

للكتب (كوردی ، عربی ، فارسی)

زنجیرەى ھزرى ھاوچەرخى ئىسلامى

۱. دەولەمەندکردنى كىتەبخانەى كوردیە بە گىرنگىزىن و كارىگەرترىن دەقى ئەو كىتەبخانەى كە مەشخەلى سەررىى ھزرى ھاوچەرخى ئىسلامىن.
  ۲. ئاشناکردنى خوینەر و لاوى موسولمانى كوردە بە دەقى ئەو كىتەبخانەى كە سەرچاوەن بۆ روشنىبىرى ئىسلامىى و سازىنەرى بىداری و قىامەتى ئىسلامىى پىرۆزن.
  ۳. شارەزاکردنى راستە و خۆى لاوى كورد بەم سەرچاوانە، ئازادکردنىانە لە گىشت كۆت و بەند و بۆچونى تەسكى حىزىبىەتى و تاكپەروى و رەوتگەراىى.
  ۴. بناغەىەك بى بۆ بنىادنانى كەسایەتىەكى ئىسلامى بەھىز بۆ ھەر تاكىكى موسولمانى كورد تا توانای ئەنجامدانى ئەو گۆرانكارىانەى ھەبى كە خواى پەرورەدگار پىنى سپاردەو.
- دەگەل رىز و تەقدىرمان بۆ بىروپاى نوسەرانى ئەم زنجىرەىە، مەرجىش نىە ئىمە پابەندى ھەمو بىروبوچونەكانىان بىن.

با دەستورىشمان لە ھەرگىز ئەمەشەكەى خواى پەرورەدگار بىت.

﴿الذّٰیْنَ یَسْتَمْعُوْنَ الْقَوْلَ فِیْتَبْعُوْنَ أَحْسَنَهُۥ؛ اُولٰٓئِکَ الذّٰیْنَ هَدٰهُمُ اللّٰهُ

وَأُولٰٓئِکَ هُمُ اُولُواْ الْاَلْبَابِ﴾ الزمر - ۱۸

فۆزىيىنگى ئەسەرى

سامان جو مکہ دنیا لہ اسلام

نوسینی عبدالقادر عودہ

وہ رگزیانی رینوار کوستانہ

لہ بلا وکراوہ کانی نوسینگہی / ~~XXXXXXXXXX~~ / ھولیر

ماڻي له چاپدانه وهى پاريژراوه بؤ
نوسينگهئ ته فسير

- ناوى كتيب به عاره بئ: المال والحكم فى الإسلام
ناوى نوسه ر: عبدالقادر عودة
ناوى كتيب به كوردئ: سامان و حوكمرائى له ئيسلامدا
ناوى وه رگيئر: ريبوار كوئستانئ
چاپ و بلاو كردنه وهئ: نوسينگهئ ته فسير / ههولير
كؤمپيوتهر: نوسينگهئ ته فسير
خهت: نهوزاد كوئى
نؤره و سائى چاپ: يه كه م ١٤٢٣ ك ٢٠٠٢ ز
چاپ كردن: چاپخانهئ نازه
تيراژ: ١٥٠٠ دانه
ژمارهئ سپاردن: ٢١١ سائى ٢٠٠٢

التفسير

ههولير - شهقامئ دادكا

ت: ٢٢٣٠٩٠٨ - ٢٢٢١٦٩٥

tafseeroffice@maktoob.com

AlTafseer@hotmail.com

بەك دووقە

سامان و حوكمېرانی دوو پایەى مەحكەمى ژىانى مروۇقن و، خەم لیخواردن و ریکخستنیان، پیویستی یەکی حاشا هەلنەگرە و، پوۆلی گەورە لە چاک ناراستە کردنی ژىانى مروۇقدا دەبینی...

جا لە سۆنگەى ئەووە کە ئیسلام بەرنامە و کەتەلوکی ژىانى مروۇقە، بە تیر و تەسەلی لەو دوو بابەتە دواوە و، هەموو لایەنەکانی بە وردی شەن و کەو کردوون، بەلام حەیفی زۆر بەی موسلمانان ناگایان لەو راستییە نییە و، لەو هەموو نایەت و فەرمايشتانهی لەو بابەتە دەدوین، بی خەبەرن.

لیرەووە گرنگی ئەم کتیبە ((بە وەزن سووک و بە قییمەت گران))ەى بەر دەستان پوون دەبیتهوە، کە زۆر بە پوختی و چەر و پیری، ئەو دوو مەسەلەى ساغ و یەکلا کردوونەتەو، کە خویندەنەو، وورد و هوشیارانە پتر ئەو دەسەلمینی و، خوا یار بی، سەرباری بچوکییەکەى، کەلینیکی گەورە دەگرنیت

وەرگێر

۲۰۰۲-۲-۲۴/۲۳

پیشکے نووسر

الحمد لله نستعينه و نستغفره و نعوذ به من شرور انفسنا و من سيئات اعمالنا من يهده الله فلا مضل له، و من يضلل فلا هادي له.
و الصلاة و السلام على سيدنا محمد عبده و رسوله الذي ارسله بالهدى و دين الحق ليظهره على الدين كله و لوكره الكافرون.
داواى ئەوہ :

بېگومان موسلمانان له هه موو شوينىكى دنيا دا، نىستا دهربارهى نىسلام نهزانن و، له رىبازه راستهكهى لايانداوه، تهناهت له هه موو جيهاندا ولا تىك نه ماوه، نىسلام - وهكوو خوا نار دويه تى - ى تىدا جى به جى بكرىت، چ له حوكم و سياسه تدا، يان له نابورى و كوومه لايه تيدا، يان له هر شتىكدا په يوه ندى به بهرزه و ندى تاك و كوومه له وه هبىت و، سىسته مى كوومه لى له سهر بنىات بنىت و، داواى چاك كردن و بهخته وه رى بكات.

ج. موسلمانان روژ به روژ له نىسلام لايان دا، تا ده ستيان له حوكمه كانى هه لگرت، نهو جار به گويرهى ناره زوو و سوودى خويان، چهند حوكمى كانى هه لىژاردن، نهو ههش بووه هوى بهر لايى و فساد و، سهر نه نجام ولا ته كانيان پر بوون له خهراپه و تاوان و، كوومه له كانيان تووشى كویره و درى و بهد بهختى بوون، له ژىر سىبه رى نهو مهينه ته شدا كه تووشى نىسلام هات، بانگ بهرانى راسته قينهى نىسلام سهريان هه لدا و، خه لىكان بو نىسلامى راسته قينه بانگ كرد و، لاوانيان له سهر پهروه رده كردن و، هه موو موسلمانى كانى والى كرد به كردار و گوفتار و ژيانى، بىته بانگ بهر رى نىسلام و، له سهر نهو

تاقىكىردنەوانەى تووشيان بوون، ناراميان گرت تا خوا دەرووى ئى كىردنەو، لەمەو ھۇشيارى ئىسلامىي بلاو بۆو، موسلمانان بە خەبەر ھاتن و، ھۇشمەندان دۇنيا بوون ژيانى موسلمانان بى ئىسلام ھىچ نىيە و، چاك بوونى حال و باليان و بەختەوھىيان، ئايىتە دىي ھەتا بۇ ئىسلام نەگەرىنەو و كاروباريان لەسەر ئىسلام بنىات نەئىن و، لە ھەموو ئىشكىياندا كارى پى نەكەن.

ئىستاش موسلمانان لە ھەموو كاتىك زياتر پىويستيان بە زانىنى راستىيەكانى ئىسلامە، چونكە ئىمپىريالىزم و كۆمۇنىزم^(۱) تىيان بەر بوون و، دىموكراسى^(۲) و سۆشىيالىزميان لەبەر چاوان پارزىنراوھتەو. پىويستيان بەو شتەيە تا بزائن تەنھا ئىسلام لە ئىمپىريالىزم و كۆمۇنىزم قوتاريان دەكات و، تەنھا ئىسلامىش دەتوانى دادپەرورەيى و يەكسانى و ئازادىي لە ولاتەكانيان بە دىي بىنى.

جا لەسەر ھەموو موسلمانىكى بە توانا پىويستە ئەو ھوكمانەى ئىسلام كە لە موسلمانان شاراونەتەو، بۇيان پروون كاتەو و بە زمانىكى ئاسان كە تىي بگەن و بە شىوازيكى نۆى قبولى كەن، بۇيان بخاتە پروو.

ئەمىنىش ھىوادارم لەم كىتەبەدا ئەو شتەى پىويستە ھەموو موسلمانىك لەمەر بىردۆزەى ئىسلام دەربارەى ھوكمرانى و، شىوازى لە راويژدا بىزانىت،

---

^۱ ئەم كىتەبە بۆ يەكەم جار لە سالى ۱۹۵۱ دا لە چاپ دراو، ئەو كاتە كۆمۇنىزم لەو پەرى بە ھىزىدا بوو. (وەرگىز)

^۲ مەبەستى نوسەر لەم (دىموكراسى) يە، ئەو يە موزىف بەپىي دەستورى پەرلەمان و ھەلېژان، بۆ خۆى ياسا و دەستور بۆ خۆى دادنىت و، ملكەچى ئەو ياسا دەستكردە دەبىت، ئەك ئازادى بىرواوا بۆچوون، كە خەلكى كوردەوارى پىي دەلەين: دىموكراسى، چونكە ئازادى را دەربىرەن و تەعبىر لە خۆكردن، كاكلى ئىسلامە و، مېژووش پىرە لە بەلگەى سەلماندى ئەم قسەيە. (وەرگىز)

پیشکیشی موسلمانانم کردییت، ههروهها هیواداریشم موسلمانان دواى شارهزا
بوون له م کتیبه، بزائن که شیوازی ئیسلام له حوکمرانیدا له دنیا دا تاچه و،
بیردۆزه دستکردهکانی راویژ له چاو بیردۆزهى ئیسلام هه ر شایانی باس کردن
نییه.

له خواش داواکارم هه موو لایه کمان بو خیر و چاکه سه ر بخت و، به هوى
ئیسلامه وه یه ک دهنگمان بکات.

عبد القادر عوده

به روی این شاه و به روی سحر کرده

- نیم که ردوونه خوارروستی کردووه
- نیم که ردوونه بنومروف برده است کراوه
- مروف هه نینکیان بو هه نینکیان برده است کراون

ئەم گەردوونە خوا دروستی کردوو

ئەم گەردوونە تێدا دەژین و ئاوەدانی دەکەینەوه و، دەستمان بەسەر ئەو
 حەییوان و پووک و شتە نازیندوانەدا که تێیداین، هەلگرتوو هەولێ بە دەست
 هیئانی خێر و بیڕهکەمی دەدەین و، ئەو هیئانە لە نیویدان، دەیانخەینە کار،
 ئەم گەردوونە مرۆف دروستی نەکردوو و دەستکردی وی نییە و، مرۆف
 ناتوانی نە ئەم گەردوونە و نە شتی که مێریش بە دەست بیئێ و، رۆژیک له
 رۆژان شتی وایان ئی نەوه شاووتەوه و ناوه شیئەوه، چونکه مرۆف بۆ خۆی
 وەکو هەموو دروست کراویکی دیکە، خوا دروستی کردوو ﴿بَلْ أَنْتُمْ بَشَرٌ مِّمَّنْ
 خَلَقَ﴾ (المائدة: ۱۸)، دروستکراوه کانیشت هەرچەندە هەموشیان پشتی یه کدی بگرن،
 توانای بەدی هیئانان نییە و، ئەگەر تیکرای مرۆفەکان بۆ دروست کردنی بی
 نموودهترین و لاوازترین میشت کۆبنهوه، له دەستیان نایهت و، ئەگەر لاوازترین
 و بی نموودهترین میشت شتیکیان لێ بستینێ، ناتوانن ریی لێ بگرن و لێی
 بستیننەوه ﴿إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَنْ يَخْلُقُوا ذَبَابًا وَلَوْ اجْتَمَعُوا لَهُ وَإِنْ يَسْأَلُهمُ
 الذُّبَابُ شَيْئًا لَا يَسْتَفِيدُوهُ مِنْهُ ضَعْفَ الطَّالِبِ وَالْمَطْلُوبِ﴾ له خوا بەدەر ئەوانە
 هانایان بۆ دەبن، ئەگەر هەمویان کۆبنهوه ناتوانن مێشیک وهدیی بیئن و،
 ئەگەر مێشیش شتیکیان ئی بفرینێ، ناتوانن لێی بستیننەوه، داواکار و
 داواکراو که نهفت و زه بونن. ﴿الحج: ۷۳﴾.

ئەم گەردوونە تێدا دەژین و بە ئاوادان کردنەوه یهوه خه ریکین، ئەو خوایه
 دروستی کردوو، که خەلکی له گەل دروست کردوو، ننجاً گەردوونی بە
 مرۆف و له شیوهی نیڕ و میدا روخساری جوان کردوون و، گوئی و چا و دلی
 پی داون تا رامینن و بیڕ بکه نهوه و، نیعمه ته کانی خویان بە بیردا بیئن و، له سەر

نه‌وی که خوا دروستی کردوون و روزی پی‌به‌خشیون و چاک‌ی له‌گه‌لدا کردوون، سوپاسی بکن ﴿وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ جَعَلَكُمْ أَزْوَاجًا: خُودَا نِیْوَه‌ی هه‌وه‌ل له‌ گل، پاشانیش له‌ تنۆکه‌یه‌ک وه‌دی هینا، دوی جوتی لی پیکهینان﴾. فاطر: ۱۱. ﴿يَا أَيُّهَا الْإِنْسَانُ مَا غَرَّكَ بِرَبِّكَ الْكَرِيمِ (۶) الَّذِي خَلَقَكَ فَسَوَّاكَ فَعَدَلَكَ (۷) فِي أَيِّ صُورَةٍ مَا شَاءَ رَكَّبَكَ: نه‌ی بنیاده‌م، چی توی له‌حاند په‌روه‌رنده‌ی به‌خشنده‌ت بادی هه‌وا کرد؟ نه‌وی که دروستی کردی و نه‌ندامه‌کانی وی‌خستی و ریکی کردی. به‌هر شکلی‌کیش خوی ویستی ده‌ری خستی﴾. الأنفطار: ۵-۸. ﴿وَصَوَّرَكُمْ فَأَحْسَنَ صُوْرَكُمْ: نه‌و بیچی به‌نیوه‌ داوه، له‌هه‌موو بیچی‌ک جوانتره﴾. غافر: ۶۴. ﴿وَاللَّهُ أَخْرَجَكُمْ مِنْ بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ لَا تَعْلَمُونَ شَيْئًا وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ: خوا نِیْوَه‌ی له‌ زگی دایکتانه‌وه‌ هینا‌وته‌ سه‌ر دنیا که هیچ‌تان نه‌ده‌زانی و، گوی و چاو و دلی پی به‌خشین، تا سوپاسی بکن﴾. النحل: ۷۸.

نه‌و گه‌ردوونه‌ی که تییدا ده‌ژین، خوی بالاده‌ست دروستی کردووه، که هه‌رچی ده‌یزانین و نایزانین و هه‌ستی پی‌ده‌که‌ین و هه‌ستی پی‌ناکه‌ین و، هه‌رچی ده‌کری به‌ بیرمان دا بی‌ت و په‌ی پی‌به‌رین هه‌ر نه‌و دروستی کردووه ﴿ذَلِكُمْ اللَّهُ رَبُّكُمْ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ فَاعْبُدُوهُ: نه‌وه‌ په‌روه‌ردگار‌تانه، بیجگه‌ له‌وی چ په‌رستراوی دیکه‌ نین، وه‌دی‌هینی هه‌موو شتی‌که، جا بیپه‌رستن﴾. الأنعام: ۱۰۲.

هه‌ر نه‌ویش ناسمانه‌کان و زه‌ویی و نه‌و دروستکراوانه‌ی تیاندان و نه‌و هه‌موو ته‌نه‌ ناسمانی‌یه‌ی له‌ نیوانیاندان و ناکه‌ونه‌ نیو جوغزی زانست و له‌ باس کردن و ژماردن نایه‌ن، دروستی کردوون و، هه‌ر نه‌ویش— نه‌گه‌ر بیه‌وی— ده‌توانی شتی دیکه‌ش دروست بکات، چوونکه‌ به‌دی‌هینان و دروست کردن به‌ ویستی نه‌وه‌وه‌ به‌نده‌ و، بنا‌وانه‌که‌ی فره‌مانی وی یه‌ ﴿وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ

وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ: مَلَكَايَه تى عاسمانان و زهویى و هرچیان له نیواندایه، سر به خواجه و، چى پى خوشبى، وهدى دینى. ﴿المائدة: ۱۷﴾. ﴿لِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا فِيهِنَّ﴾: عاسمانهکان و زمين و هرچى له نیواندایه، سر له بهرى ملکی خواجه. ﴿المائدة: ۱۲۰﴾.

هر نهویشه هموو جوړهکانى پووهک و نازهل و مروّف و هر شتیک که شارهزاییمان دهربارهى هیه، یان هیچى لى نازانین، دروستى کردوه، وای کردوه بو پیتانندن و نواس بوون، په یوهندی پیکهوه بکه و، بو پاراستنى جوړ و هیشتنه وهى ژیان، بهر و وهچه (جیل) یان لى بکه ویتته وه ﴿سُبْحَانَ الَّذِي خَلَقَ الْأَزْوَاجَ كُلَّهَا مِمَّا تُنْبِتُ الْأَرْضُ وَمِنْ أَنْفُسِهِمْ وَمِمَّا لَا يَعْلَمُونَ﴾: خودا پاک و بى عیبه که هموو جووتیکى وهدى هینا، چ له وانهى له م سر زمينه دپوین و، چ له خویمان و، چ له وانهش که نایزانن. ﴿یاسین: ۳۶﴾.

هر نهویش تاریکى و پووناکى بهدى هیناوه و، شهو و روژ و خوړ و مانگ و نهستیرهکانى دروست کردوه و، تاریکى به شهو و پووناکى به روژه وه بهستوته وه و، خوړى کردوته نیشانهى روژ و، مانگ و نهستیرهکانى والى کردوه له تاریکى و وشکانى و دهریادا پینومان بن ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَجَعَلَ الظُّلُمَاتِ وَالنُّورَ﴾: سوپاس و ستایش بو نهو خودایهى ناسمان و زهویى دروست کردوه و تاریکى و پووناکى پهیدا کرد. ﴿الأنعام: ۱﴾.

﴿هُوَ الَّذِي خَلَقَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ﴾: هر خویه تى شهو و پوژ و خوړ و مانگى دروست کرد و، همویان له شوینى خویماندا دهخولینه وه. ﴿الانبیاء: ۳۳﴾.

هر نهویش مردن و ژیانى دروست کردوه و، له دواى مردن مروّفهکان زیندوو دکاته وه، تا له و شتهى پیى بهخشیون تاقیان بکاته وه و، به گویرهى کرده وکانیان پاداشتیان بداته وه ﴿الَّذِي خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيَاةَ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ

عَمَلًا: ئەوۈ كە مردن و ژىنى داھىناوۈ، تا ئىۋە تاقى كاتەۋە، كامتان ئاكارى جواترە. ﴿الملك: ۲﴾

نۇم گەردوونە بۇمروف بەردەست كراۋە

ئەو خۋايەش كە نۇم گەردوونەى دروست كىردوۋە، بۇ خىزمەتى مروف بەردەستى كىردوۋە و، بە چاۋ و گوى و عەقل كە پىنى بەخشىۋە، بەسەر گەردوونىدا زالى كىردوۋە و واى لى كىردوۋە بە يارمەتى ى ئەو شتانهى، خىر و بىرى گەردوون بە كاربىنى و، ئەو ھىزانەى تىيدان، بدوزىتەۋە و، ھەموو ئەۋانە لە پىناۋى سوود و بەختەۋەرىسى خۇيدا بە كاربىنى ﴿أَلَمْ تَرَوْا أَنَّ اللَّهَ سَخَّرَ لَكُمْ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَأَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعْمَهُ ظَاهِرَةً وَبَاطِنَةً﴾ ناخۇ ئىۋە نەتاندىۋە خوا ھەرچى لە ئاسمانەكان و زەۋىدايە، بۇ ئىۋەى بەردەست كىردوۋە، بە ئاشكرا و بە نەپىنى نىعمەتەكانى خۇى بەسەردا رزاندوون؟! ﴿لقمان: ۲۰﴾

جا مروف كە لەسەر زەۋى دەژىنى خوا ھەرچى لە ئاسمانەكان و زەۋىدايە، بۇى بەردەست كىردوۋە، ھەروا ھەرچى لە وشكانى و دەرىدايە، ھەور بۇ خىزمەت كىردى بەردەست كراۋە، ئەو ئاۋەى لە دەريا و رووبارەكانەۋە لە شىۋەى ھەلم كۆكراۋەتەۋە، ھەلى دەگرى و دەيكاتە باران و، زەۋىى پووتەنى مردوۋى پى دەژىنىتەۋە و، ھەموو جۆرە بەر و بوومىكى بۇ بژىۋ و پۇزىى بەندەكان لى دەپوئىنى، دەريا و رووبارەكانىش بۇ خىزمەتى مروف بەردەست كراۋن، ھەورىان لى پىكدىت و، پوۋەك و مروف و ھەموو ئاژەلىك لەسەر ئاۋەكەيان دەژىنى و، كەشتىيان پىدا دەپۇن كە خەلك دەبەنە ئەو شوئىنانەى وا نەبايە نەياندەگەشىتنى، ھەروا لە نىۋ ئەو دەريا و رووبارانەدا، جۆرەھا زىندەۋەرى دىكە دەژىت، كە خەلك بۇ خۇراك و رازاندەۋە بە كاربان دىنى،

خۆر و مانگیش بۆ خزمهتی مروّف بهره‌ست کراون، پووناکیی و گهرمیی ده‌به‌خشن و له پێداویستیه‌کانی ژیاڤن و، ههر شتیکی له گهردوون دایه له بچوک و گهوره و زانراو و نه‌زانراو، بۆ خزمهتی مروّف بهره‌ست کراوه و، مافی خۆیاڤه په‌ی به نه‌یڤی‌یه‌کانیاڤ به‌رن و، ده‌ستیان به‌سه‌ردا بگرن و، ئه‌وه‌نده‌ی ده‌توانن که‌لکیان ئی وه‌ربگرن، چونکه گهردوون به یاریی خوا بو‌یاڤ پام کراوه و، نه‌وان به‌ فه‌رمانی خوا ده‌سه‌لاتیاڤ به‌سه‌ریدا ده‌شکی٤ت ﴿اللَّهُ الَّذِي سَخَّرَ لَكُمْ الْبَحْرَ لَتَجْرِيَ الْفُلُكُ فِيهِ بِأَمْرِهِ وَتَلْتَبَتُوا مِنْ فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ (١٢) و سَخَّرَ لَكُمْ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا مِنْهُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ: خوا ئه‌وه‌یه که ده‌ریای بۆ ئیوه بهره‌ست کرد که له گو‌یره‌ی فه‌رمانی ئه‌و گه‌می له‌نیو‌دا بگه‌پئ و، بۆ-وه‌ده‌ست هیڤانی- خیر و بی‌ری وی تی‌بکۆشن و، سو‌پاسی بکه‌ن. ههرچی له ئاسمانه‌کان و زه‌ویدا‌یه، هه‌مووی ئی ئه‌وه‌و، بۆی بهره‌ست کردوون، که له‌مه‌دا نیشانه و به‌لگه زۆرن بۆ ئه‌وانه‌ی پاده‌میڤن. ﴿الْحَاقَّةُ: ١٢-١٣.﴾

﴿اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْ وَسَخَّرَ لَكُمْ الْفُلْكَ لَتَجْرِيَ فِي الْبَحْرِ بِأَمْرِهِ وَسَخَّرَ لَكُمْ الْأَنْهَارَ﴾ (٣٢) و سَخَّرَ لَكُمْ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ دَائِبَيْنِ وَسَخَّرَ لَكُمْ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ﴾ (٣٣) و آتَاكُمْ مِنْ كُلِّ مَا سَأَلْتُمُوهُ وَإِنْ تَعَدُّوا نِعْمَةَ اللَّهِ لَا تُحْصُوهَا إِنَّ الْإِنْسَانَ لَطُلُومٌ كَفَّارٌ: ئه‌و خودایه‌ی ئاسمانه‌کان و زه‌میڤی داهیناوه‌و له چه‌واوه ئاویکی داباراڤده‌و، به‌روبو‌ی بژئوی ئیوه‌ی پئ ده‌پو‌یڤئ، گه‌می‌ه‌شی داوه‌ته ده‌ستو-که ههر به‌پئیی فه‌رمانی ئه‌و-له زه‌ریادا بی٤ت و بچئ و ئه‌م هه‌مو روبا‌رانه‌شی بۆ رام کردوون. خۆر و مانگی بۆ ئیوه خستۆته به‌رکار، وه‌ستان و چاڤیاڤ نیه، ئه‌م شه‌وگا‌ر و روژگا‌ره‌شی ههر بۆ ئیوه ده‌سته‌مو‌ کرد. ههرچی لی٤تان خواستوه، پئیی ره‌وا دیون. ئه‌گه‌ر بیڤنه سه‌ر ژما‌ری چاکه‌ی خودا، له‌ژماردن دانه‌میڤن، به‌پاستی مروّف ناهه‌قیار و سپه‌یه. ﴿ابراهیم: ٣٢-٣٤.﴾

مروڤ ھەندیکیان بو ھەندیکیان بەردەست کراون

خوای بالا دەست ھەر وەکو چۆن گەردوونی بو مروڤ بەردەست کردوو، ھەروا ھەندیک مروڤیشی بو ھەندیکی تر بەردەست کردوون، تا لە کۆمەڵیکدا کە رێک و پێک و ھاوکاری یەکتەر بیئت، بژین و، چاک تر بتوانن ئەو گەردوونە ی بۆیان بەردەست کراو بە کار بیئن و سوود لە خێر و بیڕەکە ی وەرگرن و، لە بنیات نانی ژیانیکی مروڤانە ی دلخاوازا بەشداری بکەن ﴿لَخْنُ قَسَمْنَا بَيْنَهُمْ مَعِيشَتَهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَرَفَعْنَا بَعْضَهُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ لِيَتَّخِذَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا سُخْرِيًّا وَرَحْمَةُ رَبِّكَ خَيْرٌ مِّمَّا يَجْمَعُونَ﴾ ئیمە بژووی ئەوانمان لەسەر دنیا بو بەشکردوون، ھیندیکمان لەچاو ھیندیکان پایەبەرزتر کردوو، تا ھەندیکیان خزمەتی ھەندیکیان بکەن و بەزەیی پەروردگاری تو لەو شتە ی کۆی دەکەنەوہ چاکترە ﴿الزخرف: ۳۲﴾.

خوایش بۆیە ھەندیک کەسی بو ھەندیکی دیکە بەردەست کردوو، تا ھیکمەت لیزانی یەکە ی دیاریی بدات و، لەو شتە ی پێی بەخشوون، تاقیبیان بکاتەوہ، جا ئەوہ ی چاکە بکات، بو خۆیەتی و، ئەوہ ی خراپەش بکات ئەوہ لەسەر خۆی دەکەوێت و، ئەوہ ی کافر بیئت، کفرەکە ی زەرەر لە خۆی دەدات و، ئەوہ ی ئیمانداریش بیئت، ئیمانەکە ی سوود بە خۆی دەگە یەنیئت : ﴿وَهُوَ الَّذِي جَعَلَكُمْ خَلَائِفَ الْأَرْضِ وَرَفَعَ بَعْضَكُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ لِيَلْوَكُمْ فِي مَا آتَاكُمْ إِنَّ رَبَّكَ سَرِيعُ الْعِقَابِ وَإِنَّهُ لَغَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ ھەر بو خۆشی ئیوہ ی کردە جێنشینانی زەوی و ھیندیکتان ی بەرانبەر بە ھیندیکی تر چەند پلە بردە سەرەوہ، تا لەو شتە ی

پینی داون به تاقیتان بکاتهوه، پهروهردگارت ههلبهت به پهله تۆله دهستیننی و، ههروهیشه که له گوناهان دهبووری و دلوقانه. ﴿الأنعام: ۱۶۵﴾.

﴿هُوَ الَّذِي جَعَلَكُمْ خَلَائِفَ فِي الْأَرْضِ فَمَنْ كَفَرَ فَعَلَيْهِ كُفْرُهُ وَلَا يَزِيدُ الْكَافِرِينَ كُفْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ إِلَّا مَقْتًا وَلَا يَزِيدُ الْكَافِرِينَ كُفْرُهُمْ إِلَّا خَسَارًا﴾. ههروه ئیوهی لهجینگهی پیشینهکانتان-لهم زهمینه- جئ کردهوه، جا ههکهسینک ناسپاس بیت، ناسپاسییهکهی سهری خوی دهگریتهوهو، نا سپاسی نا سپاسان، ههروهی پهروهردگاریان پتر دهکات و، بی ئهمهگی بی ئهمهگان، ههزیانیان زیده دهکات. ﴿ناظر: ۳۹﴾.

خوا بهردهست کردنی ههندیك كهس بۆ ههندیكى دیکهی لهسهه چهوساندنوه بنیات نهناوه و، خوی بهرز و بالآ زۆر له شتی وا دووره، بهلکو بهردهست کردنی به تهبیعت و بارودۆخی توانا و لیها توویبانهوه بهنده، که لههه جیاوازییان له پوی به هیزی و لاوازی و زانین و نهزانین و، چالاکی و سستی و، گهلیك لایهنی جیاوازی دیکه که له تهبیعت و زانیاری و بارودۆخ و بهلگهکانیانهوه سههچاوه دهگریت، کردوونی به چند پلهیهکی جیا جیا، ئهمهش پری لهوه ناگریت که ئهوه کهسهی له پلهیهکی نزمدایه، به کردار و ئیمانی بۆ پلهیهکی بهرزتر پینی لا بجیت و، بگاته سهه ترۆیکی هۆز و نهتهوهکهی، چونکه له ئیسلامدا کردار و ئیمان حیسابه و، خوا کاری هیچ ئیمانداریک به زیه نادات : ﴿أَلَمْ يَلْمِ الْاَعْصِيْعَ عَمَلٍ مِّنْكُمْ مِنْ ذَكَرٍ أَوْ اَلْتَمِيْ اَلْعَمْرَان: ۱۹۵﴾.

ئهو ئیمانداره ئیشهکهی چاک ئههجام دابیت و، گهیاندبیه پلهی چاکه (الاحسان) ﴿اَنَا لَا نُضِيْعُ اَجْرَ مَنْ اَحْسَنَ عَمَلًا﴾: ئیمه پاداشتی ههکهسینکی کردهوهی چاک بکات، بهزیه نادهین. ﴿الكهف: ۳۰﴾.

خوابِ خوی دایناوه که که‌سیکِ نیماندار بیت، ژیانیکی خوشی به نسیب کات، نه‌وه‌تا ده‌فهرمویت : ﴿مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنْثَى وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيَاةً طَيِّبَةً وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُمْ بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ هه‌رکه‌سیک-چچ نیر، چچ می-کرداری باشه و باوه‌پرداره، هه‌تا ده‌ژی و ده‌که‌ین به‌خوشی بژی، دیاریشه باشتر له‌وهی و کردوویانه، نیمه پاداشتیان وی ده‌دهینه‌وه. ﴿النحل: ۹۷.

هه‌روا داوا له موسلمانان ده‌کات کار بکه‌ن و بو کار کردن هانیان ده‌دات : ﴿وَقُلْ اَعْمَلُوا فَسَيَرَى اللَّهُ عَمَلَكُمْ وَرَسُولُهُ وَالْمُؤْمِنُونَ﴾ بیژه: ده‌سا وه‌کارکه‌ون، کاری نیوه به زویکی‌زوو له‌لای خودا و پیغه‌مبه‌ری و خاوه‌ن باوه‌ران دیار نه‌دا. ﴿التوبة: ۱۰۵.

پله و به‌ریزی و نزمی‌یه‌که‌شینی، به پیی کرده‌وه‌کانیان داناوه، جا نه‌و که‌سه‌ی کاره‌که‌ی به‌ریزی کاته‌وه، هه‌چ شتی‌ک نزمی ناکاته‌وه و، هه‌چ شتی‌ک به‌ریزی ناکاته‌وه: ﴿وَلِكُلِّ دَرَجَاتٍ مِمَّا عَمِلُوا وَمَا رَبُّكَ بِغَافِلٍ عَمَّا يَعْمَلُونَ﴾ بو هه‌رکه‌سیک-به‌ران‌به‌ر به‌ناکاری خوی-پله‌وپایه‌که‌لیک هه‌یه و، په‌روه‌ردگارت له‌وهی ده‌یکه‌ن، خافل نییه. ﴿الأنعام: ۱۳۲.

جی نشینی لہ سر رزوی

■ مروف کراوہ تہ جی نشین لہ سر رزہ و

■ جی نشینی مروف بہ چند شتیگہ وہ بندہ

■ جوزہ کا جی نشینی

■ دہ ستور خوالہ جی نشینی حوکم دا

■ چند نمونہ یہ ک لہ جی نشینا پشو و

■ پاپی جی نشینا سر رزہ و

■ نہ رک کانی جی نشینانی سر رزہ و

■ سزای بہ رائد سوورہ کا جی نشینی

مروّف کراوه ته جي نشين له سره ره و

خوا مروّقی له زهویی دروست کردوه و، زهویی پیّ ناوه دان کردوته وه : ﴿هُوَ أَنشَأَكُم مِّنَ الْأَرْضِ وَاسْتَعْمَرَكُمْ فِيهَا: نَهو لهم خاڪه‌ی وه‌دی هیٺان و ویستی ناوه‌دانی بکهن. ﴿هود: ۶۱. كه‌واته ده‌کریّ بلّیین: شوینی مروّف له‌سهر زهویی، شوینی نهو كه‌سه‌یه كه زهویی ناوه‌دان ده‌کاته‌وه و، ده‌ستی به‌سهر دا ده‌گریٽ و، زهویی و هرچی تییدایه بویان به‌رده‌ست کراوه و، به ئیزنی خوا بویان پام کراوه و، ماف و نهرکه‌کانیان، نهو خواهی‌ی زهویی پیّ ناوه‌دان کردونه‌ته‌وه و، مافی ده‌ست به سهر داگرتنی داونه‌تی، دیارییان ده‌کات، به‌لام ئیمه‌ش پیمان چا‌که‌وه‌کوو چوّن خوا زیاتر له جاریک سیفته‌ی جي‌نشینیان ده‌داته پالّ پییان بلّیین: جي‌نشین.

قورئانیش راشکاوانه ده‌لیت : خواهی‌ی گه‌وره ئاده‌می بابه گه‌وره‌ی مروّف دروست کرد، تا بی‌کاته جي‌نشینی سهر زهویی : ﴿وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً قَالُوا أَتَجْعَلُ فِيهَا مَن يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ قَالَ إِنِّي أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ: نهو کاته‌ی په‌روه‌رنده‌ی تو به فریشتانی راگه‌یاند: من ده‌مه‌وی بریکاریک له‌سهر زمین دیاریی بکهم، گوتیان: تو که‌سیکی وا دینی له‌ویدا خراپه بکا و خوین بریزئی؟ که‌چی ئیمه‌هر شوکرانه‌ی تو ده‌کین و تو به پاک راده‌گرین! گوتی: نه‌وه‌ی من ده‌یزانم، ئیوه ناگاتان لی نییه. ﴿البقرة: ۳۰.

دەربارەى چۆنیەتەى جی‌نشینی مروّف، توێژەرەوانى قوربان رای جیا جیايان هەیه،^(١) هەندیکیان پێیان وایە مروّف بوّته جی‌نشینی دروست کراویکی پێش خوێ که لەسەر زهویى نیشتەجی بووه، خراپە و خوین پێژی تێدا کردووه، لێرەو بە گوێرەى ئەو رایەى، جی‌نشینی جیگرتنەرەى دروستکراویکی پێشووه. هەندیکیش لەو برۆیەدان مەبەست لە جی‌نشینی خۆای گەرەیه، نەک دروستکراویکی پێشوو، خوا مروّفی کردوّته سەردارى زهویى، تا دەستوورەکانى خۆای تێدا ئەنجام بدات، دەستکرده سەیرەکانى، نەینى یەکانى بە دیهینانى، و، شاکارەکانى حکمەت و لیزانى، و، سوودی ئەمرو فرمانەکانى ناشکرا کات، و، لەمەودوا بوّمان دەردەکەوى، که ئەو جیاوازییە هیچ بایەخیکی لە باسەکەى ئێمەدا نییه.

جی‌نشینی مروّف بەچە ندرشتیکە وە بەندە

قەسەى لەسەر نییه که خوا کاتیك مروّفی لەسەر زهویى نیشتەجی کرد، لە سەرى پێویست کرد گوی رایەلى فرمانى بیّت، و، ئەوهى لێى قەدەغە کردووه، نەیکات، و، پەیمانى لى وەرگرتوون هەر ئەو بپەرستن و هەر لەو بترسن، و، خۆیان بە تەقوا و لە خوا ترسان برزیننەوه، و، وریای فیتنە و فیلى شەیتان بن، و، پێى راگەیاندوون که ئەوهى بە دواى پێرەوى خوا بکەوێت، ئەوه لەسەر رێى راستە، و، ئەوهى ئیمان بە نیشانەکانى خوا نەهینى و باوەر بە نێرراوه‌کان نەکات، گومرا و سەر لى شیواوه، و، ئەوانەى لەسەر رێى راستن، ئۆقرە و ئارامیان پى دەبەخشیت، و، نەترسى دایان دەگریت و نەخەمبار دەبن، و، بو کافر و بى

^١ تەفسیری (المنار) ج ١ لاپەرە (٢٥٧-٢٦١)

باوه پانیش ناگری ههتا ههتایی داناوه : ﴿قُلْنَا اهْبِطُوا مِنْهَا جَمِيعًا فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُمْ مِنِّي هُدًى فَمَنْ تَبِعَ هُدَايَ فَلَا خَوْفَ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ (٣٨) وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ. گوتمان هه مووتان له بههشت برؤنه خواری، نهوسا نهگهر لای منهوه ریئوینیکتان بو هات، نهوانهی بکهونه شوینی ریئوینیم، نه له هیچ شتیگ دهرسن، نه خهم دهخون. ﴿البقرة: ٣٩، ٣٨.

﴿قَالَ اهْبِطُوا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ وَلَكُمْ فِي الْأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَاعٌ إِلَىٰ حِينٍ﴾ (٢٤) قَالَ فِيهَا تَحْيَوْنَ وَفِيهَا تَمُوتُونَ وَمِنْهَا تُخْرَجُونَ (٢٥) يَا بَنِي آدَمَ قَدْ أَنْزَلْنَا عَلَيْكُمْ لِبَاسًا يُؤَارِي سَوَاتِكُمْ وَرِيشًا وَلبَاسُ التَّقْوَىٰ ذَلِكَ خَيْرٌ ذَلِكَ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ لَعَلَّهُمْ يَذَّكَّرُونَ (٢٦) يَا بَنِي آدَمَ لَا يَفْتِنَنَّكُمُ الشَّيْطَانُ كَمَا أَخْرَجَ أَبَوَيْكُم مِّنَ الْجَنَّةِ يَرِعُ عَنْهُمَا لِبَاسَهُمَا لِيُرِيَهُمَا سَوَاتِهِمَا إِنَّهُ يَرَاكُمْ هُوَ وَقَبِيلُهُ مِنْ حَيْثُ لَا تَرَوْتَهُمْ إِنَّا جَعَلْنَا الشَّيَاطِينَ أَوْلِيَاءَ لِلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ (٢٧) وَإِذَا فَعَلُوا فَاحِشَةً قَالُوا وَجَدْنَا عَلَيْهَا آبَاءَنَا وَاللَّهُ أَمَرَنَا بِهَا قُلْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَأْمُرُ بِالْفَحِشَاءِ أَتَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ (٢٨) قُلْ أَمَرَ رَبِّي بِالْقِسْطِ وَأَقِيمُوا وُجُوهَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَادْعُوهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ كَمَا بَدَأَكُمْ تَعُودُونَ (٢٩) فَرِيقًا هَدَىٰ وَفَرِيقًا حَقَّ عَلَيْهِمُ الضَّلَالَةُ إِنَّهُمْ اتَّخَذُوا الشَّيَاطِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ مُّهْتَدُونَ:

گوته: داگه پینه خواری، ئیوه دورمنی یه کدین، تا ماوهیهک جینگا و مایه ی ژیاقتان له زهوی ده بی. گوته: دهویدا ده ژین و، لهویش دهرمن، ههر لهویش دهویننه دهر.. نهی فرزهنده کانی ئادهم، ئیمه جلکی وامن داوئی، که عهیب و عارتان داپوشی و جوانیشتان کا، چاکتر لهویش، پوشاکی خو پارازتنه، نه مهش یه کیگ له نیشانه کانی خواجه، به لکو بیر بکه نه وه.. نهی کورانی ئادهم، شهیتان نه تانخه له تینی، ههروهک باوک و دایکتانی له بههشت به دهرکردن دا و، جل و بهرگی ئی داپنین تا شه رمی خو یانیان نیشان بدا. شهیتان و دهسته و بهسته که ی، له لایه که وه ده تانینن، که ئیوه نهوان نابین.. ئیمه شهیتانیه کانمان کردونه ته دوستی نهوانه ی پروایان به خودا نیه.. هه رکاتیگ

کاریکی خراپی نابروبه رهیان لی روبات، ده لئین: ئیغه باب و باپیری خو مان دیوه، که هر وایان کردووه، خودا فرمانی پی داوین ناوا بکهین. بلئی: خودا بو کاری بهد فرمان نادات، نایا ئیوه به زمانی خوداوه شتیک هه لده بهستن، که نایزانن؟! تو بلئی: په روهردگارم فرمان به داد په روهری دهکات. له هه موو مرگه وتیکدا روو له خوا کهن و، به دلیکی پاک له بهری بپارینه وه، وه که بهری ئیوهی دروست کرد. گشتو بو لای نهو ده چنه وه. هیندیکیانی شاره زای ریگا کردووه، دهسته یه کیش هر شیایو گومر ابونن، که نه وانه له بری خودا ده گهل شه یاتین بوونه دؤست، لایان وایه شاره زای هه بوخویانن. ﴿الأعراف: ۲۴-۳۰﴾

به یانیش خوا له سهر لاری بوون و گومرایی حیساب له گهل مروف دهکات، هه روا له سهر دهست هه لگرتنی له گوپرایه لیلی خوا و شوین که وتنی شه یتان و، لیان ده پرسیتته وه و هیچ بیانوو یه کیشیان به دهسته وه نییه، نه جا له سزای نه وهی سه ریچی فرمانی خویان کردووه و، باوه ریان به نیشانه و به لگه کانی نه کردووه و په یمانیان له گهل شکاندووه، پؤل پؤل فری دهرینه نیو ناگر و، تینی گه رماکه ی ده چیژن: ﴿أَلَمْ أَعْهَدْ إِلَيْكُمْ يَا بَنِي آدَمَ أَنْ لَا تَعْبُدُوا الشَّيْطَانَ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ﴾ (۶۰) وَأَنْ اعْبُدُونِي هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ (۶۱) وَلَقَدْ أَضَلُّ مِنْكُمْ جِبَلًا كَثِيرًا أَفَلَمْ تَكْرَهُوا تَعْقِلُونَ (۶۲) هَذِهِ جَهَنَّمُ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ (۶۳) اصْلَوْهَا الْيَوْمَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ (۶۴) الْيَوْمَ نَخْتِمُ عَلَىٰ أَفْوَاهِهِمْ وَتُكَلِّمُنَا أَعْيُنَهُمْ وَنَسْتَهْدِي أَرْجُلَهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ: ناخر نهی توره مهی نادم، من له پیشدا په یمانم له گهلدا نه بهستن که شه یتان نه په رستن؟ نهو دورژمنیکی ناشکراتانه و، هر ته نیا خو م په رستن که ریگه ی راست هر نه مهیه و، (شه یتان) گه لیک که سی له ئیوه گومر اکرد، نه وه هینشتا هر تی ناگهن؟! نه مه نهو جه هنده مهیه، که وا به لئنتان پی دهره. به هو ی پی نه زانیه که تان، نه مرو دهبی بچه ناوی. ﴿یس: ۶۰-۶۵﴾

جۆره کا جی نیسه

جی نشینی مروقیش له سهر زهویی دوو جۆره : جی نشینی گشتیی و جی نشینی تایبه تی.

جی نشینی گشتیی، جی نشینی مروقه له سهر زهویی بۆ ئاوه دان کردنه وه و دست به سه ردا گرتنی : ﴿هُوَ أَنشَأَكُم مِّنَ الْأَرْضِ وَاسْتَعْمَرَكُمْ فِيهَا: نهُ لهُم خَاكِهِ وَهَدَىٰ هِنَانٍ وَوَيْسْتَىٰ نَاوَه دَانِي بَكَمَن. ﴿هود: ٦١.﴾

نهم جی نشینی یه له ئادهم ^{الانسان} دست پیده کات و، له دواى خویشی، هه موو تۆر مه (ذریه) که ی له گرتنه وه، چونکه هه موویان ئاوه دانکه ره وه ی زه وین و، خوا ی گه وره ئاوه دان کردنه وه ی پی سپاردوون و، زه وویی بۆ به رده ست کردوون و به ئیزنی خوی به سه ریدا زال کردوون : ﴿وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً: نهُ وکاته ی په روه ردگارت به فریشتانی راگه یاند: من دممه وئ بریکاریک له سهر زه ووی دیاری ی بکه م. ﴿البقرة: ٣٠.﴾

جی نشینی تایبه تیش جی نشینی حوکمرانی یه، نهُ ویش دوو جۆره : جی نشینی ده و له تان و جی نشینی تاکه کان، جی نشینی حوکمرانی ش به هه ردوو جۆره کانیه وه، منه ت و چاکه یه کی دیکه یه، خوا له گه ل نهُ به ندانه ی خوی که چه زی ئی یه، چ وه ک نه ته وه، چ وه ک تاک، ده ی کات، دوا ی نهُ وه ی به نیعمه ت و چاکه ی کردنیان به جی نشینی سه ر زه ووی، منه تی له سه ر کردن : ﴿وَلْيُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتَضَعُوا فِي الْأَرْضِ وَنَجْعَلَهُمْ أئِمَّةً وَنَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِينَ: بپریماندا نهُ وانه ی له م زه ووی یه دا زه بوون کران، به چاکه وه یانخوینین و، بیانکه یه پی شه وای خه لک، له دوا ییشدا بۆ خو یان بمی نی ته وه. ﴿القصص: ٥.﴾

﴿وَجَعَلْنَا مِنْهُمْ أُمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا لَمَّا صَبَرُوا وَكَانُوا بِآيَاتِنَا يُوقِنُونَ﴾ له وانیشدا چهند که سانیگمان کرده پیبهر، که هر به فرمانی خومان رینوینی خهک بکن، چونکه توانای خوراگرتنیان تیدابوو، به ته اووی باوهریشیان به نیشانانمان هینابوو. ﴿السجدة: ۲۴﴾

مه به ست له جی نشینی دهوله تانیس، بزگار کردنی نه ته وه و سهر به خو بوونیته لی له حوکم کردنی خویدا و، کردنیته لی به دهوله تیک که دهسته لاتی نه وه لی هه بیته بهرژه وه ندیه کانی خوی بیاریزیته و، خاوه لی قسه لی خوی بیته و، مانای دووه میشی فراوان بوونی دهسته لاتی دهوله ته، تا وای لی دی، سه رباری روله کانی نه وه ته وه یه، نه ته وه و گه لانی دیکه ش بگریته وه.

جی نشینی دهوله تانیس، نه گهر به ئیزن و فرمانی خوا بیته، چاکه و خیری خویه بو نه ته وه کان به لام ده بی بزاین که جی نشینی به چهند هویه که وه بهنده، که نه ته وه کان دهستیان پی دهگرن و، بییان دهگه نه پله لی جی نشینی و، ده بنه حوکمرانی سهر زهوی و، نه وه ش دهستوری خویه و، دهستوری خواش گوپانی به سهر دا نایته، چونکه ناگونجی جی نشینی له خورا بی کاربو کردن بیته دی، به لکوو له نه جامی کاری گران و هه ولی بهرده و امدا به دی دیته، خوی بالا دهستیس به لینی به و که سانه داوه که ئیمانیان هیناوه و چاکه کارن، که بیان کاته جی نشینی زهوی، جا خوا به تنه ئیمانی نه کردوته هوی کردنی ئیمانداران به جی نشین، به لکوو قهولی به ئیمانداران داوه بییان کاته جی نشین، نه گهر هاتوو کاری چاکیان نه انجام دا، مه بهستیس له کاری چاک هر کاریکه له بابته لی گوپرایه لی خواو خو لادان له خهراپه و تاوان، که کار و باری قیامه تیان چاک دهکات: ﴿وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ﴾ خوا په یمانی به و که سانه تان که ئیمانیان هیناوه و کرده وه چاکه کانیان کردون،

داوه، که بیانکاته جی نشینی سر زهویی، ههروهکو چوڼ خه لکی پینش نه وانی کرده جی نشین. ﴿النور: ۵۵﴾.

کردنی تاکه کانیش به جی نشین، نه وهیه که له کار و باری سر کردایه تیدا بکړینه جی نشین و، په ننگه نه و که سهی ده کړیته جی نشین، هه ندیک جار ناوی ((خلیفه)) لی بنریت، ههروهکو داود عليه السلام ناوی لینرا: ﴿يَا دَاوُدُ إِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ فَاحْكُم بَيْنَ النَّاسِ بِالْحَقِّ وَلَا تَتَّبِعِ الْهَوَىٰ فَيُضِلَّكَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ إِنَّ الَّذِينَ يَضِلُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ بِمَا نَسُوا يَوْمَ الْحِسَابِ﴾. نهی داود، ئیمه تو مان کرده جی نشینی سر زهویی، جا به گویرهی ههق و راستی فه رمانه وایی له نیو خه لکیدا بکه و، مه که وه دواي هوا و ئاره زوو، نه بادا له ریبازی خوا لات بدات، چونکه نه وانهی له ریبازی خوا لاده دن، به هوئی له بیرکردنی پوژی قیامه ته وه، سزایه کی سه ختیان ههیه. ﴿ص: ۲۶﴾.

هه ندیک جاریش جی نشین ناو دهنری پینشه و (امام)، ههروهکو ابراهیم عليه السلام و هه ندیک سر کرده ی به نی ئیسرائیل ناویان نرا: ﴿وَإِذْ ابْتَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ رَبُّهُ بِكَلِمَاتٍ فَأَتَمَّهُنَّ قَالَ إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا قَالَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي قَالَ لَا يَنَالُ عَهْدِي الظَّالِمِينَ﴾. نه و سا خدا به چه ند وشه نه زمونی ئیبراهیمی کرد، پیکی هینان، گوتی: ده تکه مه ریبه ری خه لکی دنیا، گوتی: نه دی توره مه که م؟ گوتی: ناهه قیکاران وه بهر به لینی من ناکه ون. ﴿البقرة: ۱۲۴﴾.

﴿وَجَعَلْنَاهُمْ أُمَّةً يَهْتَدُونَ بِأَمْرِنَا وَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِمْ فِعْلَ الْخَيْرَاتِ وَإِقَامَ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءَ الزَّكَاةِ وَكَانُوا لَنَا عَابِدِينَ﴾. کردیشمانن به پینشه و - که هر به فه رمانی ئیمه - شاره زایی خه لک بکه ن و، به هه مووانیشمان را که یاند له کاری چاک نه وه ستن و نویژ بکه ن و زهکات بدن و، گشتیان ئیمه یان ده په رست. ﴿الانبياء: ۷۳﴾.

جاری واش ههیه جی نشین پینی ده گوتری پاشا (ملك): ﴿وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ يَا قَوْمِ أذكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ جَعَلَ فِيكُمْ أَنبيَاءً وَجَعَلَكُمْ مَلُوكًا

وَأَتَاكُمْ مَا لَمْ يُؤْتِ أَحَدًا مِنَ الْعَالَمِينَ: ئەو دەمانەش که موسا بە ھۆزی خۆی گوت: گەلۆ، نابئ ئیوھ ھەرگیز ئەو چاکە یە لەبیرکەن که خوا لەگەڵی کردوون، که ئەو ھەموو پیغەمبەرە ی ھەر لە ئیو خۆتان بۆ ناردوون، چەندین پاشای لەخۆتان پەیدا کردووە، ئەو شتە ی بەشیوہ ی داوہ، لەم دنیا یە دا بەکەسی نە داوہ. ﴿المائدة: ۲۰﴾

﴿وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ إِنَّ اللَّهَ قَدْ بَعَثَ لَكُمْ طَالُوتَ مَلَكًا: پیغەمبەر یان پیی گوتن: خودا بۆ پاشایە تیتان، تالوتی دیاریی کردووە.﴾ البقرة: ۱۴۷.

دەستور خوالە جی نشینی حوکم دا

دەستوری خوای گەرەش لە جی نشینی ی دەولەتان و تاکەکان دا ئەو یە که ھەر نەتەو یە ک شایانی جی نشینی بی، بیکاتە جی نشینی و، ئەو تاکانەش که لییان دەو شیتەو، بکاتە جی نشین، ھەمووشی بۆ ئەو ی لەو شتە ی پیی بەخشیون تاقیان بکاتەو: ﴿وَهُوَ الَّذِي جَعَلَكُمْ خَلَائِفَ الْأَرْضِ وَرَفَعَ بَعْضَكُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ لِّيَلْوَكُم فِي مَا آتَاكُمْ: ھەر بۆ خووشی ئیوہ ی کردە جی نشینانی سەر زهوی، ھیندیکیان لە بەران بەر ھیندیك چەند پلە بردە سەر وە، تا لەو شتانە ی پیی داو، بە تاقیتان بکاتەو.﴾ الأنعام: ۱۶۵.

جا ئەگەر ئەوانە ی کراوئە جی نشین، ریک لەسەر فەرمانی خوا پۆیشتن و، بانگەوازیان بۆ لای خوا کرد و، بی ھاوئا بۆ دانان لە پەرستندا، پەرستیان و، نوژیان کردووە و زەکاتیان داو، کردووە چاکەکانیان ئەنجام داو، لە خەراپەکان دوور کەوتنەو، فەرمانیان بە چاکە کردو و ھەولێ پێگرتن لە خراپەیان دا، ﴿الَّذِينَ إِن مَكَانَهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ وَأَمَرُوا

بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ وَلِلَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ: ئەوانەى كه هەر كاتیكى دەستەلاتمان دانى لەسەر زهوى، نوێژ دەكەن و زهكات دەدهن و، فرمان بهچاكه دهكەن و پى له خراپه دهگرن و، سههرهنجامى ههموو كاریكیش هەر بهدەست خوايه. ﴿الحج: ٤١﴾.

﴿وَجَعَلْنَا مِنْهُمْ أُمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا لَمَّا صَبَرُوا وَكَانُوا بِآيَاتِنَا يُوقِنُونَ﴾: پيشهوايانمان لهنيویدا پهيداكردن، كه بههوى ئارام گرتنيانهوه به فرمانى ئيمه پينوينى خهك دهكەن و، به دنيايى باوهريان به بهلگه و نيشانهكانى ئيمه ههيه. ﴿السجدة: ٢٤﴾.

﴿وَجَعَلْنَاهُمْ أُمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا وَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِمْ فِعْلَ الْخَيْرَاتِ وَإِقَامَةَ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءَ الزَّكَاةِ وَكَانُوا لَنَا عَابِدِينَ﴾: كردمان بهو پيشهوايانەى به فرمانى ئيمه پينوينى خهك دهكەن و، پيشمان راگهياندن لهكارى چاك نهوستان و، نوێژ بکهن و زهكات بدن و، گشتيان ئيمهيان دهپهرست. ﴿الانبیاء: ٧٣﴾.

ئهگەر ئەوانەى كراونهته جىنشين ئەوهيان كرد، خوا لەسەر زهوى دەسهلاتيان دەداتى و، پى دەست پى راگهيشتنى ههموو شتيكيان پيشان دەدات، ههروهكوو چۆن (ذو القرنين) وه گهلهكهى وا ئى كرد: ﴿إِنَّا مَكَّنَّا لَهُ فِي الْأَرْضِ وَآتَيْنَاهُ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ سَبَبًا، فَاتَّبَعَ سَبَبًا: وامان كرد لهم زهمينهدها دەستى بپروات و، گشت هۆيهكيشمان بۆرهخساند. ﴿الكهف: ٨٤﴾.

ههروا، وهك چۆن يوسفى كرده دەسهلاتدارى زهوى وه به كهيفى خوى كوى و ويستبا، لى جىنشين دهبوو كه پيشتر نه بهخهياليداهااتبوو، نه به خهونيشيدا دىت: ﴿وَكَذَلِكَ مَكَّنَّا لِيُوسُفَ فِي الْأَرْضِ يَتَّبِعُ مِنْهَا حَيْثُ يَشَاءُ: ئا بهم جوړه يوسفمان لهم سهر زهمينه-بهريزهوه- جىكردهوه، لهههرجى بهك خوى ويستباى لهوى دهژيا. ﴿يوسف: ٥٦﴾.

وه هر وهکوو چوڼ بهنو ئیسرائیلی کرده دسه لاتداری زهوی، سهره پرای بئ هیزی خویمان و به هیزی دوژمنه کانیان، دواى نهوهی فیرعه ونه کان کردبویانن به کویلهی خویمان و دهیان چهوساندنه وه، پیسترتین نهشکه نجهیان ده دان و کوره کانیان سهرده برین و نافره ته کانیان بو خزمهت کاریی ده هیشتنه وه، نهوه بوو خواى بالا دست هیز و دسه لاتى دانى و، پوزى و حلال و پاکى پى به خشین و، هندیکیان کرده پیغه مبه و پاشا و، نهوهندهی پئی به خشین، که به کهسى نه به خشى بوو: ﴿وَلَقَدْ بَوَّأْنَا بَنِي إِسْرَائِيلَ مُبَوَّأً صِدْقٍ وَرَزَقْنَاهُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ: بهراستی نیمه بهرهی ئیسرائیلیمان له شوینیکى خوش دامه زرانند و، پوزی پاک و چاکمان دانى﴾ یونس: ۹۳.

﴿يَا قَوْمِ اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ جَعَلَ فِيكُمْ أَنْبِيَاءَ وَجَعَلَكُمْ مُلُوكًا وَجَعَلَكُمْ مَلُوكًا وَأَنْتُمْ كَمَا كُنْتُمْ يَوت أَحَدًا مِنَ الْعَالَمِينَ: گهلوا دهبن هرگیز ئیوه نهو چاکهیهی له بیر نه کهن که خودا دهر باره ی کردون، که نهو هه مو پیغه مبه ره ی هر له ناو خو تان بو ناردون، چه ندین پادشای له خو تان پهیدا کرده و نهو شته ی به ئیوه ی داوه، به هیچ کهسى له م دنیا په دا نه داوه.﴾ المائدة: ۲۰.

وه هر وهکوو چوڼ گهل ی یونس، کاتیک ئیمانیا ن هینا، خوا کار و بارى له ژیانى دنیا یاندا بو چاک کردن و تا ماوه یه ک خوش گوزهرانیى پى به خشین و، کردنى به دسه لاتدار: ﴿فَلَوْلَا كَانَتْ قَرْيَةٌ آمَنَتْ فَنَفَعَهَا إِيمَانُهَا إِلَّا قَوْمٌ يَمُوتُ لَمَّا آمَنُوا كَشَفْنَا عَنْهُمْ غَدَابَ الْخِزْي فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَنَعْتْنَاهُمْ إِلَىٰ حِينٍ: بوچی هیچ شاریک نه بوو که خه لکه که ی پروا بینن تا نهو دهمه ی که پروا که یان به هر هیان پى بگه یه نئ، بیجگه له هوزه که ی یونس! که کاتیک بروایان هینا، نازارى ئابرو به ره مان له سهر دنیا ئی لادان و، وامان کرد هه تا ماوه یه ک خوش رابویرن.﴾ یونس: ۹۸.

خوای بالا دهستیش له هه موو خه لکی جیهان بی نیازه، له گه لیان مهره بانه و،
 نه گهر فرمانی کردن یان نه کردنی شتیکیان پی دهکات، نه و بو چاکه ی
 نه وانیتی، سوودیان پی ده گه یه نیت و، نه و ده توانیت بو خو ی بی باوه ران له نیو
 به ریت و، کو مه له خه لکیکی دیکه یان له شوین دانئ و، نه وه ی لا ناسانه،
 چونکه نه وانیش له پشتی کو مه لیکی تر په یدا بوون : ﴿وَرَبُّكَ الْغَنِيُّ ذُو الرَّحْمَةِ إِنْ
 يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ وَيَسْتَخْلِفْ مِنْ بَعْدِكُمْ مَا يَشَاءُ كَمَا أَنْشَأَكُمْ مِنْ ذُرِّيَةِ قَوْمٍ آخَرِينَ :
 په روه رنده ت بی نیاز و دلوقانه، نه گهر خو ی ئاره زو بکات ناتانه یلی و چه زنی
 بکات، له پاش نیوه چینیکی دیکه له جیی نیوه داده نیت، هه روه کو چون نیوه ی
 له توره مه ی که سانی تر خستوته وه . ﴿الانعام: ۱۲۳ .

جا تا جی نشینه کانی سه ر زه وی، ریک له سه ر فرمانی خوا برۆن، نه و له
 ده سه لاتداریتی و حوکمرانیدا، له به لینی خوا به هره مه ند ده بن و، له هه موو
 لایه که وه به تیر و ته سه لی رۆزی و بژیویان بو دی، تا نه و کاته ی ده ر هه ق به
 چاکه و نیعمه ته کانی خوا، ده بنه سپله و پی نه زان و بی باوه ر به نیشانه و
 به لگه کانی و، له ری و شوینی پیغه مبه ران لا ده دن و، سنوور ده به زینن و
 ستم و ده ست دریزی ده که ن و، به هیز و ده سه لات و زانیاری له خو یان بایی
 ده بن، نه و کاته بی نه وه ی هه ست به خو یان بکه ن، خوا له نا کا و ده یان گریت
 و، نیعمه ته کانیان لی ده ستینیته وه و، ده وه ت و ده سه لاتیان له نیو ده بات و،
 کو مه لیکی دیکه یان له جیی داده نیت، بی نه وه ی کاتیکی فرمانی خوا بو له
 نیو بردنیان هاته دی و نه وه ی گالته یان پی ده کرد، توشیان بوو هوش و
 زانست و مال سامانیان سوو دیکیان پی بگه یه نیت : ﴿وَلَقَدْ أَهْلَكْنَا الْقُرُونَ مِنْ
 قَبْلِكُمْ لَمَّا ظَلَمُوا وَجَاءَهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ وَمَا كَانُوا لِيُؤْمِنُوا كَذَلِكَ نَجْزِي الْقَوْمَ
 الْمُجْرِمِينَ (۱۳) ثُمَّ جَعَلْنَاكُمْ خَلَائِفَ فِي الْأَرْضِ مِنْ بَعْدِهِمْ لِنَنْظُرَ كَيْفَ تَعْمَلُونَ : گه لیک
 به ره مان له پییش نیوه له نیو بردن، کاتیکی که ناهه قبیان کرد، پیغه مبه ران به

نیشانی دیاره وه هاتنه لایان، هه ر باوه پریان پی نه هینان. ئیمه ئاوا تاوانباران سزا ددهین.. له پاش نهوان ئیوه مان له م سهرزه مینه جی نشین کرد، که ببینین کرده وهی ئیوه چون ده بییت. ﴿یونس: ۱۳-۱۴.

﴿أَلَمْ يَرَوْا كَمْ أَهْلَكْنَا مِنْ قَبْلِهِمْ مِنْ قَرْنٍ مَكَّانُهُمْ فِي الْأَرْضِ مَا لَمْ يُمَكِّنْ لَكُمْ وَأَرْسَلْنَا السَّمَاءَ عَلَيْهِمْ مِذْرَارًا وَجَعَلْنَا الْأَنْهَارَ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهِمْ فَأَهْلَكْنَاهُمْ بِذُنُوبِهِمْ وَأَنْشَأْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ قَرْنًا آخَرِينَ: ئه ری نازانن که ئیمه له پیش نهواندا چه ندان بهرمان قهر کرد؟! نهو دهسته لاتهش له م زه مینه به وانمان دابوو، به مانمان نه داوهو، بارانی به خورمان بو باراندن و، وامان کرد له سهر پوو باران بژین، که چی هینده نافهرمانیان کرد، قهرمان کردن و، له پاش نهوان-له جیی وان- بهر هی دیکه مان دامه زراندن. ﴿الانعام: ۶.

﴿وَلَقَدْ مَكَّانَهُمْ فِيمَا إِنْ مَكَّانَكُمْ فِيهِ وَجَعَلْنَا لَهُمْ سَمْعًا وَأَبْصَارًا وَأَفْئِدَةً فَمَا أَغْنَى عَنْهُمْ سَمْعُهُمْ وَلَا أَبْصَارُهُمْ وَلَا أَفْئِدَتُهُمْ مِنْ شَيْءٍ إِذْ كَانُوا يَجْحَدُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ: لهو شوینه دا گوزهرانی کمان دابوونی، که نه ماندا وه ته ئیوه، گوئی و چاو و دلێشمان به وانیش دابوو، نهوان له گوئی و چاو و دلیان هیچ به هه ریان وه دهست نه کهوت و، نرخیکیان بو نیشانه کانی خوا دانه دنا و، تووشی نهو شته بوون که گالته یان پی ده کرد. ﴿الاحقاف: ۲۴.

چه نزمونه یه که له جی نیشینا چوستوو

بن گومان چه ند نزمونه یه کی بو مان هیئاوینه وه، که پر له په ند و ناموزگارین، نه وهنده ی دهنگ و باسی پیشینان بو پوون کردینه وه، که به شی هه موو که سیکی هوشمه ند بکات، نه وه تا گه لی نوح، باوه پریان به نوح نه هیئا،

خوی شوینکه وتوه کانی یان چهوساندنوه، جا خوا نهو لاوازی و بی دسه لاتیانه ی کردنه جی نشین و، نهو به هیزانه ی به هیز و دسه لاتیان خویان لی گوړا بوو و، نهو ونده له خوبایی بوون، که باوهر به بهلگه و نیشانه کانی خوا نه هیمن له نیوی بردن : ﴿فَكَذَّبُوهُ فَجَبْنَاهُ وَمَنْ مَعَهُ فِي الْفُلْكِ وَجَعَلْنَاهُمْ خَلَائِفَ وَأَعْرَفْنَا الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا فَانظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُنْذَرِينَ﴾: نهجا باوهریان پی نه کرد، نهوسا خوی و نهوانه ی له که شتی که دا دهگلی بوون، قوتارمان کردن و، کردمانن به جی نشین له سهر زهوی و، نهوانهش که باوهریان به نیشانه کانی نیمه نه کرد له ناوماندا خنکاندن، ده پروانه نهوانه ی ترسیخرا بوون چیان به سهر هات! یونس: ۷۳.

(هود) یش بانگه وازی گه له که ی دهکا به سهرهاتی گلی نوحیان وه بیر دینیته وه و، لهو کاره ساته یان ده ترسیخی و دهلی : ﴿وَاذْكُرُوا إِذْ جَعَلْنَا خُلَفَاءَ مِنْ بَعْدِ قَوْمِ نُوحٍ وَهَبِيرَ خُوتان بیننه وه چون خوا دوا ی نهوه ی گلی نوحی به هو ی کرده وه ی له بابه تی نهو کرده وانه ی نیستا نیوه دهیکه ن، له نیو بردن، نیوه ی کرده جی نشین﴾ الاعراف: ۶۸، جا دوا ی نهوه ی له چاک بوونیان ناومید بوو پیی گوتن : ﴿فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقَدْ أَبْلَغْتُكُمْ مَا أُرْسِلْتُ بِهِ إِلَيْكُمْ وَيَسْتَخْلِفُ رَبِّي قَوْمًا غَيْرَكُمْ وَلَا تَضُرُّوهُ شَيْئًا إِنْ رَبِّي عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ حَفِيظٌ﴾: نهگهر نه یینه ره دایهش، پییان بلی-: من به هرچی راسپیروم پیم راگه یاندن و، پهروه ردگاری من مهربم تر له جیی نیوه داده نی و، هیچ زیانیشی لی نادهن. به راستی پهروه رندهم چاودیری هه موو شته. هود: ۵۷.

هروا ((صالح)) نهو نیعمه تانه ی وه بیری گه له که ی دینیته وه که خوا پیی به خشیون و، له دوا ی ((عاد)) کردونی به جی نشین و، له مهر سهر نه نجامی دهست دریژی و فساد ی سهر زهوی، ووریا یان دهکاته وه : ﴿وَاذْكُرُوا إِذْ جَعَلْنَاكُمْ خُلَفَاءَ مِنْ بَعْدِ عَادٍ وَبَوَّأَكُمْ فِي الْأَرْضِ تَتَّخِذُونَ مِنْ سَهْلِهَا قُصُورًا وَتَنْحِتُونَ الْجِبَالَ بُيُوتًا

فَاذْكُرُوا آلَاءَ اللَّهِ وَلَا تَعْتُوا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ: له بیرتان بین هوزی عاد، نیوهی کرده جینشین و له سهر زهوی دایمه زانندن، له پیده شتان کوشکتان بهرز ده کرده وه، له کیوه کانیشدا خانوتان دهراشی، نیعمه تی خواتان له بیر بی و، نه وه موو فه سادیی و به دکارییه له سهر زهوی بلاو مه که نه وه. ﴿الاعراف: ۷۴﴾.

(موسا)ش، گه له که هی دین نازاردانیان له لایهن فیرعه ونه وه، نه وه دست دریزی و سته می لئی کردوون، له لا ده کهن، نه ویش مرگینیان ده داتی، که ده ستوری خوا هر دیته دی و، وه کوو خه لکی دیکه گونا ه و تاوان بکن: ﴿قَالُوا أَوْزِينَا مِنْ قَبْلِ أَنْ تَأْتِنَا وَمِنْ بَعْدِ مَا جِئْتَنَا قَالَ عَسَىٰ رَبُّكُمْ أَنْ يُهْلِكَ عَدُوَّكُمْ وَيَسْتَخْلِفَكُمْ فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرَ كَيْفَ تَعْمَلُونَ: گوتیان: بهر له وهی نه تو بیی، نازار ده دراین، که توش هاتووی، هر واهمان چه وسینه وه! گوتی: نه و پوژه دور نیه په روه ردگارتان دوژمنتان له نیو بهریت و، نیوه بکاته جینشین له سهر زهوی و، بهروانی نیوه چون رهفتار ده کهن. ﴿الاعراف: ۱۲۹﴾.

(قارون) و (فیرعه ون) و (هامان)یش، سته میان کرد له سهر زهوی و، به ناره و و خویان به زل زانی و، نیعمه تی خویان له بیر چوو، جا نه وه بوو مال و سامان و نه و شتانه ی بی جگه له خوا ده بیان په رستن، هیچی بو نه کردوون، خوا به هوی تاوانه کانیه وه گرتنی، جا ئی وایان هه بوو بومه له رزه لئی داو و، ئی واهه بوو به زه ویدا پو چوو و، هه شیان بوو له ناودا خنکینرا: ﴿وَقَارُونَ وَفِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَلَقَدْ جَاءَهُمْ مُوسَىٰ بِالْبَيِّنَاتِ فَاسْتَكْبَرُوا فِي الْأَرْضِ وَمَا كَانُوا سَابِقِينَ ۝ ۳۹﴾ (فَكَلَّا أَخَذْنَا بِذُنُوبِهِ فَمِنْهُمْ مَنْ أَرْسَلْنَا عَلَيْهِ حَاصِبًا وَمِنْهُمْ مَنْ أَخَذَتْهُ الصَّيْحَةُ وَمِنْهُمْ مَنْ خَسَفْنَا بِهِ الْأَرْضَ وَمِنْهُمْ مَنْ أَغْرَقْنَا وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُظْلِمَهُمْ وَلَكِنْ كَانُوا أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ: قارونیش و فیرعه ونیش و هامانیش-هر به و درده چوون-، دیاره موسا گه لیک نیشانه ی دیاری بو هینان، به لام خویان لهم زه مینه له خه لکی به زلتر زانی و، نه شیانتوانی له دهستی نیمه درباز بن.. نیمه هه ریه که له وانه مان به تاوانه که ی

خۆی گرت، جا هەندیکیان بای زۆر توندی پر لە چهومان ئاردنە سەر، هیندیکیشیان ئەعەرەتە ی زل دایگرتن و، هیندیکیشمان بە ناخی زهویدا پۆبرد، هیندیکیشمان لە ئاودا نوقوم کردن، خوا ستمی ئی ئەکرن، بەلام خۆیان ستمیان لەخۆ کرد. ﴿العنکبوت: ۳۹-۴۰﴾

پاڕی جی نشینان سەرزەو

زانیمان کە خۆای گەرە مرۆفی لە سەر زهوی کردۆتە جی نشین و، هەرچی لە ئاسمانەکان و زهویدا، هەمووی بۆ بەردەست کردوون و، گوێزایەلیی فەرمانی بکەن و ئەوەی لێی قەدەغە کردوون، ئەیکەن، چونکە جی نشینی لەسەر زهویی چەند مافیکی داووتە مرۆف و، چەند ئەرکیکی لەسەر پیویست کردووە، جا ئەگەر بمانهوی مەلەندی جی نشینانی سەر زهویی دیاریی بکەین، پیویستە مەعنا ی زمانەوانیی ((کردن بە جی نشین الاستخلاف)) بزانی و، مەعنا فیهیە کەشی دەرینین.

کردن بە جی نشین لە زماندا، دانانی جیگریکە لە شوینی پۆشتووێک، یان بوونی کەسیکی دیکە بە جی نشین لە سەر شتیک، جا ئەگەر ئەم مەعنا زمانەوانیەمان بە سەر ئادەم و تۆرەمەکە ی لە لایەن خواوە بە جی نشینی سەر زهویدا چەسپاند، دەبی بلین: مرۆف یان جی نشینی خواوە، یان جی نشینی غەیری خواوە.

تۆیژەرەوانی قورئانیش هەر بەو ئامانجە گەیشتون لە لیکدانەوهی ئایەتی: ﴿وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً قَالُوا أَتَجْعَلُ فِيهَا مَنْ يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ قَالَ إِنِّي أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾ ئەو کاتە ی

پەرۋەرنەدى تۇ بە فرىشتانى راگەياند: من دەمەئى بىركارىك لىسەرزەھىمىن دىيارى بىكەم، گوتيان: تۇ كەسىكى وا دىنى لەویدا خراپە بكا و خوین برىژى؟ كەچى ئىمە ھەر شوكرانەدى تۇ دەكەين و تۇ بە پاك را دەگرىن! گوتى: ئەھى من دەيزانم، ئىوہ نایزانم. ﴿البقرة: ۳۰﴾

جا ھەندىك لە تويژەرەھوانى قورپان-وھكو پىشتر گوتمان- پىيان واىە مرۇف بۇتە جىنشىنى دروست كراوئىكى دىكە كە لىسەرزەھى ژىاۋە و، دواىى فەساد و خوینپىژى تىدا ئەنجام داۋە، ھەندىكى دىكەش پىيان واىە مرۇف بۇتە جىنشىنى خۋاى گەورە، نەك شتى دىكە.

بەلام زۇريان پىيان گونجاۋ نىيە بە مرۇف بگوترى جىنشىنى خۋا، بەلگەشيان ئەۋەيە دەلئىن تەنھا كەسىك جىنشىنى دەبى، كە وون بىت، يان بمرىت و، خواش نە وون دەبىت و نە دەشمى، ھەروا بەلگە بەۋە دىننەۋە كە جارىك بە ئەبۋەكرىان گوت جىنشىن(خلىفة)ى خۋا، ئەۋىش گوتى: ((ئەمن خەلىفەى خۋا نىم، بەلكو خەلىفەى پىغەمبەرى خۋام ﷺ، بەلام ھەندىكىان پىيان واىە دەكرى بە مرۇف بگوترى جىنشىنى خۋا، مادام فەرمانەكانى خۋا لە نىۋ دروستكراۋەكانىدا ئەنجام بدات، چونكە خۋاى گەرۋە دەفەرموى: ﴿وَهُوَ الَّذِي جَعَلَكُمْ خَلَائِفَ الْأَرْضِ وَرَفَعَ بَعْضَكُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ لِيَلْوَكُمْ فِي مَا آتَاكُمْ: ھەر بۇ خۋشى ئىۋەدى كىردە جىنشىنانى سەرزەھى، ھىندىكىان لە بەرانبەر ھىندىك چەند پلە بر دە سەرۋە، تا لەو شتانهى پىي داۋن تاقىتان بكا تەۋە. ﴿الأنعام: ۱۶۵﴾ بىن گومان بۇچۈۋنى دواىى راسترە، چونكە ناگونجى و نابى ئەۋ زاتەى شتىك لە شىۋەى نىيە و شنەۋا و بىنايە، بە مرۇف پىۋانە بكرىت، جا ئەگەر لە نىۋ مرۇفدا وا باۋبىت ھەر لە كاتى ون بوون و مردندا جىنشىيان بوى، ئەۋە خۋا دەكرى جىنشىنى ھەبىت، ھەرچەندە ھەمىشە نامادەيە و ون نابى و زىندوۋە و قەت نامرى، بۇ بەلگەش ئەم ئايەتە بەسە:

﴿إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً﴾، ههروا ﴿وَهُوَ الَّذِي جَعَلَكُمْ خَلَائِفَ الْأَرْضِ﴾ كه دهگونجی بگوتری مروّف جی نشینی خوايه، به تايبه تی كه خوا له سهر ملكی خوی كردوونی به جی نشین و بوی به رده ست كردوون: ﴿لِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا فِيهِنَّ﴾ ههرجی له عاسمانه كان و زه میندان، گشتی ئی وین ﴿المائدة: ۱۲۰﴾ ﴿وَسَخَّرَ لَكُمْ مَّا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا مِنْهُ﴾ ههرجی له ناسمانه كان و زه ویدایه، خوا بو ئیوهی به رده ست كردووه و گشتی ئی نه وه. ﴿الجنّۃ: ۱۳﴾.

جا مادام وایه، گرنگ نییه نه وه ساغ بیته وه داخوا مروّف بوته جی نشینی دروستکراویکی پیشتتر، یان نا، چونکه نه و دروست کراوهی پیشتتریش، وه کو مروّف خوا ههر کردویه ته به جی نشینی خوی، جا نه گهر مروّف بوو بیته جی نشین جی نشینی خوا، بوته جی نشینی خواش، که وا بوو به هه موو باریک ده گهینه نه و نه جامه ی که مروّف بوته جی نشینی خوی مه زن، نه ک ئی غه یری وی.

مه عنای فیهی جی نشینیش، بریکاریی و جیگیریی و کار پاپه پاننده به گویره ی چه مکه فیهیه کانی مروّف، چونکه خوا به نایه تی ﴿إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً﴾ من جی نشینیک له سهر زمین داده نیم. ﴿مروّقی کردوته جی نشینی خوی له سهر زه ویی، خوی بالا ده ست به نایه تی: ﴿هُوَ أَنشَأَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ وَاسْتَعْمَرَكُمْ فِيهَا﴾ نه و-خوا- له زه ویی وه دیی هینان و دنیا ی پی ناوه دان کردوونه ته وه. ﴿مرد: ۶۱﴾. نه رکی مروّقی له و جی نشینی یه دیاری کردوه، (استعمار) یش ده سه لات و ده ست به سه رداگرتن ده گه ینیّت و، نه م دوو مه عنایه ش هه ر دووکیان له م نایه تانه دا دیارن: ﴿وَلَقَدْ مَكَّنَّاكُمْ فِي الْأَرْضِ وَجَعَلْنَا لَكُمْ فِيهَا مَعَايِشَ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ﴾ ئیمه ئیوه مان له م هه رده جی کرده وه، هه ر له ویشدا بزئومان بو برینه ته وه، که متان شوکرانه بزئرن. ﴿الاعراف: ۱۰﴾.

﴿الَّذِينَ إِنْ مَكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ وَآمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ وَلِلَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ﴾: نه‌وانه‌ی كه هه‌ر كا‌تی‌كی ده‌سته‌لا‌ت‌مان دان‌ی له‌سه‌ر زه‌وی، نویژ ده‌كه‌ن و زه‌كات ده‌ده‌ن و، فه‌رمان به‌چا‌كه ده‌كه‌ن و پ‌ی له‌ خ‌را‌به ده‌گرن و، سه‌ره‌ن‌ج‌امی هه‌موو كا‌ری‌ك‌یش هه‌ر به‌ده‌ست خ‌وا‌یه. ﴿الحج: ٤١﴾
 ﴿وَسَخَّرَ لَكُمْ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا مِنْهُ﴾: هه‌رچی له‌ ئاس‌مانه‌كان و زه‌وی‌دایه، ب‌وی به‌رده‌ست كر‌دوون و، هه‌مووی ئی وی‌یه. ﴿الجاثية: ١٣﴾
 مرو‌قی‌ش كه ده‌سه‌لا‌تیان به‌سه‌ر گه‌ردوون‌دا هه‌یه و، سوود له‌و دروست‌كرا‌وانه‌ی خ‌وا ب‌وی به‌رده‌ست كر‌دوون، وه‌رده‌گرن، له‌سه‌ریانه گ‌وی‌زایه‌ئ‌ی خ‌وا بن و، له‌ سه‌ر پ‌یروونی ی نه‌و پ‌رۆن و، له‌و ش‌تانه‌ی ئ‌ی قه‌ده‌غه كر‌دوون، وه‌دوور كه‌ون: ﴿قَبَامًا يَأْتِينَكُم مِّنِّي هُدًى فَمَنْ تَبِعَ هُدَايَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾: نه‌وسا نه‌گه‌ر له‌لای منه‌وه پ‌ینوینی‌كتان ب‌و‌هات، نه‌وانه‌ی ب‌كه‌ونه د‌وای رینوینیم، نه‌ له‌هیچ ش‌ت‌یک ده‌ترسن، نه‌ خه‌م ده‌خۆن. ﴿البقرة: ٣٨﴾ ﴿أَلَمْ أَعْهَدْ إِلَيْكُمْ يَا بَنِي آدَمَ أَنْ لَا تَعْبُدُوا الشَّيْطَانَ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ (٦٠) وَأَنْ اعْبُدُونِي هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ﴾: ئا‌خر نه‌ی تۆره‌مه‌ی ئا‌ده‌م، من له‌پ‌یش‌دا په‌یمانم ده‌گه‌ل‌دا نه‌به‌ستن كه شه‌یتان نه‌په‌رستن، نه‌و دوژمنی‌كی ئاش‌كراتانه؟ هه‌ر ته‌نیا خۆم په‌رستن، ر‌ی‌گای راست هه‌ر نه‌مه‌یه! ﴿یس: ٦١-٦٢﴾

هه‌روا ب‌ی‌ج‌گه له‌وه، مرو‌قی‌ش هه‌ر یه‌ك‌ی‌كه له‌ دروست‌كرا‌وه‌كانی خ‌وا: ﴿اللَّهُ الَّذِي خَلَقَكُمْ ثُمَّ رَزَقَكُمْ ثُمَّ يُمِيتَكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ﴾: خ‌وا هه‌ر نه‌و خ‌وا‌یه‌یه كه ئ‌ی‌وه‌ی دروست كر‌دن و له‌پاشان رۆزی دان‌ی، د‌وای نه‌وه ده‌تان‌مرین‌ی و، دی‌سان زین‌دووتان ده‌كات‌ه‌وه. ﴿الروم: ٤٠﴾ له‌ گه‌ل دروستی كر‌دوون و، كر‌دوونی به‌ مرو‌ف و له‌ سه‌ر زه‌وی ب‌ل‌وی كر‌دونه‌ته‌وه: ﴿وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ إِذَا أَنْتُمْ بَشَرٌ تَنْشُرُونَ﴾: وه‌ له‌ نیشانه‌كانی خ‌وا نه‌وه‌یه كه ئ‌ی‌وه‌ی له‌ گ‌ل دروست كر‌دو، له‌ پاشان بوونه مرو‌ف و به‌ زه‌وی‌دا ب‌ل‌و‌بوونه‌وه. ﴿الروم: ٢٠﴾

هر بؤ ئه وهش دروستی کردوون تا به ته وایی بیپه رستن : ﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ
وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ: من هر بویه جندوکه و مروقم دروست کرد، تا
بمپه رستن.﴾ الذاریات: ۵۶. ناویشی لی ناون بهنده و کویلهی خوی و، هر
خوشی به سه ریاندا زاله و، به پیئی کرده وه کانیان پاداشتیان وی دهداته وه، جا
ئه وهی چاکه بکات بؤ خویتهی و ئه وهی خهراپهش بکات بؤ خوی زهره
دهکات: ﴿وَهُوَ الْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِ وَهُوَ الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ: هر خواهه له سه ره هه مو
عه بدهکانی دهستی دهروات و، هر بؤ خویتهی کارزانه و ناگاداره.﴾ الانعام: ۱۸.
﴿مَنْ عَمِلْ صَالِحًا فَلِنَفْسِهِ وَمَنْ أَسَاءَ فَعَلَيْهَا وَمَا رَبُّكَ بِظَلَّامٍ لِّلْعَبِيدِ: هر که سیئ کاری
چاک دهکا، بؤ خوی دهکا و، هر که سیئ کیش خراپه دهکا، له دژی خوی
کردوویتهی، پهروه دگارت غه در له عه بدانی ناکات.﴾ فصلت: ۴۶.

جئ نشینی مروقیش له سه ره زهویی، مه عنای ئه وهیه که خوی گه وره له سه ره
زهویی نیشته جئ ی کردوون و، زهویی پی ئاوه دان کردوونه ته وه و، مافی دهست
به سه ره داگراتنی خیر و بیری نیو گه ردوونی له سنووری فه رمان و قه دهغه
کردنی خوا داونه تی، تا سوودی لی وه رگرن، جا ئه گه ر خوا بهندهکانی له سه ره
زهویی خوی نیشته جئ کردبن و، هرچی له گه ردووندا به وه ک خه لات و
به خشش بوی بهر دهست کردبن، ئه وه هر شتیکی خوا که له دهستی ئه وه
به ندانه دایه، له پوی فیهی یه وه، سپارده یه که مروقم سوودی لی وه رده گریت
و، به کارهینانی سپاردهش له شه رعدا به بریکاریی ده بیئت، جا با ئه وه
بریکارییه، بریکاری پهروه دگار بیئت له لایه ن بهنده که یه وه، یان ئی خاوه ن بیئت
له لایه ن خاوه ن دار (مملوک) وه، که واته: هه مو مروقمیک بریکاری پهروه دگاری
بالا دهستی و، له و شتهی که له گه ردووندا بوی به رده ست کردووه و، له
هه مو هه لس و که وتیکید، به سنوورهکانی ئه وه بریکارییه وه بهنده.

بہو جوڑہ مہ عنای جینشینی لہ پووی زمانہ وانی یہوہ، چی وای لہ مہ عنای جینشینی لہ پووی فیکھی یہوہ جیاوان نییہ و، لہ ئەنجامی ئەوہدا پایہی جینشینیہ کانی سہر زہوی، دہ بیٹہ پایہی جیگر، یان بریکار و، ((جیگری یان بریکاری)) ش، بریکاری خوی گہورہیہ و، دہکەوئتہ نیو جوغزی ئەو دروستکراوانہی کہ خوا بو مروؤفی بہر دەست کردوون و، ئەو شتانہی خوی، کہ وای کردووه مروؤف دەسەلاتی بہ سہر دا ہہبن و، مہموو ئەو شتانہی پئی ی کارہینان و سوود ئی وەرگرتنی داون.

پئیویستہ ئەوہ شمان لہ بیر نہ چیت، بہر دەست کردنی گہردوون بو مروؤف و، دەسەلات پیدانیان بہ سہر ملکی خوادا، ئەو شتانہی بہر دەست و لہ بن دەسەلاتی مروؤفن لہ بازنہی دەسەلاتی خویان، ناباتہ دہری و ہیچیش لہو دەسەلاتہ کەم ناکاتہوہ، بو نمونہ: مروؤف زہوی دەکیئنی و، توی تیدا دہچینی، بہ لام لہ شین بوون و بہر گرتندا بہ تہمای خوان و، بناوانی کیلان و چاندنیشیان ہەر بو خوا دہگہریتہوہ، چونکہ ئەو ژیان و عہقلی پی بہخشیون و، زانستی داونہتی، کەواتہ: مروؤف چاکہ و نیعمەتی خوا بہ کاردینیت و، لہو ہوارہدا، بیجگہ لہو دەسەلاتہی خوا پیی بہخشیون، ہیچ دەسەلاتیکی دیکہیان نییہ.

ئە ر کە کانی جینشینی سەر زہو

مروؤف بو ئەوہ نہکراوہتہ جینشین و ئاوەدانکەرہوہی زہوی تا بہ کەیفی خویان چییان پی خووشہ بیکن و، بی حیساب و چاودیری چییان پی ناخوشہ، نہیکەن، بہ لکوو خوا ئاوەدانکردنہوہی زہوی پی سپاردوون و کردوونی بہ جینشین لہ سہر زہوی تا تہنہا خوی بی ھاوہل بہرستن و،

گوپرايه‌لی فرمانی بکن و، چیی لی قه‌ده‌غه کردوون نه‌یکن، چونکه نه‌گهر جی‌نشین بوونیان له‌سهر زهویی هه‌ندیك مافی پی دابن، نه‌وه گه‌لیك نه‌رکیشی خستوته سهر شانیان.

هه‌لبه‌ت خوا، نه‌و کاته‌ی مروقی له سهر زهویی نیشته جی ی کرد، به گشتی له سهری پیویست کرد به دوا‌ی پیروینی یه‌که‌ی بکه‌وی و، شوین که‌وتووی فرمانی بی‌ت: ﴿فَإِذَا يَأْتِيَكُم مِّنِّي هُدًى فَمَنْ تَبِعَ هُدَايَ فَلَا خَوْفَ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ نه‌وسا نه‌گهر له‌لای منه‌وه ری‌نوینیکتان بو‌هات، نه‌وانه‌ی بکه‌ونه دوا‌ی ری‌نوینیم، نه‌له‌هیچ شتیك ده‌ترسن، نه‌خه‌م ده‌خون. ﴿البقرة: ۳۸﴾

هه‌روا په‌یمانیشی لی وه‌رگرتوون که شه‌یتان نه‌په‌رستن و، خوا په‌رستن : ﴿أَلَمْ أَعْهَدْ إِلَيْكُمْ يَا بَنِي آدَمَ أَنْ لَا تَعْبُدُوا الشَّيْطَانَ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ (۶۰) وَأَنْ اعْبُدُونِي هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ﴾ ناخر نه‌ی تو‌ره‌مه‌ی ئاده‌م، من له‌پیشدا په‌یمانم ده‌که‌لدا نه‌به‌ستن که شه‌یتان نه‌په‌رستن، نه‌و دوژمنیکی ئاشکراتانه؟ هه‌ر ته‌نیا خوم په‌رستن، ته‌نها نه‌مه ری‌گای راسته! ﴿یس: ۶۱-۶۲﴾

هه‌ریه‌ک له‌م دوو ده‌قه‌ش، فرمانیکی گشتی بو شوین که‌وتنی نه‌وه‌ی خوا نار‌دویه‌ته خواری و، حه‌رام کردنی غه‌یری وی.

خوای بالاده‌ستیش په‌یمانی به‌و که‌سانه داوه بو‌وایان به‌وی هه‌یه و، له سهر پی‌روویه‌که‌ی ده‌پون، که ترس و نیگه‌رانیان بو بکاته ئاسایش و، لا‌وازییان بکاته هیز و، بیانکاته فه‌رمانه‌روا و ده‌سه‌لاتدار، هه‌روه‌کوو چون نه‌وانه‌ی پیش نه‌وانی و لی کردوون و، ده‌ستیان بدات و، له سهر زهویی ده‌وله‌ت و ده‌سته‌لاتیان به‌سهر خه‌لک و ده‌وله‌تاندا بداتی، به مه‌رجیک فرمانی خوا جی به جی بکن و، هه‌ر نه‌و په‌رستن و هاوه‌لی بو دانه‌نین و، له گوپرايه‌لی نه‌و لا نه‌دن نه‌به‌که‌م نه‌به‌زور: ﴿وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَى

لَهُمْ وَلِيَدَلُّهُمْ مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمَّا يَعْبُودُونَ لِيُشْرِكُونَ بِي شَيْئًا: خوا په‌یمانی به‌و که‌سانه‌تان که ئی‌مانیان هی‌ناوه‌و کرده‌وه چا‌که‌کانیان کردون، داوه، که بیان‌کاته جی‌نشینی سه‌ر زه‌ویی، هه‌روه‌کو چۆن خه‌لکی پی‌ش نه‌وانی کرده‌ جی‌نشین، دینه‌که‌شیان، که خۆی په‌سندی کردوه‌و، هه‌ر بۆیان داده‌مه‌زینتی و، ترسه‌که‌شیان بۆ ده‌کاته دل‌نیایی، تا ته‌نیا من بپه‌برستن و هی‌چ شتی‌کی‌ش به‌ شه‌ریکی من نه‌زانن. ﴿النور: ۵۵.

خواش بۆ خۆی نه‌رکه‌کانی جی‌نشینیانی سه‌ر زه‌ویمان، له‌ کورترین و پوختترین ده‌رب‌پیندا بۆ ده‌ر ده‌خات و ده‌فه‌رموی: ﴿الَّذِينَ إِنْ مَكَانَهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ وَأَمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ وَاللَّهُ عَاقِبَةُ الْأُمُور: ئه‌وانه‌ی که هه‌ر کاتی‌کی ده‌سته‌لاتمان داننی له‌سه‌ر زه‌ویی، نویژ ده‌که‌ن و زه‌کات ده‌دن و، فه‌رمان به‌چا‌که ده‌که‌ن و پری له‌ خراپه‌ ده‌گرن و، سه‌ره‌نجامی هه‌موو کاری‌کی‌ش هه‌ر به‌ده‌ست خوا‌یه. ﴿الحج: ۴۱.

جا یه‌کی‌ک له‌ نه‌رکه‌کانی جی‌نشینیانی سه‌ر زه‌ویی، چ ده‌وله‌ت بن چ تا‌ک، نه‌وه که نویژ بکه‌ن و، ته‌نها نه‌و که‌سه‌ش نویژ ده‌کات که دان به‌وه‌دا دینتی که ته‌نها خوا په‌رستراوی راسته‌ و محمد به‌نده‌ و په‌وان کراوی وی‌یه، نه‌م دان پیندا هی‌نانه نه‌رکی بی ژماره‌ی لی ده‌که‌ویته‌وه.

هه‌روا له‌ نه‌رکه‌کانی جی‌نشینیانی سه‌ر زه‌ویی، زه‌کات دانه‌ و، ته‌نها باوه‌ر دارێ‌کی‌ش زه‌کات ده‌دات، که پا‌به‌ندی نه‌رکه‌کانی سه‌ر شانیه‌تی و، ئی‌عتی‌راف به‌و مافانه‌ی خه‌لکی ده‌کات، که له‌ سه‌ر شانی نه‌ون.

فه‌رمان کردن به‌ چا‌که و هه‌ولتی پری‌گرتن له‌ خه‌راپه‌ش، له‌ نه‌رکه‌کانی جی‌نشینیانی سه‌ر زه‌ویی‌یه و، که‌سی‌کی‌ش نه‌و کاره‌ ده‌کات، له‌ سه‌ر فه‌رمانی خوا به‌رده‌وام بی‌ت و، ده‌ست به‌ به‌رنامه‌که‌یه‌وه بگری‌ت و، له‌سه‌ر گو‌ی‌رایه‌لی سه‌ور بی‌ت.

ناہتہ کہ ہر ٹھو سیٰ ٹھرکھی تیدان، چونکہ بوونی ٹھو سیٰ یانہ، نیشانہی بوونی ٹھوانی دیکہ شہ، کہ ٹیسلام فہرزی کردوون، چونکہ بوونی نوئژ کردن لہ نیو نہ تہوہدا، نیشانہی ٹیمان و گوپراہیہ و، فہرمان کردن بہ چاکہ و ہولئی ریگرتن لہ خہراپہش، نیشانہی دست پیوہ گرتنی فہرمانی خوا و بانگہوازی خہلکی بو لای و، گپراہہویانہ لہ لاپریی و یاخی بوون۔

ٹھوانہی لہ حوکمرانیشدا دہبنہ جی نشین، تہنہا مروقی جی نشینی سہر زہوین، جا ٹھگہر بہ ناوی فہرمان رہوا لہ سہریان پیویست بی کہ نوئژ بکن و، زہکات بدن و، فہرمان بہ چاکہ بکن و، ہولئی ریگرتن لہ خہراپہ بدن، ٹھوہ بہ ناوی مروقیش کہ جی نشینی سہر زہوین، لہ سہریانہ گوپراہیہ لئی خوا بن و لہ سہر ریروویینہ کہی برؤن و، توخونی قہدغہ کراوہکانی نہکون۔

پوختہی ٹھو قسانہی پیشوو ٹھوہیہ کہ جی نشینانی سہر زہوی، جا جی نشینیہ کہیان چ گشتی بی چ تاییہتی، گہلیک ٹھرکیان لہ سہر شانن، کہ ہر یہ کہیان دہکہویتہ نیو جوغزیکی گہورہوہ کہ گوپراہیہ لئی کردنی خواہی، واتہ جی بہ جی کردنی فہرمانہکان و، دوور کھوتنہوہ لہو شتانہی قہدغہی کردوون۔

سزای بہ راہد سوورہ کا جی نیسینے

لہمہ وپیش زانیمان کہ خوا مروقی کردوتہ جی نشینی ی سہر زہوی و، دروست کراوہکانی خوی بو بہر دست کردوون و، لہ سہر ملکی خوی کردوونہ تہ دہسہ لاتدار و، بہ کارہینان و سوود لئی و ہرگرتنی پی سپاردوون و، پابہندی کردوون و گوپراہیہ لئی بن و، لہ سہر ریروونیہ کہی برؤن و ٹھو شتانہی لئی قہدغہ کردوون و، نہیان کھن و، گہیشتنہ ٹھو ٹھجامہی کہ پایہی

جیئشینان لہ سہر زہوی پایہی جیگر و بریکارہ و، مروئیش جیگر و بریکاری خواہیہ.

مہنتیقی فیتہتیش ئەوہ دەخوای جیئشین یان جیگر، ئەگەر لہ سنووری ئەو دەسەلاتەہی خوا پینی داوہ، یان ئەو پیوہندانەہی پیانەوہ بەستراوہ، دەرچوو، ئەوہ بی گومان ئیشەکەہی پوچہ و، تەنہا ئەوہندەہی پەسەندە، کە دەکەویتہ نیو جوغزی جیئشینیی یان جیگری.

ئەوہش کت و مت مہنتیقی ئیسلامی ئایینی فیتہتہ، چونکە دەقەکانی قورپان ئەوہیان یەکلا کردۆتەوہ و، کە ھاوہل بو خوا دانان و، بوغزاندنی ئەوہی خوا ناردویەتہ خواری و، باوہر نە هیئان بە نیشانەکانی و، کافر بوونی دوا ی ئیمان، ئەوانە ھەموویان کردەوہ ھەلدەوشینیتەوہ:

﴿وَلَقَدْ أَوْحَىٰ إِلَيْكَ وَإِلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكَ لَئِنْ أَشْرَكْتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ وَلَتَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾ ئیمہ، بە توو و بەوانەش کە بەر لەتۆ بوون، پامان گەیاند: ئەگەر لہ پەرستندا ھاوہش بو خوا دانیی، کارەکەت ھەلدەوہشی و پوچ دەبییتەوہ، لہ زەرەرمەند و دۆراوان دەبی. ﴿الزمر: ۶۵﴾

﴿ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَرِهُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأَحْبَطَ أَعْمَالَهُمْ﴾ ئەوہ، چونکە پقیان لەو شتە بوو کە خوا ناردوویەتە خوار، جا خواش کارەکەہی پوچ کردنەوہ. ﴿محمد: ۹﴾

﴿وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَلِقَاءِ الْآخِرَةِ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ﴾ ئەوانەش باوہریان بە نیشانەکانی ئیمہ و، دیداری پۆژی دواہی نەکرد، کارەکانیان ھەلدەوہشینەوہ. ﴿الاعراف: ۱۴۷﴾

﴿وَمَنْ يَرْتَدِدْ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فِيمْتِ وَهُوَ كَافِرٌ فَأُولَٰئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ﴾ ھەرکەسیکتان لہ دینی خوہی ھەلگەپیتەوہ، ئەوجار بە کافرہی بمریت، ئەوہ ئەو جوہ کەسانە کارەکانیان لہ دنیا و قیامەتدا ھەلدەوہشینەوہ. ﴿البقرة: ۲۱۷﴾

پوچ بوونه وهی کرده ودهش، به فېرېوچوون و هه لوه شانده وده ته به شيوه يه که وده کوو هر نه بوبی، نه ودهش له رېوشوینې قانونیماندا پیی ده لیین: پوچ بوونه وهی رها، واته: نه و پوچ بوونه وهی راستکردنه وه هه لئاگریت.

جا پوچ بوونه وه، هر وه کوو چوون له هاو هل دانان بو خواو بوغزاندنی نه وی ناردوویه ته خواری، له سره بی ئیمان و کافر بوونی دواي ئیمان په ییدا ده بیټ، هه روا له ودهش په ییدا ده بیټ که موسلمانان فرمانی خوا و پیغه مبه ر پشت گوی بخن، چونکه هر که سیک ئیمانی به خوا و پیغه مبه ر هه بیټ، له کاریکی بچووک یان گوره دا، سه ریچی له فرمانی خوا و پیغه مبه ر بکات، یان له هر شتی کدا له جوغزی گوپرایه لیبی بچیته ده ری، نه وه نه و کاره ی سه ریچی خوا و پیغه مبه ری پی کردوه، یان پیی له جوغزی گوپرایه لیبی چوته ده ری، پوچه که له راست کردنه وه نایه ت هه روه کوو خوا ده فهرموی: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَلَا تُبْطِلُوا أَعْمَالَكُمْ: ئه ی نه و که سانه ی ئیمانان هیناوه، گوپرایه لیبی خوا و پیغه مبه ر بکن و، کاره کانی خو تان پوچ مه که نه وه. ﴿محمد: ۳۳.

پیغه مبه ریش ﷺ ده فهرموی: ﴿مَنْ عَمِلَ عَمَلًا لَيْسَ عَلَيْهِ أَمْرًا فَهُوَ رَدٌّ: هر که سیک کاریک بکات له وهی ئیمه هیناومانه به ده ریټ، نه وه ئیشه که ی به سره خو ی دا ده دریټه وه و، شوینه واری نامینی. ﴿

جا له و ده قانه ی پیشه وه را حالی ده بین که هر کاریک له سنووری خوا بچیته ده ری، کاریکی پوچه به ته واری و له پووی شه ره وه شوینه واری نییه، جا نه و ئیشه چ له موسلمانانیکه وه سه ری هه لدابی، چ له کافریکه وه و، چ له که سیکه وه سه ری هه لدابی که ئیمانی به خوا هیه، چ له که سیکه وه که ئینکاری بوونی خوا ده کات و، هیچ موسلمانیک بو ی نییه دان به و کاره دابینی، یان پیی راست بیټ، یان نه جامی بدات، جا نه و کاره له هر بابته یک بیټ،

حوکمپانی بیټ، بهریویردن بیټ، سیاسهت بیټ، نابوری بیټ، یان
 روشنبیری، یان..... بیټ.. ههروا پهفتاریکی شهرعی بیټ، یان کاریکی مادیی
 بیټ و، له خانهی ئیسلام (دار الاسلام) دا کرایبیټ، یان له خانهی کوفردا.

ئهوهیه حوکمی ئیسلام که خوا کردوویهته بهرنامهی ژیانی مرؤف:
 ﴿إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ: دین و بهرنامهی ژیان لای خوا هه ئیسلامه.﴾
 عمران: ۱۹. و، تیی گه یاندوون که پازی نییه بیجگه له ئیسلام بهرنامه و دینیکی
 دیکه یان هه بیټ: ﴿وَمَنْ يَتَّبِعْ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ: هه رکه سیکی بیجگه له
 ئیسلام دینیکی دیکه ی هه بیټ، لئی قبول ناکریت.﴾
 عمران: ۸۵. داواشی ئی
 کردوون که دهستی پیوه بگرن و له سهری بمرن: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ
 حَقَّ تُقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ: ئهی ئه و که سانهی پرواتان هیناوه، به
 تهواویی له خوا بترسن و، به مسولمانهتی نه بی مهمرن.﴾
 عمران: ۱۰۲.

ساما ڪا مائے خوياب

- مروف لہم ڪه ردونہ داخاوه ن چي يہ ؟
- سامان ئي خوياب و مروف ماسوود لے وہ رگرتي ہسيہ
- مروف ناچ برادہ يہ ڪن بھسيہ سوود لہ سامانے خواوہ رگرتي ؟
- راستي، سامان ئي خوياب، چي لي دہ ڪه ويتہ وہ ؟
- مافي سوود وہ رگرتي مروف لہ ساما خوياب لي دہ ڪه ويتہ وہ ؟
- مافي خہ لڪے لہ ساماني خوادا

مرۆف له مگه ردونه داخواهه ن چي به ؟

له مه و بهر زانيمان كه ئەم گهردوونه، ئەو خوايه دروستى كردوو و، به هۆى ئەو عهقلهى پيى داون، به سهري دا زالى كردوون و، زهويى پيى ناوه دان كردوونه تهوه، به لام به گويزايه لىي كردنى و پويشتن له سهه رپروونى خۆى، يابه ندى كردوون.

گومانيشى تيدا نيه كه مرۆف له دهسه لات هه بوونيان به سهه رگهردووندا و، سوود وه رگرتن لهو هيزانهى تيدان و، به هه مه مند بوون له خيىر و بيىره كهى، له پاراستنى ژيانيان و هيز و چالاكى يان، خوړاك و دهه مان و جلك و پايه خ و په نايان دهوى، هه روا پيويستيان به ناميىر و دهزگا و ناژه لانه ههيه كه به كارهينانى گهردوون په كى له سهه دهكهون.

ئهو جار، به كارهينانى گهردوونيش وا له سهه مرۆف پيويست دهكات، كه دهسه لات به سهه هه نديك زهويدا بگرن بۆ كشت و كال و له وهه، يان سوود له دار و درهخته كهى وهه رگرن، يان ئەو كانزا و نهوتهى تيدايه دهه رى بيىن، يان خانوو و كوگا و دووكان و كارخانه و گوند و شاره كانيان له سهه بنيات بنين.

هه روا كه نه فتىي مرۆف له كاتى مندالى و پيى و نه خووشيدا، ناچار يان دهكات بۆ بژئوى منداله كانيان و پيى و نه خووشىي خويان، پاشه كهوت بكن. جا له وانهيه ئاره زوى پاشه كهوت كردنى كه م، زياد بكات و ببىته ئاره زوى پاشه كهوتنى زۆر، ئەو پاشه كهوت كردنه ش به پيى كه سه كه، شيوهى جيا جياى وهكوو جينگير (عقار) و گوازراوه و ناژه ل و كانزا وهه دهه گرى.

جا با بزائين داخوا مرۆف ده بيىته خواهه نى ئەو هه موو شتهى پيويستيه تى، يان به سهه ريدا باز دهه دات، يان پاشه كهوتى دهكات، سنورى خواهه نايه تيه كهى

چهنده؟ ئايا خاوه نايه تي به كي ته واوه يان ناتواوه؟ ئايا خاوه نايه تي به كي ره هايه يان نا؟

سامان ئی خوابه و مروفتن ما سوود لے وه رگرتنی ههیه

ئهگهر بگه پښینه وه سهر ئه وه دهقانه ی هه مانن و، زانیارییه کانمان به شیوهیه کی به جی ریک بخهین، دهگهینه ئه نجامیک، ئه ویش ئه وهیه که سامان هه مووی ئی خوابه و، مروفتن ته نها مافی سوود ئی وه رگرتنی ههیه.

چونکه خوای مهزن بو خوی ناسمانه کان و زهویی و ئه وهی ده که ویتنه نیوانیان و تیاندایه دروستی کردوه: ﴿ذَلِكُمْ اللَّهُ رَبُّكُمْ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ﴾: ئه وه پهروه رداگارتانه، بیجگه لهوی چ په رستراوی دیکه نین، وه دیهینی هه موو شتیکه ﴿الانعام: ۱۰۲﴾. ﴿هُوَ الَّذِي خَلَقَ لَكُمْ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا: هه ر خویه تی، هه رچی له زه ویدایه، بو ئی وهی وه دیی هیئاوه. ﴿البقرة: ۲۹﴾. ﴿اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ: خوا ئه و زاته یه که ناسمانه کان و زهویی دروست کردوه. ﴿ابراهيم: ۳۲﴾.

مه نتیقی ئیمه ی مروفتیش وا ده خوازی به دیهینی شت خاوه نی شت بیته، دهقه کانی قورنانش پشتگیری ئه وه مه نتیقه ده که ن و، ئه وه یان یه کلا کردۆته وه که خوا خاوه نی ناسمانه کان و زهویی و ئه و شتانه ی له نیوانیان دایه: ﴿اللَّهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا: ملکایه تی ناسمانه کان و زهویی و هه رچی له نیوانیان دایه، ئی خوابه. ﴿المائدة: ۱۷﴾. هه روا خوا خاوه نی هه موو شتیکی ناسمانه کان و زهویی به له بچوک و گه وره، جا به نرخ بیته یان بی نرخ:

﴿لِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا فِيهِنَّ: مُلْكَايَه تى ئاسمانهكان و زهویى و ههچى تییاندایه، ئى خوایه.﴾ المائدة: ۱۲۰. ههه ئهه زاته پایه بهرزه به تاقى تهنیا خاوهنى ههموو ئهه شتانهیه بى ئهوهى مرؤف یان غهیرى مرؤف هاوبهشى بیته: ﴿وَلَمْ يَكُنْ لَهُ شَرِيكٌ فِي الْمُلْكِ: له فهمانههواایشدا شهریكى نهبووه﴾ الفرقان: ۲.

بهلام خواى بهرز و گهوره، مرؤفى کردوته مایهى ئاوهدانکردنهوهى زهویى : ﴿هُوَ أَنْشَأَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ وَاسْتَعْمَرَكُمْ فِيهَا: ئهه لهه خاكهى وهدهیهتاون و، ویستی ئاوهدانى بکهه.﴾ هرد: ۶۱. و، له سهه ئهه شتانهى باسمان کردن، کردوویهته جى نشین : ﴿هُوَ الَّذِي جَعَلَكُمْ خَلَائِفَ فِي الْأَرْضِ: خوا ئهه زاتهیه ئیوهى کردوونهته جى نشینی سههزهیى﴾ فاطر: ۳۹. و، ههچى له ئاسمانهكان و زهویدا دروستى کردووه، چهنده دهتوانن به کارى بینن و سوودى ئى وههگرن، بوى بهه دهست کردوون و، خستوویهته بن دهستیان : ﴿أَلَمْ تَرَوْا أَنَّ اللَّهَ سَخَّرَ لَكُمْ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَأَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعْمَهُ ظَاهِرَةً وَبَاطِنَةً: ئاخو ئیوه نهتاندیوه خوا ههچى له ئاسمانهكان و زهویدایه، بو ئیوهى بههدهست کردووه، به ئاشکرا و به نهینى نيعمهتهکانى خوئى بهسههردا رشتوون؟!﴾ لقمان: ۲۰. ﴿وَسَخَّرَ لَكُمْ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا مِنْهُ: ههچى له ئاسمانهكان و زهویدایه، بوى رام کردوون، ههمووی ئى خوایه.﴾ الجاثية: ۱۳.

ههلبهته خوا ملك و سامانى خوئى ههه بو كهسیك یان كوهمهئيك بهه دهسته نهکردووه، بهلكوو بو ههموو كهسى بهه دهسته کردووه و، له نیو ههموو بهندهکانى كه کردوونى به جى نشینی سهه زهویى تا تیییدا بژین و سوودى ئى وههگرن، بلاوى کردوتهوه، چونكه ههه كهسیك بژیته و سوود له شتیك وههگرتت، ئهوه به هوئى سامان و ملكى خواوهیه و، لهه بارهوه كهس له كهس

له پيشتريه و، سوود وهرگرتن له شته کاني بوونه وهر، خوا بو هه موواني داناره و، له مه دا هه موو کهس يه کسانه.

خوا بهنده کاني، که کردوني به جي نشيني سهر زهويي، پوون کردوته وه که نهو شتانه ي نهو دروستي کردوون، به کاريان دينن و له بهر و سووديان بههرمه مند دهن و، هيچي دهستکردي خويان نيبه، به لکوو بزيويکه خوا پيئي داون و، چاکه يه که له گه لي کردوون: ﴿قُلْ مَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ؟ قُلْ: اللَّهُ: بَلَى: كَى له ناسمانه کان و زهويي يه وه بزيو به ئيوه دهگه يه ني؟ بلي: خوا. ﴿سبأ: ۲۴.

﴿هَلْ مِنْ خَالِقِ غَيْرِ اللَّهِ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ؟ نَأْيَا وَهْدِيه ينيكي ديکه بيچگه له خوا هه يه، له ناسمانه کان و زهويي وه بزيوتان پي بگه يه ني. ﴿فاطر: ۳. جا نه گهر ههر خوا روزي دهريت، پيوسته مروغ داواي روزي ههر له وي بکات و داواکاري خوي ههر بو لاي نهو بهريت: ﴿فَأْتَتْهُمَا عِنْدَ اللَّهِ الرَّزْقُ: داواي بزيو و روزي له خوا بکه. ﴿العنكبوت: ۱۷، چونکه ههر نهو روزي دهري بهه يزه و، ده تواني روزي دروست بکات و بيگه يه نيته روزي پي دراوان: ﴿اللَّهُ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ: ههر خوا روزي دهريي و خودان هي زيكي پته وه. ﴿الذاريات: ۵۸.

جا ملك و ساماني خوا، بو سوودي مروغ بهرده ست کراوه و، هه موويان بويان هه يه سوودي لي ببينن و، لي ي بههرمه مند بن و، ئيشي تي دا بکه ن و، خواش له بهر بووم و دهغل و دان و کري ي ئيشه که يان روزي يان ده داتي و، روزي يه کهش له بن نايهت و، نهوش ته نها چاکه ي مروغ و کردوه و، هيچ سووديكي بو خوا نيبه و، خوا لهو شته ته واو به دوور و پاکه.

پيشتري گوتمان نهو ملك و سامان و بهرو بوومه ي خوا که له بهر دهستي مروغ دايه، سپارده يه که مروغ سوودي لي وهرده گريت و، سپارده لا بوونيش له

دابی مروّڦدا، بریکاریی یه، جا با بریکاریی پهروهردگاریش بیټ له لایه ن
 بندهیه وه، یان ئی کوپله بیټ له لایه ن گه وره که یه وه، هه روا زانیمان که پایه ی
 جئ نشینه کانی سهر زه ویی، پایه ی جئ نشین یان جیگره و، جئ نشینی یان
 جیگریش بو خوایه و، ده که ویته نیو جوغزی ئه و دروستکراوانه ی خوا بو
 مروّقی بهر دست کردوون و، نه وه ی له سامانی خو ی خستوویه ته بهر
 دستیان و، نه وه ی له هه موو ئه و شتانه دا پیگای به کارهینان و سوود لی
 وهرگرتنی پی داون.

جا نه گهر خوی گه وره-که خاوه نی هه موو شتیکه-نه وه ی هیه تی بو سوود
 لی وهرگرتنی سهر پاکی مروّڦ-که کردوویه ته جئ نشینی سهر زه ویی
 بهر دستی کرد بیټ، نه وه ههر خو ی نه وه نده ی چه ز بکات له و سامانه زوره ی،
 ده داته ههر که سیکی بیه ویټ: ﴿وَاللّٰهُ يُؤْتِيْ مُلْكُهُ مَنْ يَّشَاءُ﴾: خودا چه زیکا
 پاشایه تی به هه رکه سیک بدات، ده دات. ﴿البقرة: ۲۴۷﴾، جا نه وه نده ی که
 ده داتی، چه هینده که م بیټ له خو ی زیاد نه بیټ، یان نه وه نده زور بیټ، به شی
 ده یان و سه دان که س بکات: ﴿اللّٰهُ يَسْطُرُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَّشَاءُ وَيَقْدِرُ﴾: ههر خودایه، به
 ههر که سیک خو ی چه ز بکات-چه زور، چه که م- پوزی ده دات. ﴿الرعد: ۲۶﴾.
 جا نه و مروّڦانه ی شته که یان ده دریټی، ههر چونیک بن، نه و حاله ته ناگوریت،
 چونکه هه موویان به شیکن له و که سانه ی کراونه ته جئ نشینی سهر زه ویی و،
 سامانی خویان له بهر دستدایه و، نه و سامانه ش ته نها نه مانه ته له لایان و،
 نه وان له و باره وه ته نها پوئی بریکار و جئ نشین ده بینن و، ههر نه وه نده یان
 ده سه لات به سهر نه و سامانه دا هیه و، ده توانن به کاری بینن و سوودی لی
 وهرگرن، که خوا پی پی داون.

هه روا خوا له سهر مروّقی فه رز کردووه، له و سامانه ی خو ی که له سهری
 کردو ته جئ نشین و، هه لسو پانندی پی سپاردووه، ببه خشیت: ﴿وَأَلْفِقُوا مِمَّا

جَعَلَكُمْ مُسْتَخْلَفِينَ فِيهِ: لهو سامانهی ئیوهمان لهسهر کردوته جی نشین،
ببهخشن. ﴿الحديد: ۷﴾.

له بهخشیندا سه‌پیشکیشی نه‌کردوون و، سه‌رسامییی دهرده‌پیری که
نه‌به‌خشی، چونکه هه‌رچی ده‌یبه‌خشیئت ئی خوابه و خوا پیی داوه :
﴿وَمَاذَا عَلَيْهِمْ لَوْ آمَنُوا بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَأَنْفَقُوا مِمَّا رَزَقَهُمُ اللَّهُ: ئه‌وانه چییان
لاده‌هات ئه‌گه‌ر ئیمانیان به‌خوا و پوزی دواپی هیئابا و، لهو ماله‌ی خوا پیی
داون، به‌خشیبایان؟!﴾ النساء: ۳۹.

جا هه‌ر جاریکیش خوا فه‌رمانی به‌ مروف کردییئت شت ببه‌خشیئت، ئه‌وه‌ی
وه‌ییر هیئاوته‌وه که لهو ماله‌ی ئه‌و پیی داون و، لهو روزی ئه‌و بوی
ناردوون، ده‌به‌خشن و، لهو باره‌وه گه‌لیک ده‌قمان هه‌ن، له‌وانه : ﴿وَأَنْفَقُوا مِنْ مَا
رَزَقْنَاكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ: لهو پوزییه‌ی پیمان داون، ببه‌خشن، پیش
ئه‌وه‌ی بمرن.﴾ المنافقون: ۱۰.

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَنْفَقُوا مِمَّا رَزَقْنَاكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَ يَوْمَ لَا بَيْعَ فِيهِ وَلَا خُلَّةَ:
ئه‌ی گه‌لی خاوه‌ن باوه‌ران، لهو بزئوه که پیئداون، به‌خت بکه‌ت، پیش ئه‌وه‌ی
روزه‌که دابی، ئه‌و روزی نه‌ سه‌ودا‌کردن ده‌میئنی و، نه‌ تکا و، نه
دوستایه‌تی.﴾ البقرة: ۲۵۴.

﴿قُلْ لِعِبَادِي الَّذِينَ آمَنُوا يُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُنْفِقُوا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً:
تۆ به‌ عه‌به‌ باوه‌رداره‌کانم بلئی: نوئیژ بکه‌ن و، لهو بزئوه‌ی به‌شمان داون، به
نه‌یئنی و ئاشکرا، ببه‌خشن.﴾ ابراهیم: ۳۱.

﴿الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ: ئه‌وانه‌ی باوه‌ریان به
نادیار(غیب) هه‌یه و، نوئیژ ده‌که‌ن و، له‌وه‌ی پیمان به‌خشیون، به‌خت
ده‌که‌ن.﴾ البقرة: ۳.

جا نه‌گهر سامان ئی خوا بیټ و، به نه‌مانهت له لای نهو که‌سانه دانرابیټ که خوا پیی داون، نهوه مروټ بوی نییه له جی‌به‌جی کردنی فرمانی خوا له مهر نهو سامانه خوی بگنخینی،^۱ نه‌گهر فرمانیان پی کرا لهو سامانه به‌شی چند که‌سیک بدن، پیویسته له سه‌ریان ده‌ستبه‌جی بیدهن، چونکه له سامانی خویان ده‌دهنی: ﴿وَأَتَوْهُمْ مِنْ مَالِ اللَّهِ الَّذِي آتَاكُمْ: له‌وسامانه‌ی خوا پیی داون، بیاندهنی﴾ النور: ۳۳.

جا هر که‌سیک سامانیکی له بهر ده‌ستدایه- هه‌موو سامانیکیش هر ئی خویه- له سه‌ریه‌تی فرمانی خوی تیدا به جی بینی، جا سامانه‌که به‌رده‌ستی کهم بیټ، یان زور: ﴿وَمَنْ قُدِرَ عَلَيْهِ رِزْقُهُ فَلْيُنْفِقْ مِمَّا آتَاهُ اللَّهُ لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا مَا آتَاهَا: کیش بزوی کهم پی‌گه‌یوه، با له‌وه‌نده‌ی خوا پیی داوه، به‌خت بکات، خوا هر نه‌وه‌نده نه‌رکه له‌سه‌ر مروټ داده‌نی، که پیی داوه﴾ الطلاق: ۷.

نابی که‌سیش وا بزانی نهو سامانه‌ی خوا که له‌بهر ده‌ستدایه، رۆزی‌یه‌که خوا هر داویه‌ته وی و، بوی نییه خه‌لکی لی بی به‌ش کات و، پژیی و سه‌قیلی له‌گه‌ل خه‌لکی موسته‌هه‌ق بنوینی، چونکه خوا بویه رۆزی ده‌داته خه‌لکی و له سامانی خوی ده‌یانداتی، تا له جوغزی فرمانی خوادا په‌فتاری له‌گه‌ل بکه‌ن و، کاتیک خوا رۆزی هه‌ندی که‌سی له هه‌ندیکی دیکه زیاتر داوه، نابی حاوه‌نی رۆزی زوره‌که پیی وا بی نه‌گهر لی بیه‌خشی و بی‌دات خه‌لکی دی، نهوه له رزقی خوی به‌خشیوه و داوه، ده‌بی بزانی له سامانی خوی به‌خشیوه و، هه‌چ شتیکی خوی نابه‌خشیټ، به‌لکوو نهو ته‌نها نیوه‌ندیکه له سامانی خوی داوه‌ته خه‌لکی، هر وه‌کوو چۆن هر لهو سامانه‌ی بو خوشی هه‌لگرتوه: ﴿وَاللَّهُ فَضَّلَ بَعْضَكُمْ عَلَى بَعْضٍ فِي الرِّزْقِ فَمَا الَّذِينَ فُضِّلُوا بِرَادِي رِزْقِهِمْ

۱ گنخ: دواختن، نه‌جولان، ته‌مه‌لی کردن، خاوه‌خا‌کردن.

عَلَى مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَهُمْ فِيهِ سَوَاءٌ أَفَبِعَمَلِهِ اللَّهِ يَجْحَدُونَ: خودا پوژی هیندیکتانی له هیندیکان پتر داوه، نهوی پتریان پی دراوه، بهشی ژیردهستانی خویمان ناده نهوه، که له وهشدا وهکو یه کن، نایا نهوانه حاشا له بههره ی خوا ده که ن؟ ﴿النحل: ۷۱﴾.

نابی نه وهشمان له بیر بچیت که هه ندیک دهقی قورپان، سامانیان داوه ته پال مروّف، وهکوو خوا ده فهرموئ: ﴿وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالِكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ: له خواردنی مالی یه کتر به نارهوا، دوورکه ونه وه.﴾ البقرة: ۱۸۸.

هه روا: ﴿وَأَتُوا الَّتِي آمَى أَمْوَالَهُمْ: هه تیوان، مالی خویمان وی دهنه وه﴾ النساء: ۲. و، ﴿تَلْبُؤُنَ فِي أَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ: ئیوه له گیانتان و له داراییتان، وه بهر تاقیکاریی ده که ون.﴾ ال عمران: ۱۸۶، و، ﴿خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً: له دارایی یه کی هه یانه، سه ده قه یان لی وه رگره.﴾ التوبة: ۱۰۳، و ﴿إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنْ لَهُمُ الْجَنَّةَ: بیگومانم خوا سهر و مالی له برواداران کریوه، که به هه شتیان بداتی.﴾ التوبة: ۱۱۱. و، ﴿وَفِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ لِّلسَّائِلِ وَالْمَحْرُومِ: له مال و سامانی شیاندا به شیک بو سواکهر و بی به شان هه یه.﴾ الذاریات: ۱۸.

جا لی ره دا که سامان دراوه ته پال مروّف-له هه ندیک دهقی دیکه شدا- مانای نه وه نییه مروّف بوته خاوهنی سامان، به لکوو نه وه ده که ینی مروّف بوته خاوهنی مافی سوود لی وه رگرتنی، چونکه-هه وهکوو له پیشدا گوتمان- سامان سامانی خوابه و، هه نهو زاته خاوهنی هه موو شتیکه و، هه بو یه بو مروّف به ردهستی کردوه تا لیی به هه رهمه ند بن، نه گهر درایه پالیشیان، ته نها مه به ست نه وه یه مافی سوود لی وه رگرتنی هه یه، واش باوه که بچو کترین هو(سبب) بو درانه پال به سه، نه وه تا قورپان سامانی بی عهقلانی داوه ته پال سه ره رشتیاره کانیان، نه که له بهر نه وه ی خاوهن ماله که ن، به لکوو له بهر نه وه ی به هو ی مافی سه ره رشتیاریه وه مافی ده ست تیوه ردانی سامانه که یان هه یه، جا

خو ده فهرموئى : ﴿وَلَا تُؤْتُوا السُّفَهَاءَ أَمْوَالَكُمُ الَّتِي جَعَلَ اللَّهُ لَكُمْ قِيَامًا وَارزُقُوهُمْ فِيهَا
وَأَكْسُوهُمْ وَقُولُوا لَهُمْ قَوْلًا مَعْرُوفًا﴾ مالى خوتان، كه خوا كردوويه ته مايه
گوزهرانتان، مه دهنه دهست خه لكى بئ عه قل، به لام جلك و بزئويان له مالى
خوتان بؤ دابين كهن و، به پرووى خو شه وه بيان دويئن. ﴿النساء: ٥﴾ لي ره دا سامانى
خوا بو يه دراو ته پال مرو ف چونكه به هوئى هه بوونى مافى سوود لئ وهر گرتنى
وه كوو ئه وه يه كه سامانى بئ عه قلانى ده دري ته پال سه رپه رشتياريانان، له بهر
ئه وه ي مافى دهست تي وه ردانى ئه و سامانه يان هه يه.

كه واته : ناكرئ ده قه كان، نه گهر ده قئ ترى پي چه وان هه يان هه بن به گو يره
بو خساريان ليك بدرينه وه قاعيده ش وايه ده قه كانى قور ئان به ته نيا و جيا جيا
وازيان لئ ناهي نري ت، به لكوو به خري ي وهر ده گيرين و به خريش ته فسير
ده كرين، ئه و ته فسيره راسته ش كه نه سازي (تناقض) لا ده بات، به شي وه يه كي
مه جازي، سامان ده داته پال مرو ف و، هر بو يه داويه پالى، چونكه له
به رده ستيان دايه و، له و جو غزه دا كه خوا دياري كردوه، مافى ئه وه يان هه يه
سوودى لئ وهر بگرن.

پوخته ي ئه و قسانه ئه وه يه كه ئه و سامانه ي له ده ستى مرو ف دايه، به هه موو
شي وه و جو ر و بره جو را و جو ره كانيه وه و، هر ساماني كي دي كه ش كه ليئ
ده كه وي ته وه، هه مووى هر سامانى خوايه، نه ك ئى وان و، ملكى خوايه نه ك ئى
وان، كه خوا له سه رى كردوونه جي نشين و خستويه ته به رده ستيان و، له و
سامانه ته نها مافى سوود لي وه رگرتن و ئه و شتانه يان هه يه له و مافه ده كه ونه وه،
وه كوو به كار هينان و ده ست تي وه ردان.

مرؤف ناچ راده یك بو هسیه سوود له سامان خاوه رگریت؟

مرؤف بوی ههیه سوود لهو سامانهی خوا، که له بهر دهستیدایه، وهرگریت، نه وهش تا که مافه که به سهر نهو سامانه وه ههیه تی، سوود وهرگریتن له سامانیش، رهنگه به به کارهینان و وه به رهینانی بیته، وه کو له زهویی کشتوکال و کانگهی کانزا و کانه بهرد و، له وانه شه به سهرف کردنی سامان بیته، وه کو له خواردن و خواردنه وه و به روبوومدا، یان دهست تیوهردانی سامان به شیوهیه کی رهوا، وه کو فروشتن و وه سیهت و به خشین.

جا مرؤف بوی ههیه له هه موو نهو بو ارانه دا سوود له سامان وهرگریته و، ناکری به هوی مافی سوود لی وهرگریتنی سامانه وه، له مافی به کارهینان و سهرف کردنی هه ندیکی بی بهش بکرین، چونکه مافی سوود لی وهرگریتنیان ههیه، جا نه گهر سوود لی وهرگریتنه که به به کارهینان نه بی، نه کریته، نه وه به کارهینانه که بو خوی سوود لی وهرگریتنه ..

هه لبته خوی گه ورهش ری بی به مرؤف داوه نه وهنده له سامانه که به کار بیینی که مایه ی سوود لی وهرگریتنه، نه وه تا ری بی داوه خواردن و خواردنه وه و به روبووم و جلك و نیو مال به کار بیینی، هه روا ری بی داوه هه موو شتیکی چاک و به که لک و، هه رشتیک بارودخی ژیانی پیداو یستی به کارهینانی بیته، به کار بیینی، دهقه کانیش لهو باره وه راشکاو (صریح)ن، وه کو خوی گه وره ده فهرموی:

﴿كُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ حَلَالًا طَيِّبًا﴾ المائدة: ۸۸، ﴿كُلُوا وَاشْرَبُوا مِنْ رِزْقِ اللَّهِ: بَخُونٍ وَ بَخُونِهِ لِه بژئوی خوا﴾ البقرة: ۶۰.

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ: ئەى ئەوانەى باوەریتان هیناوه، لەو پۆزىى یه چاکەى پیمان بەخشىون، بَخُون﴾ البقرة: ۱۷۲، ﴿كُلُوا مِنْ ثَمَرِهِ إِذَا أَثْمَرَ: له بەرهکەى بَخُون ئەگەر بەرى دا...﴾ الانعام: ۱۴۱، و ﴿وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ بُيُوتِكُمْ سَكَنًا وَجَعَلَ لَكُمْ مِنْ جُلُودِ الْأَنْعَامِ بُيُوتًا تَسْتَخِفُّونَهَا يَوْمَ ظَعْنِكُمْ وَيَوْمَ إِقَامَتِكُمْ وَمِنْ أَصْوَافِهَا وَأَوْبَارِهَا وَأَشْعَارِهَا أَثْنَاوًا وَمَتَاعًا إِلَى حِينٍ﴾ (۸۰) وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُمْ مِمَّا خَلَقَ ظِلَالًا وَجَعَلَ لَكُمْ مِنَ الْجِبَالِ أَكْنَانًا وَجَعَلَ لَكُمْ سَرَابِيلَ تَقِيكُمُ الْحَرَّ وَسَرَابِيلَ تَقِيكُمُ بَأْسَكُمْ كَذَلِكَ يُتِمُّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تُسْلِمُونَ: خودا خانووی بۆ دروست کردوون تییاندا بەسینەوه، ئەنواشی له پیستی ولسات بۆ سازداون که له پۆژی کۆچ کردن و لەکاتی مانەوهشتاندا، بۆتان سووک بیټ، له خوریه و بەرگن و موویان، کەل و پەلی پیوستی مال و کالایهیه له ماوهی گوزەرانتاندا. خوا لەوهی وهدییهیناوه، سیبەری بەهرهگەلی خۆی بۆ ئیوه تهواو دهکات، بەلکو گوئی به فهرمانی بن.﴾ النحل: ۸۰-۸۱، و ﴿وَأَتَاكُمْ مِنْ كُلِّ مَا سَأَلْتُمُوهُ: هەرچی لیتان خواستوه، پیی رهوا دیون.﴾ ابراهیم: ۳۴، و ﴿قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَالطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ: بیژه: کئیه جلکی جوان و خشل و بژئوی پاکژی، که خوا به عەبدەکانی خۆی رهوا دیوه، لای وایه که نارەوایه؟!﴾ الاعراف: ۳۲.

ماق سوود وەرگرتن له سامانیش له لایەن مروفهوه، مافیکی رهها نییه، بەلکو به چەند شتیکهوه بەندە، بۆیان نییه به کهیفی خۆیان سوود لهو سامانە وەرگرن، بەلکو بۆیان ههیه تهنا به گویرهی پیوستی خۆیان سوودی لی وەرگرن و، ئەوهندهی پیوستی و نیازمەندیان ناهیلن، به کاری بینن، به مەرچیک ئەوه هەمووی له سنووری میانرەویدا بیټ و، نهکهوئته ئیو جوغزی

دهستبلایوی و سه قیلیی و، بویان نییه له خواردن و خواردنه وه و جل و بهرگ و کاروباری ژیاناندا، زیاده پوی بیکن و، بویان نییه سه قیلیی (پژدی) له گهل خویان بکن و، ده بی له و نیوانه دا میانره وین و نه و سنوره نه به زینن، چونکه خوا دهستبلایوی و دهست کردنه وه بی سنوری له مهر مال و سامان لی حرام کردون، ههروه کو چون سه قیلیی و دهست قووچاندن له گهل خوی له مهر نه و شته ی پیویستی پییه تی، حهرامی کردوه : ﴿كُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا: بِخُونٍ وَبِخُونِهِ، به لام زیده پوی مهکن﴾ الاعراف: ۳۱، ﴿كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَلَا تَطْغَوْا فِيهِ: له و پوزییه چاكانه ی پیمان به خشییون، بخون و، تی مه پینن﴾ طه: ۸۱، ﴿وَالَّذِينَ إِذَا أَنْفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا وَكَانَ بَيْنَ ذَلِكَ قَوَامًا: (به نده چاکه کانی خوا) نه وانه شن که له کاتی مال به خشیندا، نه دهستبلایوی دهکن و نه دهست قووچاوی و، له و نیوانه دا ده میننه وه﴾ الفرقان: ۶۷، ﴿وَلَا تُجْعَلْ يَدَكَ مَغْلُولَةً إِلَىٰ عُنُقِكَ وَلَا تَبْسُطْهَا كُلَّ الْبَسْطِ: دهسته کانت ده گه رده نت وهرمه هینه و، ته و ایش ئاوه له یان مه که وه﴾ الاسراء: ۲۹.

جا نه گه ر تاك بوی هه بی به قه ده ر پیویستی له سامانی خوا هه لگری، بوشی هه یه به قه ده ر پیویستی نه و کهس و کاره شی که ده بی بیانژی هنی، وه کو ژن و مندال و دایک و باوک، هه لگریت، هه روا بوی هه یه هه ندیک له سامانی خوا هه لگریت تا بو پاراستنی سامانه که ی دیکه و خسته نه کارو وه بهر هینانی، به کاری بینی، ده بی هه مو نه و کارهش له نیو جوغزی میانره وی و، بی دهستبلایوی و سه قیلیی نه نجام بدات.

راستی «سامان ئی خویه» چی لی ده که ویته وه؟

راستی ((سامان ئی خویه))، ئەم ئەنجامانە ی خوارەوهی لی ده که ونه وه :
 ۱/ هیچ کهس- جا هەر کئی بیته- بۆی نییه به یه کجاری بیته خاوهنی
 سامان و، کهس بۆی نیه بیجگه له سوود لی وەرگرتن، مافیکی دیکه ی به سه ر
 سامانه وه هه بیته، چونکه:

مافهکانی خوی گه وره له باوه ره وه نه گۆپن و، هیچ مرۆفیک- فه رمان ره وا
 بیته یان مسکین، تاک بیته یان کۆمه ل- بۆی نییه نه ده ستیان تی و ه ردا ت، نه
 چا و پۆشیا ن لی بکا ت.

۲/ کۆمه ل بۆی هه یه به هۆی کاربه ده ستان و نه هلی راویژه وه، که نوینه ری
 ئەون، چۆنیه تی سوود و ه رگرتن له سامان ریک بخت، چونکه سامان هه رچه نده
 ئی خویه، به لām بۆ سوودی کۆمه لی دانا وه، له نیسلام دا وا باوه که هه ر مافیکی
 ئی خوا بیته، ئەوه بۆ سوودی کۆمه له و، کۆمه ل نه ک تاکه کان، به سه ری
 را ده گهن.

۳/ نه گه ر به رژه وه ندی گشتی بخوازیته، کۆمه ل بۆی هه یه به هۆی
 نوینه ره کانیه وه له کاربه ده ستان و نه هلی راویژه، سامان له که سی بستینی
 به مه رجیک به شیوه یه کی له بار سامانه که ی بۆ بژیری، چونکه نیسلام ری به
 داگیرکردن نادا ت و، نابی سامان له کهس بسینریت، به خوشی خوی نه بیته،
 هه ره هاش لی ستان دنی نا ره واش دروست نیه، وه کو خوی گه وره
 ده فرمویته ﴿وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ﴾ له خوار دنی مالی یه کتر به نا ره وا

دور که ونه وه ﴿البقرة: ۱۸۸﴾ و، پیغمبریش ﷺ ده فهرموی: ((كُلُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ حَرَامٌ دَمُهُ وَعَرَضُهُ وَمَالُهُ: هَمُّو شَتِيكِي مَسُوْلَمَان لَه مَسُوْلَمَان حَهْرَامَه، سَهْر و نَامُوْس و مَالِي.))، ده شفهرموی: ((إِنَّ دِمَاءَكُمْ وَأَمْوَالَكُمْ عَلَيْكُمْ حَرَامٌ: بِيْگُوْمَان سَهْر و مَالْتَان لِيْكَ حَهْرَامَه.))

۴/ نیسلام هرچهنده پیی خاوه نایه تی بی سنووری داناوه، به لام پییسی داوه کومل که مافه کانی خوا ده پاریزی و چونیه تی سوود لی وهرگرتنیان ریگ ده خات به هوی نوینه ره کانیه وه نه گهر به رزه وهندی گشتی بخوازیت خاوه نایه تی که سیک به سهر سامانیکی تایبه تییه وه کهم کاته وه، وه کو کهم کردنه وه خاوه نایه تی زهوی کشتوکال به نه اندازه یکی دیاری کراو، یان خاوه نایه تی زهوی بیناسازی.

مافی سوود وه رگرتنی مروف له ساما خوا چی لی ده که ویته وه؟

مافی سوود وهرگرتن له سامانی خوا و، هه بوونی نه مافهش، نه م نه نجامانی لی ده که ویته وه :

۱/ هرچهنده کومل پاریزه ری مافی خواجه، که خاوه نیه تی سامانه، به لام بوی نیه ده ست له خاوه نایه تی تایبه تی سوود لی وهرگرتنی خهک وهردات، مه گهر له روی ری کخستنی مافی سوود لی وهرگرتن و، بوی نیه خاوه نایه تی سوود لی وهرگرتن که خوا بو خه لکی داناوه- حه رام کات.

۲/ بی گوومان خاوه نایه تی سوود لی وهرگرتن، هه روه کو چون به که سیکه وه بهنده، به گواستنه وهی نالو گو پیره وه بهنده، خاوه نی مافی سوود لی وهرگرتن،

دهتوانی به فروښتنی بارمتو ودهسیهت و لهدهست تیوهردانی دیکه ی پړوا،
بیډاته خه لکی دیکه، هروا له دوا ی مردنی خاوه نه که ی، ده بیته ئی
پاشماوه کانی که میراتی ده گرن.

۳/ خاوه نایه تی سوود ئی وهرگرتن، له بنه پرتدا بۇ تاکه کان همیشه ییه، واته :
بۇ ماوه یه کی دیاری کراوه وه به ند نیه، دروسته شتیک له به رده سی که سی
دابیټ و، سوودی ئی وهر بگریټ تا ده میریت و ثنا مندال و نه وه کانی به میرات
بیگرن تامردن، وه کو له مه سه له ی وه قف دا.

۴/ بی گومان خاوه نایه تی سوود ئی وهرگرتن، بۇ نه ویه تاک به شیوه یه کی
راسته وخو سوودی ئی وهر بگریټ و، کو مه لیش به شیوه یه کی ناراسته وخو
سوودی ئی وهر بگریټ، جا نه گهر بابای سوود وهرگر سامانه که ی پراگرت و
سوودی ئی وهر نه گرت، نه وه کو مه لیش سوودی ئی وهر ناگریټ، لیړه دا کو مه ل
بوی هه یه لپی بستینی، به مه رچی به گویره ی نرخه که ی بوی بیژیریټ

ما فی خه لکه له سامانی خوا دا

جا نه گهر هه موو که س له و سنورانده دا که باسما ن کردن، مافی سوود
وهرگرتنی له سامانی خوا هه بیټ، نه وه خه لکی دیش چند مافیکیان هه ن،
که خوا له و مال ه فرز ی کردوون، له سه ر نه و که سانه ی سامانه که یان
له ده ستدایه، پیویستی کردوه وه کو چی نشینی سه ر مالی خوا په رفتار بکه ن،
نه و مافانه ش نه مانه ن :

۱/ زه کات :

نه ویش فه رزیکه له سامانی خوا دا و، هه رکه سیکی به شیئی له سامانی خوا ی
له ده ست دابیټ، له سه ری پیویسته له و سامانه ی ده رکات، هه رکاتی که یشته

پریکی دیاری کراو، دهیداته دهولت تا بهگویرهی دهقهکانی قورئان بیداته ئه
کهسانه ی پیوستیان پی یه تی.

زه کاتیش له پایهکانی ئیسلامه، پیغه مبه ر (صلی الله علیه وسلم)
ده فرموی: ((بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسِ شَهَادَةٍ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ
وَأِقَامِ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ وَصَوْمِ رَمَضَانَ وَحَجِّ الْبَيْتِ مَنْ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا: ئیسلام
له سه ر پینچ پایان بنیات نراوه: شایه تی دان که بیجگه له خوا چ په رستراویکی
دیکه نین و، موحه ممه د بهنده و نییراوی خوابه و، نویژکردن و زه کات دان و،
پوژووی په مهران و حه جی مائی خوا بو که سیک که بوی مهیسه ر بیئت)).

زۆربه ی دهقه کانیش، ویکرا باسی نویژو زه کات دهکن، وهکو خوا
ده فرموی ﴿وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ: نویژ بکن و پوژوو بگرن﴾ البقرة: ۸۳
هه روا ده فرموی ﴿فَإِنْ تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ فَخَلُّوا سَبِيلَهُمْ: جا ئه گه ر
تۆبه یان کرد و، زه کاتیان دا، پریان به رده ن﴾ التوبة: ۵، پیغه مبه ریش ﷺ
ده فرموی: ((أَمَرْتُ أَنْ أَقَاتِلَ النَّاسَ حَتَّى يَشْهَدُوا أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولَ اللَّهِ
وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ فَإِذَا فَعَلُوا ذَلِكَ عَصَمُوا مِنِّي دِمَاءَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ وَحِسَابُهُمْ
عَلَى اللَّهِ: فرمانم پیکراوه شه ر له گه ل خه لک بکه م تا ئه و کاته ی شایه تی ده دهن
که بیجگه له خوا چ په رستراوی دیکه نین و، موحه ممه د راسپییراوی خوابه و،
نویژ دهکن و زه کات ده دهن، جا ئه گه ر وایان کرد، ئه وه سه ر و مائی خویمان
له من پارازتوو و حیسابیشیان عایدی خوابه)).

زه کات له سامان دا فه پزه، له بهر ئه وه له سه ر پیاو وئا فره ت و گه و ره و بچوک
پیوسته، چونکه خوی گه و ره ده فرموی: ﴿خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ
وَتُزَكِّيهِمْ بِهَا: له داراییه کی هه یانه، سه ده قه یان لی وهرگره، تا به وه پاک و
خاوینیان که یه وه﴾ التوبة: ۱۰۳. بره که شی به پینی جیاوازی سامانه که ده گو پریت،
جاری واهیه ده گاته ده یه کی سامانه که، وهکو له ده غل و داندا، جاری و اشه

دهگاته (۲/۵) ی سامانه که وهکو له خشل (زیر و زیو) وه پارهدا، هه ندیك جاریش له وه که متر، وهکو له زهکاتی ئازهدا. هه سامانیکش سالی بهسه دا بسورپیته وه، زهکاتی لی دهکوی، وهته سالیکی تهواو له بهر دهستی نهو کهسه دا بیت که له سه ری جی نشینه، چونکه پیغه مبه رﷺ ده فرمی: ((لَا زَكَاةَ عَلَی الْمَالِ حَتَّى یَحُولَ عَلَیهِ الْحَوْلُ: هیه سامانیک، تا سالی بهسه ردا نه بسورپیته وه، زهکاتی لی ناکه وی)).

۲/ به خشین :

سامان به خشینیش له ئیسلامدا، به خسه لته تیک لهو خسه لته تانه داد نه ریت که به نیشانه ی ئیسلامه تی و ئیمان داری گویره لیه خوا، نه جامدانی فرمانه کانی له قه له م ده ریت و، کاتیک خوا باسی پاریزگاران دهکات، ده فرموی ﴿الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ: نه وانه ی که نویژ دهکن و له وه ی پیمان داون، ده به خشن﴾ البقرة: ۳. و، باوه ر کردن به نادیار (غیب) و نویژ کردن و سامان به خشین، وهکو یه ک حساب کردوون و، هه مووی به نیشانه ی ته قوا داناون.

خوایش و باسی باوه رداران دهکات که نهو که سانه له خوا ده ترسن و، نه گه ر ناوی برا دلیان راده چله کیت و، نایه ته کانی خوا یان بو بخوینریته وه، باوه ریان زیاد دهکات و، ئیش دهکن و نه وهنده ی له ده ستیان دی، به چاکی ئیشه که یان دهکن و، دوا ی نه وه پشت به پهروه ر دگاریان ده به ستن و، نهو که سانه که نویژ دهکن وه لهو سامانه ی خوا پیی داون، ده یبه خشنه وه.

خوا جهختی بو کردوون که نهو خسه لته تانه، خسه لته تی باوه ر داری راسته قینه، که واته : به خشین خسه لته تیکه له خسه لته تانه کانی باوه ر دار و، نیشانه ی باوه ری راسته قینه یه ﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَّتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تَلَّيْتُمْ عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ زَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ﴾ (۲) الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا

رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ(۳) أَوْلَيْكَ هُمْ الْمُؤْمِنُونَ حَقًّا: بپرواداران هر شهوانه که هر کاتیک ناوی خوا هیئرا، دلیمان راده چله کئی و، نه گهر نایه ته کانی خوینرانه وه، نیمانیان زیاد دهکا و، پشت به پهروه دگاریان ده به ستن. شهوانه که نویژ ده کهن و له وهی پیمان داون، ده به خشن، شهوانه بپرواداری راستن. ﴿الانفال: ۲-۴﴾

به لکو به خشین له نیسلامدا، به بنه رته تیک له بنه رته ته کانی خیرو چاکه داده نریت چاکه به بی به خشین ته اوو ناییت، چونکه خوا ده فهرموی: ﴿لَيْسَ الْبِرُّ أَنْ تُولُوا وُجُوهَكُمْ قَبْلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيِّينَ وَآتَى الْمَالَ عَلَى حُبِّهِ ذَوِي الْقُرْبَى وَالْيَتَامَى وَالْمَسَاكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ وَالسَّائِلِينَ وَفِي الرِّقَابِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَالْمُوفُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَاهَدُوا وَالصَّابِرِينَ فِي الْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ وَحِينَ الْبَأْسِ أُولَئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ﴾ کاری چاک شه وه نیه پوو ده پورژه لاتئ، یان پورژناوا بکهن، چاکه شه وهیه باوه رتان به خوا و پورژی دواپی و فریشتان و کتیب و پیغه مبه رانی خوا هه بی و، له و سامانه ی که زوریشتان خوشده وی، به شیک بدن به خزمان و هه تیوان و هه ژاران و ریویاران و سوالکه ران و، کویلانی پی بکرنه وه و، نویژ بکهن و زهکات بدن و، هه رکاتیکیش په ایمانیک ده به ستن، نهیشکیئن و، له نه داری و گرفتاری وه تهنگانه دا خورگر بن، شهوانه که راست ده کهن و، هر شهوانه شن پاریزکارانی له خواترس. ﴿البقرة: ۱۷۷﴾

له دهقی نایه ته کانه وه شه شتانه مان بو دهرده کهون :

یه کهم : باوه ره ییمان به خوا و به فریشته کانی و به کتیبه کانی و پیغه مبه رانه کانی و پورژی دواپی، به بنه رته تیک له بنه رته ته کانی خیرو چاکه داناوه و، شه کرده وه چاکانه ش که له باوه ر ده که ونه وه و نه نجامی شه ون، به دووه م بنه رته ی خیر و چاکه ی داناوه- جا خیر و چاکه شه وهیه که نیسلام نامانجیه تی و، شه بنه رته تانه ی له سه ریشیان بنیات دهنرین، باوه ری یه تی و شه نجام دانی شه

کارانه‌یه، نهو باوهره ده‌خوازیت، وه‌کو خوای گه‌وره ده‌فهرموی ﴿وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾
 با له‌ئیوه کومه‌لیک پیك بیټ بانگه‌واز بکه‌ن بو‌ کاری چاک و، فه‌رمان به‌ چاکه
 بکه‌ن و ری‌ له‌ خراپه‌ بگرن و، هه‌ر نه‌وانه‌ن سه‌رکه‌وتوو. ﴿آل عمران: ۱۰۴﴾

جا نامانچ بانگه‌وازکردنه بو‌ چاکه و، ده‌سته‌واژه‌ی (وسيلة)ش فه‌رمان کردن
 به‌ چاکه و ری‌ گرتن له‌ خراپه‌یه، هه‌موو ئیسلامی‌ش ده‌که‌وټته ناو جوغزی نه‌و
 دوو کاره‌وه، وه‌کوو خوا ده‌فهرموی: ﴿لِكُلِّ جَعَلْنَا مِنْكُمْ شِرْعَةً وَمِنْهَا جَا وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ
 لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَكِنْ لِيَبْلُوَكُمْ فِي مَا آتَاكُمْ فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ﴾ بو‌ هه‌ر کومه‌لیک له
 ئیوه، ری‌ و شوینی‌کمان داناو، نه‌گه‌ر خوا مه‌یلی ئی‌با، هه‌مووی ده‌کردنه یه‌ک
 نه‌ته‌وه، به‌لام ویستی خوا وابوو له‌و شتانه‌ی که‌ پی‌ی داون به‌ تاقیتان بکاته‌وه،
 ده‌سا ئیوه‌ش له‌کاری چاک پی‌شبرکی له‌گه‌ل یه‌کدی بکه‌ن، هه‌مووتان
 ده‌گه‌ری‌نه‌وه لای خوا و، نه‌و کاته‌ ناگادارتان ده‌کا له‌سه‌رچی کی‌شه‌و له‌ نیودا
 په‌یدا بو‌وبوو. ﴿المائدة: ۴۸﴾ چونکه نامانجی ئاینه‌کان ته‌نها چاکه‌یه و، ئاینه‌کان
 خه‌ک ته‌نها بو‌ ده‌ست پی‌شخه‌ری له‌ کاری چاک بانگ ده‌که‌ن و، ده‌سته‌واژه‌یان
 بو‌ نه‌و کاره، باوهر به‌ خوا و ئیش کردنه به‌ گویره‌ی فه‌رمانی خوا.

دوهم: به‌خشینی له‌سه‌ر پروی نه‌و کاره چاکانه داناوه‌ خیر و چاکه
 وه‌دی‌دینن و، مه‌به‌ست له‌ نامانجی ئیسلامن، هه‌روا ده‌قه‌که به‌خشینی خستوټه
 پشت نویژ و زه‌کاته‌وه، نه‌ویش به‌لگه‌یه‌کی ته‌واوه بو‌ گه‌وره‌یی به‌خشین له
 ئیسلامدا و، نیشانه‌ی نه‌وه‌شه نه‌و موسولمانه‌ی نه‌به‌خشیت، ئیسلامه‌تیه‌که‌ی
 ته‌واو نیه.

هه‌لبه‌ت خوای گه‌وره‌ش بو‌ی پروون کردووینه‌وه، که‌ تا له‌و سامانه‌ی که‌
 لامان هه‌ره خو‌شه‌ویست و به‌ریزه، نه‌به‌خشین، ناگه‌ینه نه‌و نامانجی
 ئیسلام هه‌ولی به‌دی‌هینانی ده‌دات، که‌ خیر و چاکه‌یه، نه‌وه‌تا ده‌فهرموی:

﴿لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ﴾ تا لهو شتهی که ئیوه خوشتان گهرکه،
 نه به خشن له پئی خوادا، هرگیز هیچ خیرو پیناگات. (آل عمران: ۹۲) و،
 هرکه سیکیش لهو شتهی خوشی دهوی، به خشیت، شتی دیکه ی پئی ئاسانه.
 له وهی رابرد بومان دهرده که ویت که ئامانجی ئیسلام چاکه یه و،
 دسته واژه کانیشی بۆ چاکه، باوه ر و کرده وهی چاکه و، نه به خشین ده بیته هوی
 نه گه یشتن به ئامانجی ئیسلام، که چاکه یه، جا نه گهر به خشین دسته واژه یه که
 بیت له دسته واژه کانی ئیسلام بۆ چاکه و، نه جامیک بیت له نه جامه کانی
 باوه ر به خوا، نه وه نه و مسولمانه ی نابخشیت، شاهیدی سهر پیچی کردنی
 فرمانی خوا له سهر خوی دهدات و، پئی له ئیسلام ده گریت و، به راستی
 باوه ری به خوا نییه.

جوړه کانی به خشین :

به خشینیش دوو جوړه : به خشینى فەرز و به خشینى به خواىشت (تطوع).
 به خشینى فەرزیش دوو جوړه : به خشین له پیناوی خوادا و، به خشین به و
 که سانه ی پیویستیان پئی یه تی.
 به خشینى فەرز نه وه یه که هر ده بی نه جام بدریت و، ده ولت بوی نییه بۆ
 پیداویستی خوی خه رجی کات، جا نه وه ی ماله که ی له به رده ست دایه رازی
 بیت یان نا، به لام به خشینى به خواىشت نه وه یه که کابرا به خوشی خوی
 نه جامی بدات، بئی نه وه ی که س تو بزیی ئی بکات.

به خشین له پیناوی خوادا :

به خشین له پیناوی خوادا فەرز و، هه موو نه و شتانه ده گریته وه که بۆ
 به رز کرده وه ی دینی خوا و، به رگری ئی کردنی و بلاو کرده وه ی ئیسلام له نیو
 خه لکدا و، به رپا کردنی حوکه کانی، ده به خشرین.. جا هر که سیک سامانی

خوای له بهر دهست دا بیټ، له سه‌ریه‌تی له و ری یه‌دا لی بی‌ه‌خشیټ و، ده‌وله‌تی ئیسلامی مافی نه‌وه‌ی هه‌یه به‌شی به‌رزکردنه‌وه‌ی دینی خوا، له و مال و ساخانه‌ی له ده‌ستی خه‌لکیدا،یه، وه‌ریگریټ، نه‌وه‌ش سه‌رف کردنی سامان بو خۆئاماده‌کردن له دژی دوژمن، یان ده‌رکردنی، یان به‌رزکردنه‌وه‌ی ئاستی موسولمانان به‌گشتیی، له‌ پروی زانستی و کۆمه‌لایه‌تی و وه‌رزی یه‌وه، ده‌گریته‌وه، هه‌روا بلاوکردنه‌وه‌ی ئیسلام و، به‌ریاکردنی حوکمه‌کانی له نیو خه‌لکیدا، نه‌وه هه‌مووی به‌خشینه له پیناوی خوادا، چونکه ئیش کردن له پیناوی خوادا، گوێزایه‌لیی فرمانه‌کانی خوا له جیهادکردن و حوکمرانی و یه‌کسانی و دادپه‌روه‌ری و شتی دیی ده‌گریته‌وه.

به‌خشی‌نیش له پیناوی خوادا جیهاده، چونکه جیهاد وه‌کو چۆن به‌ گیان ده‌کری، به‌ مالیش و به‌ هه‌ردووکیشیان پیکه‌وه ده‌کریټ و، خوا فرمانی به‌ موسولمانان کردوه تی‌کرا به‌ پیر و جوان و هه‌ژار و ده‌وله‌مه‌نده‌وه پاپه‌ن و، به‌ سه‌ر و مالیان له پیناوی خوادا جیهاد بکه‌ن، وه‌کو ده‌فه‌رموی: ﴿انْفِرُوا خِفَافًا وَثِقَالًا وَجَاهِدُوا بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ: سووکبار بن، یان گرانبار بن، بو‌غه‌زایه‌ ری دابگرن و، له گیان و مال به‌خت کردن در یغی مه‌که‌ن، گه‌ر بزائن هه‌ر به‌قازانجی خۆتانه.﴾ التوبة: ٤١... هه‌روا خوا جیهادکردن به‌ سه‌ر و مالی، به‌ نیشانه‌ی ئیمانی مرو‌ف و، به‌لگه‌ی راستیی نه‌و ئیمانه‌ دانوه: ﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُوا وَجَاهَدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أُولَئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ: خاوه‌ن باوه‌ر نه‌و که‌سانه‌ن که‌ه پرویان به‌ خوا و پیغه‌مبه‌ری هه‌یه و، تووشی دو‌دلیی نه‌بوون و، به‌ گیان و مال له‌ریی خوادا تی‌کۆشاون و، هه‌ر نه‌مانه به‌راستیانه.﴾ الحجرات: ١٥.

دیاره خوا سه‌ر و مالی به‌ به‌هشت له پروا داران کپروه: ﴿إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنْ لَهُمُ الْجَنَّةُ: خودا گیان و سامانی باوه‌ردارانی کپروه

و له باتيان ده يانخاته به هه شته وه. ﴿التوبة: ۱۱۱﴾، و، ئەو سه ودايه شى به بازرگانى يهكى به قازانجى پزگار كهر داناوه : ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَىٰ تِجَارَةٍ تُجِيزُكُمْ مِنْ عَذَابِ أَلِيمٍ﴾ (۱۰) ﴿تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ: ئەى گهلى خاوهن باوه پان، ده تانه وئى مامله يه كتان پئى بيژم كه له نازاريكى به ژان رزگاروكا؟ بپروا به خوا و به پيغه مبهرى ئەو بينن و، به دارايى و گيانى خوتان، له پراى خودا تيبكوشن. ﴿الصف: ۱-۱۱﴾. وه سامان نه به خشين له پيناوى خوادا، به خو به هيلاك دان داناوه : ﴿وَأَنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ: مالى خوتان له پراهى خودا ببه خشن، خوشتان به فه تهرات مه دن به ده ستى خو. ﴿البقرة: ۱۹۵﴾، جا ئەگهر مسولمانان له پيناوى خوادا، بو پشتگيرى له دينه كهى و به رزكردنه وهى، هه رچى هيژ و سامانى له ده ستيان دئى، نه يانبه خشى، ئەوه خو يان به هيلاك داوه و، دوژمنيان به سه ر خو ياندا زال كردوه، له ئەبوو ئەيووبى ئەنصارى يه وه ده گيرنه وه، كه گوتويه تى: بئى گومان ئەو ئايه ته له سه ر ئيمه ي كو مه لئى پشتيوانان (انصار) هاتوته خوارى، كاتي ك خوا ده سته لاتى دا به ئيسلام و پشتيوانانى زور بوون، به دزى به يه كديمان ده گوت : به راستى ما ن و سامانه كه مان به فيرؤ چوو، ئەوه تا خوا ئيسلامى سه رخست، واچا كه ئەو جار ده ست به ماله كه مان وه بگري ن و ئەوه ي له ده ست چوو، تئى هه لئينه وه، جا ئەو ئايه ته بو به رپه رچ دانه وهى ئەو قسه يه ي ئيمه هاته خوارى و، مه به ست له خو به هيلاك دان لي ره دا، ده ست به سامانه وه گرتن و زياد و په روه ده كردن و نه به خشينه تى له پيناوى خوادا.

جا راسته خواى گه وه ئەو كه سانه ي به سه ر و ماليان له پيناوى خوادا جيهاد ده كهن، له و كه سانه ي به چا كتر داناون كه هه ر به ما ن جيهاد ده كهن، به لام په يمانى چا كه ي به هه ردوو كيان داوه : ﴿لَا يَسْتَوِي الْقَاعِدُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ غَيْرُ أُولِي الضَّرَرِ وَالْمُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فَضَّلَ اللَّهُ الْمُجَاهِدِينَ بِأَمْوَالِهِمْ

وَأَنْفُسِهِمْ عَلَى الْقَاعِدِينَ دَرَجَةً وَكُلًّا وَعَدَ اللَّهُ الْحُسْتَى: ئەو بپروادارانەى هەر له مالى خويان دەمینن، جیا له وانەى نوقوستانن، دەگەل ئەوانەى دەچنە جەنگ لەپرای خودا و، مال و گیانیان لەپری ئەودا بەخت دەکەن، وەکو یەك نین، خودا غەزاکارانى بەرانبەر بە خانەنشینان بە پلەیهك سەرخستوو، خودا بەلینى بە هەموو لایەك داوہ كه چاكەیان دەگەل دەكا... ﴿النساء: ۹۵﴾.

جا هەر كه سێك سامانیكى لەبەر دەستدا بیئت، دەبێ له پیناوی خودا لێی ببەخشیت و، له پیناوی بەرزکردنەوهى دینی خوا و پاراستنى ئیسلامدا، جیهادی پێ بکات و، ئەوهى جیهاد بە گیانی له دەست بچیت، نابێ جیهادی مالى له دەست بچیت، چونکه هەر كه سێك نه بهسەر، نه به مال، جیهاد نه کات و تواناشى هەبیئت، ئەوه له رەحمەتى خوا بێ بەشه و خۆى تووشى ناگرى دۆزەخ دەکات، لەسەر دەمی پیغه مبه ریشدا ﷺ حەزیان نە دەکرد بە سەر و مالیان له پیناوی خودا جیهاد بکەن، خواش قەولى ناگرى دۆزەخى پیدان و، نه یهیشت پیغه مبه ریشدا ﷺ نوێژ لەسەر مردوانیان بکات، یان بچیتە سەر قەبریان:

﴿فِرَاحَ الْمُخَلَّفُونَ بِمَقْعَدِهِمْ خِلَافَ رَسُولِ اللَّهِ وَكَرِهُوا أَنْ يُجَاهِدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَقَالُوا لَا تَنْفِرُوا فِي الْحَرِّ قُلْ نَارُ جَهَنَّمَ أَشَدُّ حَرًّا لَوْ كَانُوا يَفْقَهُونَ﴾ (۸۱)
 فَلْيَضْحَكُوا قَلِيلًا وَلْيَبْكُوا كَثِيرًا جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ (۸۲) فَإِنْ رَجَعَكَ اللَّهُ إِلَى طَائِفَةٍ مِنْهُمْ فَاسْتَأْذَنُواكَ لِلْخُرُوجِ فَقُلْ لَنْ تَخْرُجُوا مَعِيَ أَبَدًا وَلَنْ تُقَاتِلُوا مَعِيَ عَدُوًّا إِنَّكُمْ رَضِيتُمْ بِالْقُعُودِ أَوَّلَ مَرَّةٍ فَاقْعُدُوا مَعَ الْخَالِفِينَ (۸۳) وَلَا تُصَلِّ عَلَى أَحَدٍ مِنْهُمْ مَاتَ أَبَدًا وَلَا تَقُمْ عَلَى قَبْرِهِ إِنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَمَاتُوا وَهُمْ فَاسِقُونَ: ئەوانەى بەوه دلخۆشن كه له مالى خويان مان و، له هاوپی بوون دەگەل خوا و پیغه مبه رى خويان بوارد و، نه یانویست گیان و مالیان لەپرای خودا بەخت کەن و، دەیانگوت: لەم گەرمایه دا وەدەر مەکهون، بلێ: ئەگەر تیگە یشتنیان هەبوایه، خۆ ناگرى جەهەندەم زۆر گەرمتەر. هەر كه سیکیشیان لى بمرى، نابى نوێژى له سەر بکهى

و، له سهر گۆږی ږامه وهسته، نهوان حاشایان له خوا و پیغه مېر کرد و به لاری یی مردن. ﴿التوبة: ۸۱-۸۴﴾.

خوای گه ورهش بو نهو که سانه ی سامان کوډه که نه وه، له پیناوی خوا نایبه خشن، نه شکه نجه یه کی به نیشی ناماده کردوه: ﴿وَالَّذِينَ يَكْتُمُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا يَفْقَهُنَّهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ﴾: نهوانه ی زیږ و زیویش کوډه که نه وه، له ږی خوا نایبه خشن، مزگینی سزایه کی به نیشیان بده یه. ﴿، نه ودهش نهو به هیلاک چوونه یه، خه لک به به خیلی و نه به خشین له پیناوی خوا، خو یان تی داوین.

هموو مسولمانیکش - مادام هه بیی له پیناوی خوا نایبه خشینت - داوای به خشیننی لی ده کړیت، به لام نه گهر نه بییت، گله یی لی ناکړیت و، هه رنه و نه ده ی له سهره، ده رباره ی گوږپرایه لیلی خوا و پیغه مېر و سوود گه یان دن به کو مه لی مسولمانان، قسه ی خیر بکات و، خوای گه ورهش هه ر به قه ده ر توانای مرو ف نه رکی ده خاته سهر و، هېچ مرو فیک ی چا که کار _ به کرده وه یان به قسه _ به قه ده ر توانای، به گونا حبار دانانی: ﴿لَيْسَ عَلَى الضُّعْفَاءِ وَلَا عَلَى الْمَرْضَى وَلَا عَلَى الَّذِينَ لَا يَجِدُونَ مَا يُنْفِقُونَ حَرَجٌ إِذَا نَصَحُوا لِلَّهِ وَرَسُولِهِ مَا عَلَى الْمُحْسِنِينَ مِنْ سَبِيلٍ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾: له سهر نهوانه ی بی هیز و لهش به بار و، نهوانه ی هینده شک نابهن خیرات بکن، سووچیک نییه، نه گهر نهوان بو خوا و پیغه مېره که ی، نامورگاری خه لک بکن، هېچ گله یی یه که له سهر چا که کاران نییه، خوا له گونا حان ده بووری و دلوقانه. ﴿التوبة: ۹۱﴾.

به خشین بهوانه ی هه و جی یان پیته تی:

به خشین بهو که سانه ی پیو یستیان پیته تی له نیو کو مه لی نیسلا میدا، ده که ویته خانه ی به خشین له پیناوی خوا، چونکه له پیناوی خوا، گوږپرایه لیلی خوا ده کړیته وه، جا هه ر به خشینکی له جوغزی گوږپرایه لیلی

﴿لِلْفُقَرَاءِ الَّذِينَ أُحْضِرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ لَا يَسْتَطِيعُونَ ضَرْبًا فِي الْأَرْضِ يَحْسِبُهُمُ الْجَاهِلُ أَعْيَاءَ مِنَ التَّعَفُّفِ تَعْرِفُهُمْ بِسِيمَاهُمْ لَا يَسْأَلُونَ النَّاسَ إِلْحَافًا:﴾ نه وانه خیریان پئی ده شی، که له خوداپه رستیدا بئ دهره تان ماونه ته وه و هیزی دهرکه وتنیان نیه که بؤ خویان هه ولیک بدن، نه وانه ی ناگایان لی نین، وا دهرانن هیچ ناتاج نین، چونکه چه یایان به خوویه و، وه کو سوالکهری دیکه نین به پاره پار و پئی داگریی سوال بکن... ﴿البقرة: ۲۷۳.

ههروه ها: ﴿وَفِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ لِّلسَّائِلِ وَالْمَرْغُومِ:﴾ له سامانه که شیاندا به شیک بؤ سوالکهر و بئ به شان هه یه. ﴿الذاریات: ۱۹.

به خشینیش به هه ژاران، فهرزیکه خوا له ساماندا فه پزی کردوه و، نه و بابایه ی جئ نشینی سهر سامانی خوابه، بؤی نیه قه دهغه ی بکات و، حکوممه تان بؤیان هه یه به قه دهری پئیداویستی هه ژاران، سامان له دهوله مه ندان بستین و، نه گهر نه یکه ن، نه وه سهر پیچی یان له فرمانی خوا کردوه و، نیاز مه ندانیان له و مافانه ی خویان، که خوا بؤی فهرز کردون، بئ به ش کردون.

نیازمه ندان و هه ژارانش مهرج نیه ههر هیچیان نه بیئت بؤ نه وه ی موسته هه قی سامان پئی به خشین بن، به لکو مهرج ههر نه وه یه نه وه ی هه یانه به شیان نه کات، جا ههرکه سینک داهاتی به شی نه کات، نه وه نیازمه ند و هه ژاره و، حکوممه تی ئیسلامی له سهریه تی زیاده ی سامانی دهوله مه ندان وه رگری و، بیداته نه و جوړه که سانه.

جا ههروه کو چؤن زه کات پیی ده گوتری: خیر(صدقه)، به خشین به هه ژارانش ههر پیی ده گوتری (خیر) و، نه و نیازمه ندانه ش که فه رزه سامانیان بدریستی، ته قریبه ن ههر نه و که سانه ن له م نایه ته دا زه کاتیان بؤ واجب کراوه: ﴿إِنَّمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسْكِينِ وَالْعَامِلِينَ عَلَيْهَا وَالْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبُهُمْ وَفِي الرِّقَابِ

وَالْفَارِمِينَ وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ وَإِنَّ السَّبِيلَ فَرِيضَةٌ مِنَ اللَّهِ: زهڪات هر دهبى بدریته هه ژاران و كه مدهستان و نهو كه سانهى به سه رپرا دهگن، بشبه خشریت بؤ هوگريى نهياران و پرگاركردى كوילان و قهرزداران له پراى خودا و له رپگابه جئ ماواندا.. برياريكه له خوداوه... ﴿التوبة: ۶۰﴾. نه مهش بؤته هوى سهر لى تيگچوونى هه نديك كهس، كه پيدان وايه هه ژاران بيگه له زهكات، هيچ مافيكيان به سامانه وه نيبه، نه وهش بئ گومان هه له يه، چونكه زهكات تاكه ماف نيبه له ساماندا، بهلكو يه كه مافه بؤ هه ژاران، جا نه گهر به شيان بوو، نه وه باشه، دهنا دهبى سامانى ديكيان بدریتي، تا پيداويستيه كانيان داين دهكات.

باشترين بهلگهش بؤ راستيى نهو قسه يه، نه وه يه كه قورئان له يهك دهقدا، بهخشين و زهكاتى ليك جيا كردوته وه، هه ريهك لهو دووانه ي، لهو كارانه داناهه نيمان دهياخوازى و، نيسلام له پيناوياندا كار دهكات، نه وه تا دهقه رموى: ﴿لَيْسَ الْبِرُّ أَنْ تُولُوا وَجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيِّينَ وَآتَى الْمَالَ عَلَى حُبِّهِ ذَوِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ وَالسَّائِلِينَ وَفِي الرِّقَابِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ: كاري چاك نه وه نيه روو ده پوژه لاتئ، يان پوژئاوا بكن، چاكه نه وه يه باوه رتان به خوا و پوژى دوايى و فريشتان و كتیب و پيغه مبه رانى خوا هه بئ و، لهو سامانه ي كه زوريشتان خو شده وئ، به شيك بدن به خزمان و هه تيوان و هه ژاران و ريبواران و سوالكه ران و، كويلانى پئ بكرنه وه و، نويز بكن و زهكات بدن. ﴿البقرة: ۱۷۷﴾ نهو دهقه به راشكاوى باسى نه وه دهكات، كه هه بهخشين فه رزه، هه م زهكاتيش.

ليك دابرينى بهخشين و زهكاتيش به نويز، بهلگه يه بؤ ليك جيا بوونى بهخشين و زهكات و، باسکرانى هه ركام له بهخشين و زهكات به جيا له نايه تيكد،

نهوه په كلا دهكاتووه كه هر يه كه يان له وهی ديكه جيايه و، هر دووكيان دوو
 واجبی ليك جيان و، نهوهی بلی: زهكات واجبی بهخشيینی هه لوه شانده توه،
 نهوه قسهی بی به لنگه دهكات، چونكه زهكات له مهككه فه پز كراوه و، نهوه
 نايه تهی باسيشمان كرد مه دينه ييه، جا چون فه پزی پيشوو، فه پزی دواي خوی
 پی هه لده وشيئته وه؟ به لكو چون ده قنك، به شيكي، به شيكي ديكه
 هه لده وشيئيئته وه؟

هه لبه ته ريوشوينی (سنة) ی پیغه مبه ريش ﷺ وهكو قورئان بهخشين و
 زهكاتی به دوو شتی ليك جياو، هر دووكيانی به دوو فه پزی جياواز داناه،
 له نه نه سی كوپي ماليكه وه ده گيرنه وه، كه پياويكي ته ميمي هاته لای
 پیغه مبه ريش ﷺ و پپی گوت: پیغه مبه ری خوا نه من سامانیکی زؤرم هه يه وه
 خاوه ن كه س و كارو سامان و داراييکی زؤرم، پیم بلی چی بكم و چون سهرفی
 بكم، پیغه مبه ريش ﷺ فه رموی (زهكاتی ئی دهركه، چونكه پاك كمره وه يه و
 پاكته دهكاتوه و، هاتو چوی خزمان بكه و و، مافی هه ژارو دراوسی و سوالكر
 بده)).. نهوتا پیغه مبه ر زهكات و سهردانی خزمان ودانی مافی هه ژاران و
 جيرانان و سوالكران، كه خوا بی جگه له زهكات فه پزی كردوه، ليكي جيا
 كردوه توه و، فاتيمه ی كچی قهيس گيړاويه توه: كه پیغه مبه ر ﷺ
 فه رمويه تی: (سامان، بیجگه له زهكات، مافیكي ديكه شی تيډايه)) نه و جار نه
 نايه تهی خوینده وه ﴿أَيَسَ الْبِرِّ أَنْ تُولُوا وَجْهَكُمْ قَبْلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ...﴾ چاكه
 نهوه نييه روو ده پوژه لاتئ، يان پوژئاوايه بكن... ﴿﴾

كه واته: بهخشين فه رزيكي سهر به خویه و له زهكات جيايه و، خوا بو پر
 كرده وهی نهو كه ليئانهی به زهكات پر نابنه وه، فه پزی كردوه و، جاري واش
 هه يه له وانه يه زهكات پيداويستيی هه ژاران داين بكات، وهكو سهرده مه كانی
 سهره تاي ئيسلام و، رهنكه هه نديك جار ليئشان زياد بيت، وهكو سهرده می

عومهرى كوپرى عبدالعزیز، كه دهولت كهسى ندهدديتهوه، زهكاتى بداتى، جا نهگهر زهكات پيداويستى ههژارانى پى داين نهگرا، نهوه بهخشين دهبيتته فهز بؤگرتنى نهوه كهلينهى به زهكات ناگيرى.

بهخشينى له خوږا (طوعي) :

نهوه جوږه بهخشينه، له دواى هردوو جوږهكهى بهخشينى واجب ديت و، ليرهدا خاوهن سامان به كهيفى خويهتى، بهخشيت يان نهبهخشيت، لهبهرنهوه ناومان ناوه بهخشينى له خوږا، پيشى دهگوتري : خيرى له خوږا، كه نهگهر كهسينك بيكات، خيرى دهگاتى و، نهگهر نهشيكات، گوناحى ناگاتى

ههلبهت نيسلام خهلك بؤ بهخشين هان دهوات و، له پيش چاوى خهلكى خوشهويست دهكات و چاكترين پاداشتى بؤ بهخشدان داناوه : ﴿مَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ كَمَثَلِ حَبَّةٍ أَلْبَتَّ سَبْعَ سَنَابِلٍ فِي كُلِّ سُنبُلَةٍ مِائَةَ حَبَّةٍ وَاللَّهُ يُضَاعِفُ لِمَنْ يَشَاءُ: بهسهرهاتى نهوه كهسانهى ماليان لهراهى خوادا بهخت دهكهن، وهك بهسهرهاتى دنكيكه ههوت گولان دهوات و، ههر گولهى سهده دانهى تيدايه، خودا چهنده نهوهنده پاداشت دهدا به ههر كهس كه بيهوى. ﴿البقرة: ۲۶۱ .. پيشى راگهياندوون كه نهوه خيرهى به مال بهخشين دهيكهن، سهرنهنجام بؤ خويان دهگهريتهوه : ﴿وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ خَيْرٍ فَلَأَنْفُسِكُمْ: ههرچى بهخير دهيبهشنهوه، بؤ خوږتانه. ﴿البقرة: ۲۷۲.

ههروا داواى لى كردوون له ههموو كاتيكدا به شهو و به روژ و، به نهينى و ناشكرا بهبخشن و، خيرى گهوره و پاداشتى زورى بؤ داين كردوون : ﴿الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ سِرًّا وَعَلَانِيَةً فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ: نهوانهى بهشهو و بهروژ، بهنهينى و به ناشكرا، لهرينگهى

خوا خیر دهکن، لای خوا پاداشیان هیه و، نه هیچ ترسیکیان لهسه ره و نه خه م دهخون. ﴿البقرة: ۲۷۴﴾.

رئ و شوینی پیغه مبریش سرایب له خه لک هاندان بو سامان به خشین، ری بازی قورئان دهگریته بهر، وهکو دهفهرموی: ((نه گهر به دنکه خورمایه کیش بیئت، خیر بکن، ئاوا گوناحان دهکوژینیتته وه)) و، ((هه ره که سیک له مالیکی جه لال- خواش هه مالی جه لال و پاک قبول دهکات- ببه خشیت، خوا به دهستی راست ئی وه رده گری و، زیادی دهکات، وهکو چون نیوه خورماکانتان زور دهکن تا به قه دهه کیوی ئوحودیان لی دیت)) و، ((هه موو کهس له بن خیری خویدا ده بیئت- له روژی قیامه تدا- تا خوا هه ق و حیساب له گهل خه لکی دهکات)).

رادهی به خشین :

نیسلام دوو رادهی بو به خشین داناهه: رادهی ناسایی و، رادهی پیویستی، جا به خشینه که چه فرز بیئت، چه له خورا.

رادهی ناسایی به خشین، هه موو نهو سامانه دهگریته وه که له پیویستی جی نشینی سه رسامانه که زیاده، هه رچی لیی زیاد بیئت، و هه رچه ندیک بیئت،

وه بهر به خشین دهکه ویئت، هه ره وهکو خوی گه وره دهفهرموی: ﴿وَسْأَلُونَكَ مَاذَا يُنْفِقُونَ قُلِ الْعَفْوَ لَيْتَ دَهْرُكُمْ لَوْ أَنَّهُمْ كَانُوا يَافِقُونَ﴾. البقرة: ۲۱۹، هه روا: ﴿خَذِ الْعَفْوَ وَأْمُرْ بِالْعُرْفِ وَأَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِينَ﴾ چاوپوشی بکه و فرمان به کاری چاک بده و، واز له نه زانان بیینه. ﴿الاعراف: ۱۹۹﴾ (عفو) یش نهو سامانه دهگریته وه و له پیویستی زیاده و، دواي دابین کردنی پیویستی یه که چه ند هاوه لیک دهر باره ی رادهی به خشین له پیغه مبر سرایب یان پرسى، نه وانیش له سه ره زمانی سروش (وحی) وه لامیان درایه وه، که زیاده (العفو) پیچه وانه ی (الجهد- سهختی) یه، بهو جو ره مه عنای

نایه ته که وای لی دیت : ئەوەی بۆیان ئاسانه و له دەستیان دیت، دەیبه خشن، که ئەو شته دەگریتهوه، که له پیداوایستی خۆیان زیاده، ههلبه ته ئەو لیكدانهوه و تهفسیره، زۆر له خۆکردنه (تکلف)ی تیدایه و، له گهڵ دهقه ئاشکراکه دا نایه تهوه و، پیچهوانه ی ئەو هه دیسه یه له پیغه مبه ر ﷺ هوه گپراوه تهوه، که ده فهرموئ: ((ئهی بنیاده م، ئەتۆ ئەگەر ئەوەی له پیوایستی خۆت زیاده، ببه خشی، بۆ خۆت چاکتره و، ئەگەر نه یبه خشی، خراپه و، له سه ر ئەوه نده ی که هه ر به شی خۆت ده کات و لیت زیاد نییه، سه رکۆنه ناکرئ ی)). هه روا پیچه وانه ی ئەو هه دیسه شه که ده فهرموئ: ((خۆشیی له و که سه ی ئیش به زانیارییه که ی ده کات و، ئەو سامانه ی له خۆی زیاده، ده یبه خشی و، قسه ی زیاد له پیوایستی ناکات))، هه روا له گهڵ ئەم هه دیسه شدا نایه ته وه : ((سئ جۆره ده ست هه یه: ده ستی خوا، که به رزترین ده سته، له دوا ی ئەو ده ستی به خشنده دیت و، ده ستی سوآلکه ریش نزمترین ده سته، جا ئەوەی له خۆت زیاده بیبه خشه و، له به رامبه ر ده روون (نفس)ی خۆتدا، که نه فت و بئ توانا مه به)). جا ئەوه تا پیغه مبه ر ﷺ (العفو) به و سامانه لیكده داته وه که له خۆت زیاده و، داوا ی به خشی نی هه مووی ده کات و، داوامان لی ده کات گلی نه دینه وه و، به راشکاوی ده لئ: ئەو که سه ی به شی پیداوایستی خۆی دیلیته وه، سه رکۆنه ناکریت، به لکو ئەو که سه سه رکۆنه ده کرئ، که ئەوەی له خۆی زیاده، گلی ده داته وه.

ههلبه ت هه ندیک له زانیان، پیداوایستی بابای جئ نشینی سه ر سامانیان، به پیداوایستی پۆزانه لیكداره ته وه و، هه ندیکی دیکه شیان به پیداوایستی مانگانه یان داناوه و، هه ندیکیش به پیداوایستی سآلانه و، به لگه شیان ئەوه یه که پیغه مبه ر ﷺ پۆزی سالیکی بۆ خیزانه که ی پاشه که وت کردوه.

جا نه‌گهر هرچی له پنداویستی جی‌نشینی سهر سامان زیاد بیټ، وه‌به‌ریه‌خشین بکه‌ویټ، پیویسته بزاین به‌خشینی نه‌و زیاده‌یه، ته‌نجا کاتیک ده‌بی نه‌نجام بدریټ، که خه‌لکی دیکه پیویستیان پیی بیټ، نه‌گهر که‌س پیویستی به‌و زیاده‌یه نه‌بیټ، نه‌وه نه‌و که‌سه‌ی سامانی به‌ده‌سته‌وه‌یه، بوی هه‌یه به‌خوشی خوی نه‌وه‌نده‌ی حه‌زده‌کات لیی به‌خشیت، تا ده‌گاته هه‌موو زیاده‌که، به‌لام نه‌گهر خه‌لک پیویستی به‌و زیاده‌یه هه‌بیټ، نه‌وه بابای جی‌نشینی سهر سامان، بوی نییه هه‌چ شتیک له‌و زیاده‌یه هه‌لگریټ و، نه‌گهر وا بکات، نه‌وه هه‌قی خه‌لکی دیکه‌ی زه‌وت کردووه، نه‌وه‌ش تیگه‌یشتنی نه‌بوو سه‌عیدی خودریی هاوه‌لی پیغه‌مبه‌ری خواجه، کاتیک گوئی له پیغه‌مبه‌ر بوو ده‌یفه‌رموو: ((ههر که‌سینک و لا‌خیکی زیاد‌ی هه‌یه، با بیداته نه‌و که‌سه‌ی و لا‌خی نیه و، ههر که‌سینک خوراکی زیاد‌ی هه‌یه، با بیداته نه‌و که‌سه‌ی خوراکی نییه)). نه‌بوو سه‌عید ده‌لی: نه‌نجا پیغه‌مبه‌ر ﷺ با‌سی جوړه‌کانی سامانی کرد، تا وای لی‌هات هه‌موومان زانیمان که‌سمان مافی له زیاد‌ی ساماندا نییه.

دوای نه‌وه، ده‌وله‌تی نی‌سلامیش بوی هه‌یه له زیاد‌ی سامانی ده‌وله‌مه‌ندان هه‌لبگریټ و، بیداته هه‌ژاران، با پیویستیشیان پیی نه‌بیټ، نه‌وه له کاتیکدا به‌رژه‌وه‌ندی گشتیی بیخوازیټ، هه‌روه‌کو خوی گه‌وره ده‌فه‌رموی:

﴿وَتَعَاوَنُوا عَلَىٰ الْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَىٰ الْإِنِّمِ وَالْعُدْوَانِ﴾ له‌سهر چاکه و پاریزکاری، یارمه‌تی یه‌کدی بدن، نه‌ک له سهر تاوان و غه‌در. ﴿المائدة: ۲﴾

عومه‌ریش ﷺ که‌میک پیش کۆچی دوایی، هه‌روا حالی بوو بوو، بویه فه‌رموویه‌تی: نه‌گهر به‌مینم، سامانی زیاد‌ی ده‌وله‌مه‌ندان ده‌ستینم و، ده‌یده‌مه هه‌ژاران، هه‌لبه‌ت عومه‌ر له (بیټ المال) بو هه‌موو که‌س، ته‌نانه‌ت بو مندالانیش، به‌شی دانا‌بوو و، خه‌لک پیویستی به‌ سامانی ده‌وله‌مه‌ندان نه‌بوو، به‌لام بویه وای گوتووه، چونکه ده‌یزانی سامانی ده‌وله‌مه‌ندان یه‌کجار زور بووه

و، ترسا دەولەمەندان تووشى خۇشگوزەرانىي بىئىسنوور و لەخۇبايى بوون و، ھەژارانىش تووشى ھەسوودى و لاڤئىيى بن، لەبەر ئەو ھەزى كرد بە گىرآنەوھى زيادە مالى دەولەمەندان بۇ ھەژاران، مەسەلەكە ھەلپرىت و، ئەگەر تەمەنى باقى با و واى كردبا، مېژووى ئىسلام دەگۆرا.

پىيوستىي خەلكىش بە سامانى زيادە، تەنھا بە پىداووستىي تاكەكان بە جىاجيا ديارىي تاكرىت، بەلكو بە پىداووستىي ھەمووشيان بە سەريەكەوھ ديارىي دەكرىت، يان دەتوانىن بلىين: پىيوستىي خەلك بە سامانى زيادە، بە داين كردنى پىداووستىي كۆمەل لە دوای پىداووستىي تاكەكان، ديارىي دەكرىت و، پىداووستىي يەكانى كۆمەلىش بىئىسنوورن و تەواو نابن، چونكە كۆمەل تا زياتر پىشكەويت و بەھىز بيت، پتر پىيوستىي بە پىشكەوتن و ھىز دەبىت، تا پلە و پايەي لە نىو كۆمەلانى دىكەدا بپارىزىت و، ھەر كاتىك كۆمەل فەرمانى خواي بەجئ ھىنا، بۇ لەنىوبردنى فەساد و خراپە، سەر لەنوئى پىيوستىي بە بەجئ ھىنانى فەرمانى خوا ھەيە.

كەواتە سامانى زيادە، بە داين كردنى پىداووستىي يەكانى تاك و كۆمەلەوھ بەندە، جا ئەو كەسانەي ئەو سامانە زيادەيان لەبەردەستدايە، بۇيان نىيە ھىچى بۇ خۇيان بە كار بىنن، دەنا ھەقى خەلكيان خواردووھ و، بۇشان نىيە بە كەيفى خۇيان لىي ببەخشن، مەگەر لە دوای ئەوھى ھەم تاك و ھەم كۆمەلىش، مافى خۇي لى وەرگرتبى، ھەرچەندە بەخشىنى بە خۇشى خۇ(طوعى)، سوودەكەي بۇ خەلك دەگەرىتەوھ، چونكە خىرى بە خۇشىي خۇ، بە ئارەزووى باباي سامان بەخش بەندە و، چۆنى بوئى دابەشى دەكات، بەلام بەخشىنى فەرز، دەبئ تەنھا بدرىتە كەسانى خاوەن ماف لەو سامانەدا.

بەلام راددەي پىيوستىي لە بەخشىندا، ئەوھ لە زيادەي سامانەوھ دەست پئ دەكات، تا دەگاتە ئەو بەشەي بۇ داين كردنى پىداووستىي باباي جئ نشىنى

سەر سامان خۆی تهرخان كراوه و، خهلكى دى، تاك و كۆمهل، مافى ئهويهان ههيه كهه و زۆر بۆ دابىن كردنى پىداويستىي نيازمهندان و، پاشهكهوت كردنى سامانى پىويست بۆ پارازشى ئاسايشى نيو خو و دهرهوهى دهولت، لهو بهشهش ههلگرن.

ههلبهت رادهى بهخشىن، مهگه ههنديك پىداويستىي وا بكات، دهنا ناگاته ئهو سامانهى خاوهن سامانهكهى بۆ خۆى پىويستى پى يهتى. دهشتوانىن لهسهر ئهو پىداويستيانه، چهند نمونهيهك له سههرهتاي سهردهمى ئيسلامدا بىيئنهوه:

يهكهه نمونهش له سهردهمى پىغهمبهر ﷺ دا بوو، كه فهرمى به مسولمانان كرد له مهككهوه بۆ مهدينه كوچ بكهن، ئهوانيش به نهينى كوچيان كرد و، مال و سامانيان بۆ هاوبهش پهستانى قورهيش به جى هيشت و، كاتيک گهيشته مهدينه، زۆربهيان بژيوى يهك پۆريان شك نهدهبرد، ههلبهت كوچهران ههه له بهر فهرمى خوا و بۆ جيهاد كردن به سهه و ماليان له پىناوى خوادا، ههموو مال و سامانى خويان بهجى هيشتبوو: ﴿لِلْفُقَرَاءِ الْمُهَاجِرِينَ الَّذِينَ أُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَأَمْوَالِهِمْ يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا وَيَنْصُرُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ أُولَئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ﴾: ئهو دهستكهوته بۆ ئهوههزاره دوره ولاتانهيه كه له مال و زيدي خويان دهركراون، چاوهروانى بههره و پهزامهنديى خوان و، ياريدهى خوا و پىغهمبهرهكهى دهن، ئهمانه راستهكان. ﴿الحشر: 8﴾

جا كاتيک پىغهمبهر ﷺ گهيشته مهدينه، كوچهران و پشتيوانانى كردنه بۆ يهكدى و، كوچهرانى به سهه پشتيواناندا دابهش كردن و، له ههرجى ههيانبوو، كهه و زۆر، كردينيه هاوبهش، ههلبهت سامانى پشتيوانان، بهشى خويان و كوچهرانى نههكرد، بهلام ئهوان به دلفراوانىي كوچهرانيان وهركرتن و، هههچنده زۆريش پىويستيان بهو سامانه ههبوو كه دهياندانى، بهلام ئهوانيان

له خۆیان به له پینشتر دانا، ئەوهشیان تەنها بۆ به دەنگهوههاتنی خوا و جیهادکردن له پیناوی ئەودا کرد، لهبەر ئەوه شایانی ئەوه بوون خوا دەبارەیان بفرموی: ﴿وَالَّذِينَ تَبَوَّءُوا الدَّارَ وَالْإِيمَانَ مِنْ قَبْلِهِمْ يُحِبُّونَ مَنْ هَاجَرَ إِلَيْهِمْ وَلَا يَجِدُونَ فِي صُدُورِهِمْ حَاجَةً مِمَّا أُوتُوا وَيُؤْتُونَ عَلَى أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ وَمَنْ يُوقِ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ ئەو کەسانەش کە بەر لەوان له مەدینه نیشتهجێ بوون و، به دل بپروایان هینا، حەز بەو ئاوارانە دەکەن کە پەنایان پێ هیناون و، بەدلیش ئیڕهیی نابهت بهوهی کە بهوان دراوه و، ئەوانیان پێ له خۆ لهپینشتره، هەرچەنده دەست تەنگیشیان ههیه، ئەو کەسانهێ خۆش له ژدی دیه پارینن، ئەوان پزگارهکانن. ﴿الحشر: ۸﴾.

ئەوه یهکەم نمونه بوو، کە بۆمان دەردهخات بهرژهوهندی ئیسلام پینوستیی کرد کۆچهران دەست له ههموو سامانی خۆیان ههنگرن، ئەوانیش به دلی خۆشهوه وازیان لی هینا و، ههمان بهرژهوهندی خواستی پشتیوانانیش زۆربهی ئەو شتانهی کە زۆریان پینوست پێ بوون، بکەنه قوربانی و، فەرمانی خویان بهجێ هینا و، کۆچهرانیان به له خۆیان له پینشتر زانی.

نمونهی دووهمیش له سهردهمی عومهری کوری خهتابدا ﷺ بوو، کاتیک له سالی ههشتهمی کۆچیدا برسیهتی بلاو بۆوهوه و، تینی بۆ خهک هینا، تا وای لی هات ئازهلێ کینوی پهناي بۆ مروفت و ئاوهدانی دههینا و، خهک مهپی دهکوشتهوه و، لهبەر لهپ و لاوازی و خراپیی، وازی لی دههانا و نهیدهخوارد، لهو حالهدا عومهر له خۆی گرت تا ههموو خهک ئەبووژیتهوه، چهوریی و سپیایی و گوشت نهخوات و، دهیگوت: ((ئهگەر به بهش کردنی خۆراک هه مایک بۆ دوو بهشی وهکو یهک نهبی، بهشی بزۆوی خهکم خۆراک وهدهست نهکەوی، دهیکەم، چونکه به نیوه تیری نامرن))، ئەوهشی تەنها له دواي داواکردنی یارمهتی له گهوهری شارهکانی گرت و، یهکەم کەس کە به دەنگیهوه

هات، نه بوو عوبه يدهی جه پراح بوو، که چوار هزار بار خواردنی بۆ هیئا و،
 عمری کوپی عاص، به که شتی و حوشران خوراکي بۆ هیئا و، بیست که شتی
 و هزار حوشری به باره ناردوه بۆ نارد، له گه ل پینچ هزار بهرگ و، موعاویه
 سئ هزار حوشری به باره وه و سن هزار عباي بۆ نارد و، سعدي کوپی
 نه بوو وه قاسیش هزار حوشری به باره ناردوه بۆ نارد و، هموو نهو شته به
 سهر هژار و نهداراندا دابهش کرا، به لام به حال بهشی کرد، له بهر نهوه عومر
 خریک بوو خوراکي هموو مالیک بگاته نیوه و، وا بکات هموو کهس به نیوه
 تیری بژین.

هه لیهت عومر له م کاره دا نیلهامی له گیانی نیسلام وهرگرتوه و، چاوی له
 پیغه مبه ر ﷺ کردوه، که کوچه ران و پشتیوانانی کردونه ته برا و، کوچه رانی
 له مالی پشتیوانان دامه زانده وه، تا خوا دهرووی له کوچه ران کردوته وه و،
 دهستکورتی و هژاری له سهر لابرده ون.

نمونه ی سییه میش پاله وانه که ی، نه بوو عوبه يدهی جه پراحه ﷺ، که خوی
 و سن سهد کهس له هاوه لانی پیغه مبه ر، له سه فه ری بوون، هه ندیکیان
 تویشوو یان لیبرا، نه بوو عوبه يده فه رمانی پئ کردن هموو تویشوو ه که یان له
 دوو نان دیندا کو بکه نه وه و، دوایی به یه کسان ی به سه ر هه مو انیدا دابهش کرد.

بهو جو ره نیسلام وا له خه لکی ده کات له ته نگانه و برسیه تیدا و، له کاتی
 پیوستیدا، بۆ دایین کردنی پیداو یستی و پاراستن و هیشتنه وه یان، دهستی
 یه کدی بگرن، لهو باره شه وه له پیغه مبه ر ﷺ وه ده گینه وه، که ده فه رموی :
 ((هه ر که سینک به شی دوو که سان خواردنی هه بوو، با به شی که سیکی دیکه ش
 بدات و، نه وه ی به شی چوار که سان خواردنی هه بوو، با به شی یه ک دوو که سی
 دیکه ش بدات)).

بناوانی هه موو ئه و شتانه، ئه وهیه که سامان سامانی خواجه و، نیسلام له سه ر مسو لمانانی فه پز کردووه، که بۆ چاکه و له خوا ترسیی هاوکاریی یه کدی بکه ن: ﴿وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ﴾ له سه ر چاکه و پاریزکاریی هاوکاریی یه کدی بکه ن، نه ک له سه ر تاوان و ده ستدریژی ﴿المائدة/۲﴾.

هه روا نیسلام، کۆمه لئی نیسلامی له سه ر بناغه ی هاوکاریی کۆمه لایه تی داده مه زینیی و، له سامانی ده وله مه نداندا ماف بۆ هه ژاران داده نی: ﴿وَفِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ لِّلسَّائِلِ وَالْمَحْرُومِ﴾ له سامانه که شیاندا به شیکی ناشکرا بۆ سوآله کر و بی به ش هه یه. ﴿الذاریات: ۱۹﴾.

﴿قَاتِ ذَا الْقُرْبَىٰ حَقَّهُ وَالْمِسْكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ﴾: خزم و نه دار و رینبواری به جیماو، مافی خویان بده یه. ﴿، ته نانه ت له نیسلامدا هه ر کۆمه لیک که سیکی برسی تیدا بییت، له خوا بن به شه، وه کوو پیغه مبه ر ﷺ ده فه رموی: ((خه لکی هه ر شوینیک، که سیکی برسیان له نیو دابییت، ئه وه فریان به خواوه نییه)).

هه روا نیسلام مسو لمانان به خانویک داده نییت که به شه کانی، یه کدی به هیز ده که ن و راده گرن، به لکو هه موو مسو لمانان به یه که له ش داده نییت، که نه گه ر نه ندامیکی تووشی نازار بییت، هه موو نه ندامه کانی دیکه ی گیرۆده ی شه ونخوونی و ئیش و نازار ده بن، ئه وه تا پیغه مبه ر ﷺ ده فه رموی: ((مسو لمان بۆ مسو لمان، وه کوو خانووه، به شه کانی، یه کدی به هیز ده که ن)) و ((مسو لمانان له یه کتر خو شویستن و به زه یی پیکدا هاتنه وه و هاوسۆزیاندا، وه کو یه که لاشه ن، نه گه ر نه ندامیکی نازاری هه بییت، هه موو له شه که دیته ژان و تووشی شه ونخوونی و نازار ده بییت)).

هه روا نیسلام له سه ر هه موو موسو لمانیکی فه پز ده کات، به زه یی به برای موسو لمانیدا بییت و، سته می لی نه کات و پشتی به ر نه دات، هه ره وه کو

پینگەمبەر ﷺ دەفرموی : ((ئەوێ بەزەیی بە خەلكدا نەیه تەو، خواش بەزەیی پێدا نایە تەو)) و، ((مسلیمان برای مسولمانە و، نە زولمی لی دەكات و نە پشتی بەردەدات))، جا ھەر كەسیك سامانی زیادەیی ھەبێت و براكەیی بە برسێتیی بیینی و فریای نەكەوئ، بی گومان خوا بەزەیی پێدانایە تەو و، ھەر كەسیك بە برسی و پروتی بە جی ی بیلیت و، پشتیوانی خۆراك و پۆشاكی بداتی، ھەلبەت ئەو قسەیی لەسەر نییە، پشتی بەرداوە.

قۆلە باسیك :

ئەو پوختەیی بیردۆزەیی ئیسلام لەمەر خواوەنایەتیی سامان بوو و، ئەوێش ئەو بنەرەتانە بوون لەسەریان بنیات دەنرین و، نامانەوئ لەسەریان برۆین، چونكە ئەم كتیبە جیی نییە و، ھەر ئەوێندەش باسی بیردۆزەیی سامانمان كردووە، كە مافی حكومەتەكان لە سامانی بەر دەستی خەلكیدا و، مافی خەلكی لەو سامانەدا، پوون بكەینەو و، ھیوادارین خوا سەرمان بخات بۆ دانانی كتیبكی تایبەتی، تێیدا بە دریزی باسی بیردۆزەكە و بوارەكانی جی بە جی كردنی ئەو تیۆرە ئابورییە ئیسلامییانەیی پێیانەو بەندن و، ئەو شتانەیی لە كۆمەلە ئیسلامیدا لەو بیردۆزانە دەكەونەو، بكەین.

حوکر اپنی وفہ رفاہی خولدیہ

- حوکر اپنی نئے کے یہ ؟
- حوکر الہی سلام داہشتیکے سروشتی یہ
- یسلام پروباوہ بروریم > سیسم، ہ
- یسلام دین و دہ ولتہ

حوڪمرانی ئے كے یہ؟

دوای ئه وهی زانیمان خوا به دیهینهر و خاوهنی گهر دوونه و، زهوی به مروّف ناوه دان کردوته وه، له سهری کردوته جئ نشین و، فه رمانی پی کردون به دوای پیروونی به که ی بکه ون و، هر به قسه ی وی بکه ن و، به ناسانی ده تانین وه لأمی ئه و پرسیاره بدهینه وه، چونکه دوای زانینی ئه و راستی به، هیچ خاوه ن مه نتیقیکی ساغ، ناتوانی ئیعتیراف نه کات که حوکم هر بوّ خاویه و، مادام خوا بوّ خوئی به دیهینهر و خاوهنی گهر دوونه، هر بوّ خوئی تییدا فه رمانه ووا و حاکمه و، له سهر مروّف پیویسته گوپراه لی ئه و په یامه بن، که نار دوویه ته خورئی و، حوکی پی بکه ن، چونکه له لایه که وه، ئه وان به و مه رجه کراونه ته جئ نشینی سه ر زهوی، که پیروهوی له پیروونی خوا بکه ن و، له سه ریکی دیکه شه وه، جئ نشینی خوان له سه ر زهوی و جئ نشینیش بوّ نییه له فه رمانی ئه و که سه ی کردوویه تی به جئ نشین، ده رچیّت...

هه لبهت ده که کانی قورنانش، پشتگیری ئه و مه نتیقه ساغه ی مروّف ده که ن و، مروّف وا لی ده که ن پیروهوی له و په یامه بکات له خاوه هاتووه و، پیروهوی کردنی شتی پیچه وانه ی په یامی خوا به یه کجاری لی قه ده غه کردون:

﴿اتَّبِعْ مَا أُوحِيَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَأَعْرِضْ عَنِ الْمُشْرِكِينَ﴾ هر فه رمانیکی له په روه رده گارت را بوّت دئ، پیکی بینه، به غه غیره ز ئه و، که س بوّ په رستنئ ناشئ و، توّ واز له وانه بینه شه ریک بوّ خوا په ییدا ده که ن. ﴿الانعام: ۱۰۶﴾

﴿اَتَّبِعُوا مَا أُنزِلَ إِلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ وَلَا تَتَّبِعُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ: هرچی له پروهردگار تانه وه بۆتان نیژرا وه ته خواره وه، شوینی که ون و، له وی به ده ر مه که ونه شوینی سه ره رشتانی دیکه...﴾ الاعراف: ۳

خو اش فیری کردوین، که هه ق شتی که و به ش به ش نا کرئ و، له دنیا دا ته نها هه ق و ناهه ق هه یه و، هر شتی کیش که هه ق نه بو، ناهه قه : ﴿فَمَاذَا بَعْدَ الْحَقِّ إِلَّا الضَّلَالُ: له پاش راستی چ شتی که هه یه بیج که له گو مپرای؟ ده ی چۆن له راستی لا ده درین﴾ یونس: ۳۲. هه روا فیری کردوین که محم دی نیژ دراوی خو ی ﷺ به هه ق نار دو وه : ﴿إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ بَشِيرًا وَنَذِيرًا: ئیمه تو مان به تیژادیوی نار دو وه، که مزگینیش به ده ی و بی شیان تر سینئ﴾ البقرة: ۱۱۹... نه و کتیبه ی بو شی نار دو وه، هر به هه ق بو ی نار دو وه : ﴿نَزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ: کتیبی به هه ق و راستی بو تو نار دو ته خو ار﴾ آل عمران: ۳، ﴿إِنَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ: ئیمه نه م قورئانه مان بو تو نار دو ته خو ار، که هر چی تیژدایه راسته﴾ النساء: ۱۰۵.

جا نه گه ر خوا پیغه مبه ره که ی به ری پرونی و دینی راسته وه نار دبیئ : ﴿هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَى وَدِينِ الْحَقِّ: خوا نه وه یه که پیغه مبه ری به ری نوینی و دینی راسته وه نار دو وه﴾ التوبة: ۳۳، نه وه نه و که سانه ی به ده نگ پیغه مبه ره و نه و په یامه وه که هی ناویه تی، ده چن، نه وه به ده نگ هه قه وه ده چن و، پی ره وی له ری پرونی ده که ن و شوینی ده که ون، به لام نه وانه ی گوئ ناده نه پیغه مبه ر و نه و هه قه ی هی ناویه تی، نه وه به ده نگ ناهه قه وه ده چن و، به دوا ی ئاره زوی خو یان ده که ون و، گو مپارترین که سیش نه وه یه که به دوا ی ئاره زوی خو ی بکه ویئ : ﴿فَإِنْ لَمْ يَسْتَجِيبُوا لَكَ فَاعْلَمْ أَنَّهَا نَبِيْعُونَ أَهْوَاءَهُمْ وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّنْ اتَّبَعَ هَوَاهُ بغيرِ هُدًى مِنَ اللَّهِ: نه گه ر وه لامیان نه دایه وه، بزانه که نه وانه پی ره وی ئاره زویان،

کیش خوا شارهزای نهکات و، پیرهوی ئهلهای دلی بن، کهسی ئی گومراتر نیه،
خواش ستهمکاران شارهزای ریگا ناکات. ﴿القصص: ۵۰﴾.

خواش ئهوهی بۆ پیغهمبهرهکهی ئاردووه، کردوویهته بهرنامهی ژبانی
ئیمه، له سهری پیویست کردوین، شوینی بکهین و، پابهندی پئی و
شوینهکانی بین و، ئی قهدهغه کردوین به دواي یاسای مرؤف بکهین و
پابهندی یاسادانانی مرؤف کرد بین، چونکه ئه یاسا و دهستورانه، تهنا
ههوا و ئارهزوو و سهرکویری خویانه، له شیوهی یاسا و دهستوراندا
دایدهپێژن و، خهلکی یان پئی گومرا دهکهن و، له بهرنامهی خویان لادهدن و،
ههچهندی بزائن و فیڕ بن، له چاو زانیاری خوا، که ههموو شتیك دهگریتهوه،
هه ههچ نازانن و، ههه خواشه دهزانیت پینوینی و خیر و خوشیی مرؤف
بینته دیی: ﴿ثُمَّ جَعَلْنَاكَ عَلَىٰ شَرِيعَةٍ مِّنَ الْأَمْرِ فَاتَّبِعْهَا وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ:
دواجار ئهتومان خسته سهه ریگه و شوینیك لهم نایینه، شوینی کهوه و
شوینی ئهوانه مهکهوه که نازانن. ﴿الجنائیه: ۱۸﴾.

ئهو بهرنامهش که خوا بۆ پیغهمبهری ئاردووه و، لهسهری پیویست
کردوین شوینی بکهین و نیسی پئی بکهین، تهنا ئهو کتیبهی خواجه که
بهیانیان و ئیواران مسولمانان دهخویننهوه و، گوئی لی پادهگرن: ﴿وَهَذَا
كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ مَبْرُوكًا فَاتَّبِعُوهُ وَاتَّقُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾. ئهه کتیبه پیرۆز و پر پیتهشمان
ئاردوته خوار، گشتو پیرهوی لهو بکهن و، ترسیشتان له خودا ههبن، بهشکو
بهزهیی پیودابن. ﴿الانعام: ۱۵۵﴾، ئهو کتیبهش قورئانی پیرۆزه: ﴿كِتَابٌ فُصِّلَتْ
آيَاتُهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ﴾: کتیبیکه نیشانهکانی به روونی شی کراونهتهوه، به
زمانی عهزهبیه بۆ کومهلیک که بزائن. ﴿فصلت: ۳﴾.

دهقهکانی پینشوو سهلماندیان که له ولاتانی مسولمانانیشدا، دهبی حوکم و
فهمانهروایی به گویرهی شهریهتی ئیسلام بیت، چونکه شوینکهوتنی ئهوهی

خو ناردوویه ته خو ار، ده خو ازیت حوکم به وه بکریت که خو ناردوویه ته خو ار و، فرمانره وایان نه مری خو به جی بینن، چونکه نه گهر هه ندیک که س پشتیوانن به ش به حالی خو یان و نه وهی له ده ستیان دایه، پی ره ویی له فرمانی خو ابکن، نه وه له و شته دا که پی وه ندی به خه لکی دیکه وه هیه و، له ده سستی نه واندایه، ناتوانن پی ره ویی له فرمانی خو ابکن و، نه گهر له کاتی ته بایی و کو کیشدا بتوانن به دوا ی فرمانی خو ابکن، نه و ناتوانن له کاتی نا کو کیدا پی ره ویی لی بکن و، نه گهر توانیشیان وه کو تا ک له و شته ی نی خو یانه، به پیی فرمانی خو کاربکن، چون ده توانن له و شته دا پی وه ندی به فرمانره وایانه وه هیه، و ابکن، نه گهر فرمانره وایان به و شته وه، که خو ناردوویه ته خو ار، پابه ند نه بن؟ نه وهنده به س بوو که بزاین خو له سه ری پی ویست کردوین له کاتی نا کو کی و دو به ره کیدا، به رنامه ی خو ابکینه دا وه و، له مه ر نه و شته ی نا کو کی و دو به ره کی له سه ره، حوکم به یاسای خو ابکین : ﴿فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ﴾ نه گهر له شتیکدا تی ک گیران، نه و حه واله ی خو و پیغه مبه ری که ن. ﴿النساء: ۵۹﴾ ﴿وَمَا اخْتَلَفْتُمْ فِيهِ مِنْ شَيْءٍ فَحُكْمُهُ إِلَى اللَّهِ﴾ له سه ره هه رچی پی ک نه هاتن، خو به نا و تان راده گات. ﴿الشوری: ۱۰﴾ به س بوو نه وهنده بزاین بو دلنیا بوون له وهی که حوکم هه ر بو خو ایه و، کاربه ده ستان و مسکینان ده بی له هه مو و لاتیکی مسولمان نشیندا، له هه مو هه نس و که وت و ری و شوینیکاندا پابه ندی نه و په یامه بن که خو ناردوویه ته خو ار و، کتیبی خو ابکینه ده ستور و یاسای بالایان. به لام خو ای گه وه که ده رباره ی مرو ف له هه مو که س زاناره و، ده زانی که له هه مو شتیک زیاتر گفتوگو و مشتومر ده کات، چند ده قی کی بو ناردوین به ته وایی یه کلایان کردوته وه، که حوکم و فرمانره وایی له دنیا و قیامه تدا هه ر بو خو ایه : ﴿وَهُوَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ لَهُ الْحَمْدُ فِي الْأُولَى وَالْآخِرَةِ وَلَهُ الْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾ خو هه ر نه وه و بیجگه له وی که سی

شیایوی په‌رستن نیییه، له دنیا و له قیامه‌تیش سوپاس هه‌ر تایبه‌تی نه‌وه، فرمان هه‌ر فرمانی نه‌وهو، بۆ لای نه‌ویش ده‌بیرینه‌وه. ﴿القصص: ۷۰﴾، بۆمان ده‌رده‌خه‌ن که خوا، پیغه‌مبه‌رانی ته‌نها به‌ مژده‌ده‌ر و ترسینه‌ریی ناردووه و، کتیبه‌کانی هه‌ر بۆ نه‌وه په‌وانه کردوون تا خه‌لک له ژياندا بیانکاته یاسا و، بیانکه‌نه فرمانه‌وه‌وا و، له‌سه‌ر له‌به‌ری ژيانیا‌ندا حوکمیان پێ‌یکه‌ن: ﴿كَانَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً قَبْلَ أَنْ يَنْزِلَ إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِيَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ فِيمَا اخْتَلَفُوا فِيهِ: بَعْضٌ خَلَقَ هُمُومِي جِين و به‌ره‌یه‌ك بوون، خودا پیغه‌مبه‌رانی ناردن مژده‌ده‌ر و ترسینه‌ر بن، کتیبی راست و په‌واشی په‌گه‌ل خستن، نه‌و شتانه‌ی بوونه‌ مایه‌ی کیشه‌یان، بۆیان یه‌کلاکه‌نه‌وه‌و پێکیان بینن. ﴿البقرة: ۲۱۳﴾.

له‌و ده‌قه یه‌کلاکه‌ره‌وانه وه تیده‌گه‌ین که خوا قورئانی بۆ پیغه‌مبه‌ر ﷺ ناردووه، تا بیته‌ ده‌ستوور و یاسای بالای مرو‌فایه‌تی و، پیغه‌مبه‌ریش به‌ گوێره‌ی حوکم و پێ و شوینه‌کانی، وه‌کو خوا فی‌ری کردووه، حوکم له نیو خه‌لکیدا بکات: ﴿إِنَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِتَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ بِمَا أَرَاكَ اللَّهُ: ئەم کتیبه‌مان بۆ ناردووی، که هه‌رچی تییدا‌یه‌ راسته‌، تا حوکم به‌و شته‌ بکه‌ی که خوا پیشانی داوی. ﴿النساء: ۱۰۵﴾.

تیشده‌گه‌ین له‌ خوای بالا‌ ده‌ست به‌نده‌کانی به‌ بێ ئیمان داناون و، سویندیشی له‌سه‌ر خواردووه، تا نه‌و کاته‌ی بۆ هه‌لپه‌ینی کیشه‌ و ناکوکیه‌کانی نیوانیان، پیغه‌مبه‌ر ده‌که‌نه‌ داوه‌ر، به‌ گوێره‌ی حوکم و به‌رنامه‌ی خوا، حوکمیان له‌ نیودا بکات، هه‌ر به‌وه‌نده‌ش به‌ باوه‌رداری حیساب کردوون، به‌لکو سه‌ره‌لنه‌دانی هه‌چ جو‌ره‌ ناره‌حه‌تی و وه‌تنگ هاتنیکیشی سه‌باره‌ت به‌ داوه‌ریی و حوکمی پیغه‌مبه‌ر و، ته‌سلیم بوون و گوئی رایه‌لیی ته‌واویانی، به‌ مه‌رجی باوه‌ردار بوونیان داناوه‌، هه‌لبه‌ت پیغه‌مبه‌ریش ته‌نها به‌ گوێره‌ی

پیروینی و بهرنامه‌ی خوا و نه‌وه‌ی خوا نیشانی داوه، حوکم ده‌کات :
 ﴿فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا
 قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا﴾: جا سویند به په‌روه‌دگارت، نیمانیان ته‌واو نابئ تا تو
 نه‌که‌نه فرمانه‌وا بو هه‌لبرینی کی‌شه‌کانی نیوانیان و، له پاشانیش هیچ
 خوتخوته و گری و گولیکیان له‌ومه‌ر فرمانه‌وا‌یی‌یه‌که‌ت له دلدا نامینئ و، به
 ته‌واویی بوی ملکه‌چ ده‌بن. ﴿النساء: ۶۵﴾.

هه‌روا له‌و ده‌قه یه‌کلاکه‌ره‌وانه‌وه تی‌ده‌گه‌ین که خوا فرمانی کردوه خه‌لک
 په‌یام و بهرنامه‌ی خوا بکه‌نه حاکم و فرمانه‌وا‌ی خو‌یان و حوکمی پی‌بکن و،
 خه‌لکی ده‌نگ داوه که نه‌که‌ن شوینی ئاره‌زووی خو‌یان بکه‌ون و حوکمی
 پی‌بکن و، فرمانی کردوه هه‌موو جو‌ره فرمانه‌وا‌یی و حوکم کردنی‌ک، به
 پیی سروش(وحی)ی خوا بی‌ت و، بابای فرمانه‌واشی وریا‌کردو‌ته‌وه که نابئ
 ده‌ست‌به‌رداری هه‌ندی‌ک له یاسا و بهرنامه‌ی خوا بی‌ت، یان لیی لادات:
 ﴿فَأَحْكُم بَيْنَهُم بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ عَمَّا جَاءَكَ مِنَ الْحَقِّ﴾: جا به گویره‌ی
 نه‌وه‌ی خوا بوی ئاردوویه خوار حوکمیان له‌نیودا بکه و، نه‌که‌ی له‌و راستی‌یه‌ی
 بو‌ت هاتووه لاده‌ی و، بکه‌ویه شوین ئاره‌زووی نه‌وانت. ﴿المائدة: ۴۸﴾.

﴿وَأَن احْكُم بَيْنَهُم بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ وَاحْذَرْهُمْ أَنْ يَفْتِنُوكَ عَنْ بَعْضِ مَا
 أَنزَلَ اللَّهُ إِلَيْكَ﴾: تو‌ش به‌پیی نه‌وه‌ی خوا ئاردوویه‌ته خواری له‌نیویاندا حوکم بکه
 و، دوا‌ی ئاره‌زوویان مه‌که‌وه‌و، ئاگات له‌خو بی له هه‌ندی‌ک له‌و شته‌ی خوا بوی
 ئاردوویه خوار، لامه‌ده. ﴿المائدة: ۴۹﴾، ﴿وَكَذَلِكَ أَنزَلْنَاهُ حُكْمًا عَرَبِيًّا وَلَئِنْ أَتَيْتَ أَهْوَاءَهُمْ
 بَعْدَ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ مَا لَكَ مِنَ اللَّهِ مِن وَّلِيٍّ وَلَا وَاقٍ﴾: ئی‌مه‌ نه‌م فرمانه‌ی خو‌مان به
 عه‌ره‌بی بو تو ئارد، نه‌گه‌ر له‌دوا‌ی نه‌و زانسته‌ی بو تو هاتووه، شوین ئاره‌زووی
 نه‌مان که‌وی، ئیتر نه‌ خودا یارته و نه‌ پارین‌گاریشته. ﴿الرعد: ۳۷﴾.

هر لهو دهقانهوه تێدهگهین که خوا حوکم کردن بهوهی ناردوویهته خواری، به چاکترین و شیاوترین حوکم دادهنیت و، ئهو جوړه حوکمهی به حوکمی خوی ناویردوه و، بیجگه لهویشی به حوکمی نهقامیی داناوه، که لهسهه ناههق راوهستاوه و، ئهو کهسهی داوای حوکمی غهیره خوایی دهکات، وای حساب دهکات، که داوای حوکمی جاهیلیهت دهکات، که بناغهکهی لهسهه نارهزوو و گومرایییه:

﴿أَفْحُكْمَ الْجَاهِلِيَّةِ يَنْفَعُونَ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ حُكْمًا لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ﴾ ئایا داوای فرمانرهبوایی نهقامیی (جاهلیهت) دهکهن؟ باشه، فرمانرهبوایی کئی له ئی خوا چاکتره بو ئهو کوومهلهی له نیمانیاندا هیچ گومانیان نیه. ﴿المائدة: ۵۰﴾

هر ئهو دهقانهش بو مان دهردهخن که خوا حوکم کردنی به غهیری ئهوهی ناردوویهتی، حهرام کردوه، وهکو حهرام کردنی کوفر و زولم و لاری یی و یاخی بوون و، خوای گهوره دهفهرموئی ﴿وَمَنْ لَمْ يَخُكْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ﴾ ههرکهسیکی حوکم بهوه نهکات که خوا ناردوویهتیه خواری، ئهوه کافره. ﴿المائدة: ۴۴﴾ ﴿وَمَنْ لَمْ يَخُكْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ﴾ ههرکهسیکی حوکم بهوه نهکات که خوا ناردوویهتیه خواری، ئهوه ستهمکاره. ﴿المائدة: ۴۵﴾ ﴿وَمَنْ لَمْ يَخُكْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ﴾ ههرکهسیکی حوکم بهوه نهکات که خوا ناردوویهتیه خواری، ئهوه لهپری لایداوه. ﴿المائدة: ۴۷﴾

ههلبهت قورنایش کوفری به زولم داناوه، وهکو خوای گهوره دهفهرموئی : ﴿إِنَّ الشَّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ﴾ بهراستی هاوهلهپرستی ستهمیکی زله. ﴿لقمان: ۱۳﴾ و، ﴿وَالْكَافِرُونَ هُمُ الظَّالِمُونَ﴾ کافرانیس ستهمکارن ﴿البقرة: ۲۵۴﴾ و ﴿وَمَا يَخُذُ بِآيَاتِنَا إِلَّا الظَّالِمُونَ﴾ تهنها ستهمکاران ئینکاریی نیشانه و بهلگهکانی ئیمه دهکهن. ﴿العنکبوت: ۴۹﴾ ههروا قورنان کوفر و زولمی به لاری بوونیش داناوه، وهکو خوای گهوره دهفهرموئی : ﴿وَلَقَدْ أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ وَمَا يَكْفُرُ بِهَا إِلَّا

الْفَاسِقُونَ: هه لبت ئیمه چهند نیشانه و به لگه یه کی ناشکر اشمان بو ناردوی و،
 تنها له بری لادهران باوه ریان پی ناکن. ﴿البقرة: ۹۹ و، ﴿إِنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ
 وَمَآثِرَاهُمْ فَاسِقُونَ: به راستی ئه وان ئیمانیان به خوا و پیغه مبه ره که ی نه هینا و
 به لاری ی مردن. ﴿التوبة: ۸۴ و، ﴿وَمَنْ كَفَرَ بَعْدَ ذَلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ:
 هه رکه سینک له دوی ئه وه ش هه ر باوه ر نه هینی، ئه وه له بری لاده ره. ﴿النور: ۵۵ و،
 ﴿فَأَنزَلْنَا عَلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا رِجْزًا مِّنَ السَّمَاءِ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ. ﴿البقرة: ۵۹ و، ﴿وَأَخَذْنَا
 الَّذِينَ ظَلَمُوا بِعَذَابٍ بَّيْسٍ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ: جا له ئاسمانه وه سزایه کمان بو سه ر
 سته مکاران نارد، به هو ی ئه وه ی که له بری لایاندا بوو. ﴿الأعراف: ۱۶۵.

جا ئه گه ر زو لم و لاری بوون، کوفر بی ت، ئه وه لاری بوون و زو لمی ئه و
 که سه ی حوکم به وه ی خوا ناردوویه ته خواری ناکات، ده بی ته کوفر و، ئه و
 که سه ش که حوکم به وه ی خوا ناردوویه ته خواری ناکات، له هه موو باری کدا، به
 ده قی قورئان ده بی ته کافر.

به لآم هه ندیک لی کده ره وه (مفسر ی قورئان، زو لم به له هه ق لادان لی ک
 ده ده نه وه و، لاری بوونیش به یاخی بوون و، هه رسی ک نایه ته کان و ی کرا
 لی کده ده نه وه و، پییان وایه هه ر مسو لمانیک چهند حوکمی کی غهیره خوایی
 دابی نی ت و، حوکم به وان بکات و، به بی ته ئو لی کی پیی راست بی ت واز له
 هه ندیک له وه ی خوا ناردوویه تی بی نی ت، ئه وه فه رمایشتی خوی به سه ردا
 ده چه سپی، هه رکه سه به گو ی ره ی خوی، ئه وه ی واز له وه ی خوا ناردوویه تی
 بی نی ت و، یاسای ده ستردی مرو ئی پی چاکتر بی ت، ئه وه بی ئه م لا و لا کافره
 و، ئه وه ی حوکم به به رنامه ی خوا نه کات، به لآم سه ل و پی نه زان نه بی ت و، هه ر
 ئه وی پی له به رنامه ی ده سترکد چاکتر بی ت، ئه وه ئه گه ر له حوکم و
 فه رمانه رهای ی یه که یدا مافخوران و بی دادیی و نایه کسانیی هه بوو، زآمه، ده نا
 لاری بوو (فاسق) ۵.

حوکمرانی ئیسلامدا، شتیکی سروشتییه

ئهوانه چهند دهقیکی قورنانن که باسی حوکم کردنیان کردوه و، دواى ئهو باسهی پیشهوه، کهس پئی مشتومر و ههجهتی نامینی، جا با مسولمانان شارهزای داب و دستوری ئایینهکهیان و، دهقهکانی بهرنامهکهیان بن، ئهوجار هر شتیکی وهری دهگرن، یان وهلای دهئین، به بهرچاو پوونیی بیئت، بهلام ئهگهه بچن کویرانه وهدواى شاگردانی پوژههلاتناسان و کلکهکانی ئیمپریالیزم کهون و، وهکو ئهوان بلین: ئیسلام پیوهندیی به حوکم و فرمانهروایی یهوه نییه و، هیچ دهقیکی تیدا نییه باسی حوکم بکات، ئهوه نهزانی یهکی تهواو و مشتومریکی خوگیل کهرانهیه، ئاخو چ نهزانی یهک له نهزانیی بابایهک زیادتره لاف خهسلهتیک لی بدات و نهشزانی چیه، خوئی پئ مسولمان بیئت و، نهشزانی ئیسلامهتی چیه؟! ههروا چ شهپه قسه و مشتومریک، خوگیل کهرانه تره له مشتومری کابرایهکی نهفام، نهزانییهکهی لهسهه خهک بکاته بهلگه و، داوایان لی بکات ئینکاری ئهوهی دهیزانن بکهن، هر چونکه بو خوئی نایزانیت، یان نایهوی فیئر بیئت!!

ئىسلام لهسهه خهکی پیویست دهکات، پهپهرووی ئهوهی خوا ناردوویهتی بکهن و، لهسهریان واجب دهکات ئهوهی له خواوه هاتوو، له نیو خوینیدا بکهنه داوهر و، تهنها و تهنها حوکم بهوی بکهن، ئهمش تهنها ئهوه دهردهخات، که حوکم و فرمانهروایی، بنهپهتیکی گشتگیری ئیسلامه و، یهکهم کۆلهکهی پاگرتنی ئیسلامه.

هر کهسیک له ئیسلام شارهزاییت، سوو پ دهزانی که حوکم کردن له ئیسلامدا، پتر لهوهی دهقهکانی قورنان داخوایی دهکهن، سروشتی ئیسلام

داخوازيي دهڪات، چونڪه نهوه سروشتي ئيسلامه كه چاوديري تاكهكان و
 ڪومهلهكان بڪات و، پي و شونيان بؤ دانيت و، هه لس و كهوتيان پيڪ بخت و،
 هر سروشتي ئيسلاميئه كه بهرز و بالآدهست بيت و هيچي به سردا
 بالآدهست نهبيت و، فرمانپهوايي ي خوي بهسر دهولهتهكاندا بچهسپيني و،
 دهستهلاتي بهسر هه مو دنيا دا هه بيت.

بي گومان ئيسلام هر بير و باوه پني يه به تهنئ، بهلڪو بيروباوه پ و پڙمه
 و، تنها هر دين نيبه، بهلڪو دين و دهولهته و، بهراستي زور ناخوشه كه
 زوربه ي مسولمانان نه و راستي يه نازانن، چونڪه هيچ له حهقيقهتي ئيسلام
 نازانن و، پنيان وايه تنها چند خوا په رستي يه كه، به لاساكردهوه و
 چاوليڪهري فيري ده بن.

ئيسلام بيروباوه پوريم > سيسم، ه

گومان لهوه دانيبه كه ئيسلام بيروباوه پ و مبهدهئه، بهلام تنها له دواي
 نهوهي وهك پڙم و ياسايهكي وردى هه مهلايهنه كه هه مو كاروباريكي
 دهروني مروف پيڪ دهخات و، هه مو بير و بؤچون و ههستيكي مروف، چ
 پيوهندي به تاكهوه ههبيت، چ ڪومهل و، چ بهو دنيايهي تييدا دهژين، چ به
 ژياني دواپوژهوه، كه به نوميدين ژيانكي چاك و خوش بيت، بهند بيت، پيڪ
 دهخات... دهبيته بيروباوه پ و مبهدهئيڪ كه خهلك باوه پي پي بيتي...

جا ئيسلام، بيروباوه په كه ي، باوه پ هه بوونه به خوا و فريشته كاني و
 ڪتبه كاني و نيراوه كاني و پوڙي قيامت، بهلام پڙم و دهستوره كه ي تهواو
 دهست بهسر مروفا دهگريت و، پنيان و نامانجي ژياني بؤ دياريي دهڪات،
 هه روا نه و پيگايانهي ئيش كردنيشي، كه دهيگه يهننه بهخته وهريي دنيا و
 قيامت، بؤ دياريي دهڪات.

پڙيمى نيسلام له هه موو جووله و جيگيربوونيگيدا دهست به سر مسولماندا دهگرئ، له بير كردنه وه و نيازي، له گوفتار و كرداري، دهستي به سرده دهگرئت، له نهيني و ناشكرای و ديارنه بوون و دياربوونيدا، دهستي به سرده دهگرئ، له ههستان و دانيشتنى و نوستن و بيداري، دهستي به سرده دهگرئ، له خواردن و خواردنه وهى و پوښاك خورازاندنه وهيدا، دهستي به سرده دهگرئت، له كپين و فروشتنى و ريفتار و هئس و كهوتيدا، دهستي به سرده دهگرئت، له شتى به راستى و گالتهيدا و له دلخوشى و دلتهنگيدا و له قايل بوون و تووره بوونيدا، دهستي به سرده دهگرئت، له تنگانه و خوشيدا و له نه خوشى و ساغيدا و، له لاوازيدا و بههيزيدا، دهستي به سرده دهگرئت، به دوله مهندي و ههژاري و گوره يي و مهزنيي و سووكيي، دهستي به سرده دهگرئت، له مندال و خيزانيدا و، له دوستايه تي و دوژمنايه تيدا و، له ناشتى و شهريدا، دهستي به سرده دهگرئت، به تاكيي و به كومه لئي و به سرداري و به مسكيني و، به دارايي و به نه دارايي، دهستي به سرده دهگرئت و، هر ريفتاريك به بيرى مروڦدا بيت، يان هر حاله تيك مروڦي تيدا بيت، نيسلام تليدا دهستي به سر مسولماندا گرتووه و، به گوپره ي ئه و نه خشه ي بوى داناوه و ناراسته ي كردووه.

نهوانه ي پيشيان وايه نيسلام هر بيروباوهره و، پڙيم و ياسا نيبه، يان نهزانن و هيچ له نيسلام حالى نين، يان گه مژهن و ناتوانن له حهقيقه تي نيسلام تى بگهن، چونكه نيسلام له راستيدا بارودوخيكه، خوا به سر به نده باوه رداره كاني خويدا دينى و : ﴿صِبْغَةَ اللَّهِ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ صِبْغَةً﴾ رهنكيكه خوا رشتويه تي و، كئ هيه له خوا چاكتر رهنك برپيژئ؟! ﴿البقرة: ۱۳۸﴾ و، هيچ مسولمانيك به بي به سرده هاتنى ئه و بارودوخه و، ريفتار كردنى خوئ و مال و مندالى به گوپره ي ئه و بارودوخه، به مسولمان دانانريت.

له‌وانه‌ش نه‌زان و گیل تر نه‌و که‌سانه‌ن، که‌وا ده‌زانن به‌رژوه‌وندیی نی‌سلام له‌وه‌دایه پاریزنگاریی له بیروباوه‌ری نی‌سلام بکه‌ن و، پژی‌م و یاساکه‌ی وه‌لانین، چونکه عه‌قیده و بیروباوه‌ری نی‌سلام، ته‌نها له‌به‌ر سیبهری نه‌و پژی‌مه نی‌سلامییه‌ی به‌دییه‌ینه‌ری هه‌ره‌زانا دایناوه، ده‌ژی و بلاوده‌بیته‌وه.

جا من نازانم نه‌و جو‌ره که‌سانه، چون باوه‌ریان به بیروباوه‌ری نی‌سلام هه‌یه، به‌لام باوه‌ریان به پژی‌م و ده‌ستوره‌که‌ی نییه، نایا پییان وایه بیر و باوه‌ره‌که‌ی له‌خواه‌یه و، پژی‌م و ده‌ستوره‌که‌ی له‌غه‌یری خواه‌یه!

﴿قُلْ: كُلُّ مَنْ عِنْدَ اللَّهِ فَمَالِ هَؤُلَاءِ الْقَوْمِ لَا يَكَادُونَ يَفْقَهُونَ حَدِيثًا: بِيْرَه: هه‌موی هه‌ر به‌ده‌س خواه‌یه. نه‌ری نه‌م مه‌رده چه‌یانه؟ وه‌کو ده‌هیچ قسه‌یه‌ک تئ‌نه‌گه‌ن وایه﴾ النساء: ۷۸.

نه‌و خواه‌یه‌ی نی‌سلامی کردوته دین، هه‌ر نه‌ویش کردوویه‌ته بیروباوه‌ر و پژی‌م و ده‌ستور و، خوا قایل نییه خه‌لک بیجگه له‌و دینه پی‌ره‌ویی له‌هیچ دینیکی دیکه بکه‌ن: ﴿وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ: هه‌رکه‌سیکی بیجگه له نی‌سلام پی‌ره‌وی له دینیکی دیکه بکات، نه‌وه لیی قبول ناکریت و له قیامه‌تیشدا له دؤ‌راوانه﴾ آل عمران: ۸۵.

هه‌لبه‌ت خوا دینی نی‌سلامی ته‌واو کردووه و، به ته‌واو کردنیشی نیعمه‌ته‌کانی خو‌ی له‌سه‌ر خه‌لکی ته‌واو کردوون و، رازی بووه بیته به‌رنامه‌ی ژیانی خه‌لکی و، بو‌یان نییه لیی زیاد و که‌م که‌ن و بو‌یان نییه بیجگه له‌وه‌ی خوا پیی قایله، به خو‌یانی ره‌وا بیینن و پیی قایل بن: ﴿الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا: وا له‌مپرووه دینه‌که‌تانم ته‌واو کرد و، به‌بئ که‌م و کورتی چاکه‌م ده‌گه‌ل ئیوه‌دا کرد و، نی‌سلامیشم کرده دینی ئیوه﴾ المائدة: ۳. جا نه‌گه‌ر خواه‌یه گه‌وره دینی نی‌سلامی هه‌لبژارد بیته و، رازی بیته بیروباوه‌ر و یاسا و پژی‌می خه‌لکی بیته، چون بابای برودار بو‌ی هه‌یه لیی

ههلبژنریت، له کاتیکیدا خوا ههلبژاردنی لی قهدهغه کردوه : ﴿وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ: ئەگەر خوا و پیغه مبهه کهی فرمانیان به کاریک دا، هیچ پیاویک و هیچ ژنیکی خاوهن باوه، ناتوانن په سندی نه کهن.﴾ الأحزاب: ۳۶.

باشه، نه وانه نازانن که حوکم و یاساکانی نیسلام بهش بهش نا کرین و، لیک دابرا هه لئاگرن و، دهقهکانی پشتگیریی له وه ده کهن، نیش به ههندیکیان بگریت و، ههندیکیشیان پشت گوی بخرین، ههروا قهدهغه ی کردوه باوه به ههندیکیان بگریت و به ههندیکیان نا و، خوی گه وه هه ره شه ی ریسوا کردن له دنیا دا و، سزای توند و تیژی قیامه تی له و که سانه کردوه وا ده کهن؟!

﴿أَفَتُؤْمِنُونَ بِبَعْضِ الْكِتَابِ وَتَكْفُرُونَ بِبَعْضٍ فَمَا جَزَاءُ مَنْ يَفْعَلُ ذَلِكَ مِنْكُمْ إِلَّا خِزْيٌ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يُرَدُّونَ إِلَى أَشَدِّ الْعَذَابِ: ئایا باوه به به شیکی کتیبه که تان ده کهن و، باوه به به شیکی ناکه؟ هه رکامیکتان و ابکات، نه وه پاداشتی له دنیا دا هه ریسوا بوون و، له پوژی قیامه تیشدا توشی توندترین نه شه که نجه ده کرین.﴾ البقرة: ۸۵.

ههندیک کهس له سهرده می پیغه مبهردا ﷺ، داوایان له پیغه مبهه کرد دهست له ههندیکی نه وه ی له خواوه بو ی هاتوه هه لگریت و، به جوړیک که له گه ل ناره زوی نه واندایته وه، نه وه بوو سروش هاته خواری، فرمانی به پیغه مبهه کرد دهست به وه ی خوا ناردوویه ته خواری، بگریت و، داوای لی کرد تخوونی په پیره ویی کردنی ناره زوی نه و لاپی بووانه نه که ویت و، تی ی گه یاند که حوکم کردن به گویره ی ناره زوو، حوکمی جاهیلیه ته و، چاکترین و شیواو ترین حوکم نه وه یه خوا بو به ندهکانی خوی ههلبژاردوه : ﴿وَأَنْ أَحْكَمَ بَيْنَهُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ وَاحْذَرْهُمْ أَنْ يَفْتَنُوكَ عَنْ بَعْضِ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ إِلَيْكَ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَاعْلَمْ أَنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ أَنْ يُصِيبَهُمْ بِبَعْضِ ذُنُوبِهِمْ وَإِنْ كَثِيرًا مِنَ النَّاسِ لَفَاسِقُونَ﴾ (۴۹) أفحكم الجاهلية يغون

وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ حُكْمًا لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ: توش به پيئي ٺهو فھرمانه ئي خوا نارديوته خواري، به كاروباريان ڀاڳه و، مهڪوه شوين ٺاره زويان، خوڻيان ئي ڀاڙيه نهوڪ فريوت دن و، له ههنديڪ لهو فھرمانه ئي خوا بوي نارديوته خواري، ههلهت ڪن، ٺهگر هر ڀووشيان وهگيڙا، ٺهوه ڀزانه ڪه خوا دهيهوي له بهر ههنديڪ له گوناچه ڪانين توله يان ئي ڀڪاته وهو، ههلهت زوريه ئي خه لڪيش له پري لايانداوه. جا ٺايا داواي فھرمانڀه وائي نه فاميي دهڪن؟ باشه، فھرمانڀه وائي ڪي له ئي خوا چاڪتره بوي ڪومه لئڪ ڪه له ٺيماناندا هيچ گومانئيڪيان نيه. ﴿المائدة: ٤٩-٥٠﴾

بهراستي ٺهوانه ئي ده يانهوي بيروباوه پري ٺيسلام و پڙيم و دستووري ٺيسلام لئڪ دابرن، پي ڀزانن يان نه زانن، دورڻمني ٺيسلامن، چونڪه پڙيم و دستووري ٺيسلام، زور له دينه مؤ(مولده) ئي ڪارهبا دهچيٽ و، بيروباوه پري ٺيسلاميش ٺهو ڀووناڪي يهيه، ٺاميڙهڪه ٺيش بوي هينانه بهرهمي دهڪات، جا ٺهگر ٺاميڙهڪه پهڪي بڪه ويٽ، ڀووناڪي يههڪه ناميني و، ٺيسلام ڪوتايي ديٽ. ههلهت ٺاييني ٺيسلام، بهوه جيا دهڪريته وه ڪه توانيويه تي هه موو پهگه ز و رهنگ و نه ته وه ڪان، يهڪانگير بڪات و، بهيهڪ ٺاراسته پري و شوين بوي هه موويان دانئيٽ و، هه مووان بڪاته هاو پيڀاز و هاو ٺامانچ و، ٺهوه شي هه بويه پي ڪراوه، چونڪه هه بيروباوه پري، هه پڙيم و دستوور.

راسته ٺيسلام چهند بيروباوه پريڪي ديارئ ڪراوي بوي هيناوين، بهلام ٺهو بيروباوه پرائه ئي به ڀووتي بوي نه هيناوين، بهلڪو ٺهو پڙيم و دستوورده شي له گهل هيناون، ڪه له سهري بنيات ده نرين و پيئي ده نرين و، له سهري پيويست ڪردووين شوينڪه وتوو و ڀابه ندي بين، ٺهويش پڙيميڪي وردئ پهروهده و ٺاراسته ڪردنه، ڪه-وهڪو پيشتر باسمان ڪرد- هه موو شتيڪ دهڪريته وه و، باسي هه موو حاله تيڪي مروڻ دهڪات و، تڪ، قوناغ قوناغ پيهه لادهبات، تا

سەرەنجام دەيگەيەنئىتە قۇناغى دەست ھەلگرتن له خۆپەرستى و ئارەزوى خۇبازىيى و، دەيباتە قۇناغى يەكلابوونەوہ بۇ خزمەتى مەبدەئەكانى قورپان و تیدا توانەويان.

بەم جۆرە ئىسلام، ھەموو مسولمانان بە يەك شىوہ پەرورەدە دەكات و، يەك پرى و شوئييان بۇ دادەنئىت و، بۇ خزمەتى يەك جۆرە ئامانچ ساغيان دەكاتەوہ، وياي لى دەكات، داخوازىيى يەكئىكيان، داخوازىيى ئەوہى دىكەشيان بئىت و، ئەوہى كۆمەلئىكيان ئىشى بۇ دەكەن و، ئەوہى بچووكيان بە تەمايەتى، گەرەشيان بە تەماي بئىت و، ئەوہى زيان بە بە يەكئىكيان دەگەيەنئىت، زيان بە ھەموانيان بگەيەنئىت، چونكە ھەموويان سەربارى جياوازىيى تاكەكانيان و ليك دوورى ولاتەكانيان، يەك گيان و يەك دل و يەك كەسن و، لەسەر ئەو بنەمايەشە، پيغەمبەر ﷺ مسولمانانى بە يەك لەش چواندوہ، كە ئەگەر ئەندامىكى بئىتە ئىش، ھەموو ئەندامەكانى دىكەى تووشى نازار و ئىش و شەونخوونى دەبن.

جا ئەگەر ئىسلام لە راستيدا بىروباوہر و پزىم و دەستور بئىت، ئەوہ سروشتەكەى وا دەخوازىيى حوكم و فەرمانپروايىش بئىت، چونكە بنياتنانى بىروباوہر وا پئويست دەكات پزىمئىكيش بۇ خزمەت كردنى بنيات بنرئىت و، پزىمى ئىسلام ناكرىئى بنيات بنرئىت لە ژىر سىبەرى حوكمىكى ئىسلاميدا نەبئىت، كە لەگەل رزىمى ئىسلامدا بئىتەوہ و، پشنى بگرئىت، چونكە ھەموو حوكمىكى غەيرە ئىسلامى، حەتمەن سەردەكئىشى بۇ پەك خستنى پزىمى ئىسلام و، ئەگەر دروست بوونى پزىمى ئىسلام پئويستى بە دروست بوونى حوكمىكى ئىسلامى ھەبئىت، ئەوہ مەعنای ئەوہيە كە حوكمى ئىسلامى لە پئداويستى يەكانى ئىسلامە، يان لە سروشتى ئىسلامە.

ئیسلام دین و ده ولته

ئیسلام هر دین نییه به تهنی، به لکو دین و ده ولته و، سروشتی ئیسلام ایه که ده ولته هی هبیت و، نه گهر نه و ده قه راشکارانه هی پیشوش که باسماں کردن، لاپهرین، نه وانه هی حوکم کردن به گویره هی نه وهی خوا ناردوویه تی، واجب ده کن، هیچ له سروشتی ئیسلام، که دروست کردنی حوکمی ئیسلامی و ده ولته تی ئیسلامی پیویست ده کن، ناگوپیت، چونکه نه جامدانی وه کو پیویسته، مسوگهر نییه، مه گهر له بن سیبهری حوکمیکی ئیسلامی خالیس و ده ولته تیکی ئیسلامیدا که به گویره هی فرمانی خوا پیکهاتبی. به رپا کردنی ئیسلامیش بو خوی، له و چوارچیوه دا که خوا دیاری کردوه و، پیغمبر ﷺ پوونی کردوته وه، پیویستی به بنیاتنانی ده ولته تیکی ئیسلامی هیه، که ئیسلام به پیی نه و نه خشه ی خوا بوی دیاری کردوه، به رپا بکات، نه مهش مهنتیقیکه، تهنه بابای خو به زور زان ئینکاری ده کات، چونکه ناکری ئیسلام به راستی به رپا بکریت، له ژیر سیبهری ده ولته تیکی نائیسلامیدا، که به رپا کردنی ئیسلامی به لاوه گرنگ نییه و، زیانی لی ناکه ویت نه گهر شتی لی کم کات و، به که یفی خوی په کی بخت یان به لاری پیدا به ریت و، ئیسلامی به راستی، تهنه له سایه ی ده ولته تیکیدا دیته دیی، که له سر بنه ماکانی ئیسلام بنیات نراییت و، پایه ندی ری و شوینه کانی بیت.

زوربه ی نه و شتانهش که ئیسلام هیناونی، جی به جی کردنیان به تاکه کانه وه به ند نییه، به لکو به ده ولته ته کانه وه به نده و، نه مهش به تهنی نه وه ده سه لمینی که حوکم و فرمانر ه وایی، له سروشتی ئیسلام و پیداویستی به کانیته تی و، ئیسلام دین و ده ولته ته.

نیسلام زۆر کاری قه دهغه کردوون و، کردنیانی به تاوان داناوه، که مروقیان له سهه سزا ده دیریت و، چهند سزایه کی بو ئه و تاوانانه و، سزاکه ی تۆله (کوشتنه وه) یه: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِصَاصُ فِي الْقَتْلَى: نَهَى كَهَلِ خَاوَهَن باوه پان، له مه پ ئه وانه ی كوژوان، تۆله مان بو پیریارداون. ﴿البقرة: ۱۷۸ و، یه کی دیکه یان دزی یه و سزاکه ی ده ست برینه: ﴿وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا أَيْدِيَهُمَا: پیاو و ئا فره تی دن، ده ستیان بپرن. ﴿المائدة: ۳۸.. هه روا بوختان که سزاکه ی دارلیدانه: ﴿وَالَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ فَاجْلِدُوهُمْ ثَمَانِينَ جَلْدَةً: ئه و که سانه ی بوختانی بو ژنانی داوین پاک ده که ن و، چوار شایه تیش ناهینن، هه شتا شیلایان ئی بدن. ﴿النور: ۴.. قسه شی له سهه نییه که قه دهغه کردنی چهند کاریک و، به تاوان له قه له م دانیان و، سزا له سهه دانانیان، بابه تی حوکم و فرمانه وایی یه و، له ئیشه هه ره تاییه تی یه کانی ده وله ته، جا ئه گه ر نیسلام دین و ده وله ت نه با، ئه و ریگایه ی نه ده گه رته به ر.

گومانیشی تیدا نییه که قورئان بی هووده و له خوڤا ئه و ده قانه ی باسی تاوان ده که ن، نه هیناون، به لکو بو ئه نه جامدان و جی به جی کردن هیناونی و، نه گه ر قورئان جی به جی کردن و نه جامدانی ئه و ده قانه ی له سهه مسولمانان فه پز کردبیت، هه لبه ت دروست کردنی حکوومه ت و ده وله تیکیشی له سهه فه پز کردوون که مشووری جی به جی کردنی ئه و ده قانه بخوات و، جی به جی کردنیان به به شیک له ئه رکی سه ره شانی خو ی بزانی ت.

هه روا نیسلام یه کسانیی له نیو خه لکیدا واجب کردوه: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَى وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ: نَهَى خه لکینه، هه لبه ت نیوه مان له نیر و من یه که وه دیی هیناوه و، کردوومان به چهند گه لیک و چهند هوزیک هه تا یه کدی بناسن، به پیرزترینتان لای خودا، پاریزکارترینتانه. ﴿الحجرات: ۱۳.. پیغه مبه ریش ﷺ ده فه رموی: ﴿النَّاسُ سَوَاسِيَةٌ

كَاسَانِ الْمِشْطِ، لَا فَضْلَ لِعَرَبِيٍّ عَلَى أَعْجَمِيٍّ إِلَّا بِالتَّقْوَى: خهلك هه موو وه كو ددانه كانی شان هه كسانن و، عه رب له غهیره عه رب چا كتر نییه به ته قوا نه بی)).. هه لبهت یه كسان ته ماشا كردنی خه لكیش، كاری حكوومه تانه، نهك تاكان.

هه روا قورئان دادپهروه ری له حوكم كردندا، به واجب داده نیئت : ﴿وَإِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ: هه ركاتیکیش به كاروباری خه لكی راده گهن، بی لاگری و به دادپهروه ری پی پی رابه گهن.﴾ النساء: ۵۸، دادپهروه ریش له حوكم كردندا، له كاروباره هه ره تایبه تی یه كانی حكوومه ت و دهوله تانه.

وه نیسلام له سه ر زاری پیغه مبه ر ﴿ﷺ﴾، وه پاش خؤدان (الاحتكاری) حه رام كردوه: ﴿لَا يَحْتَكِرْ إِلَّا خَاطِيءٌ: ته نها بابای هه له شت وه پاش خؤ ده دات)) و، سوود (ریا) ی به م ئایه ته حه رام كردوه : ﴿وَأَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبَا: خواش كپین و فروشتنی حه لال كردوه و سوود (ریا) ی حه رام كردوه.﴾ البقرة: ۲۷۵ و، خراب به كارهی نانی ده ست رۆیشتووی و به رتیلی حه رام كردوه و، خوا ده فه رموی : ﴿وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ وَتُدُلُّوا بِهَا إِلَى الْحُكَّامِ لِتَأْكُلُوا فَرِيقًا مِنْ أَمْوَالِ النَّاسِ بِالْإِثْمِ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ: مالی یه كدی له نیو خؤ تاندا به ناره وا مه خؤن و، مه شی دهنه كار به ده ستان تا ریتان هه بی به ناره وا هه ندیک له مالی خه لكی بخؤن له كاتیکدا نه وه ش ده زانن.﴾ البقرة: ۱۸۸، حه رام كردنی وه پاش خؤدان و سوود و خراب به كارهی نان و به رتیلیش، له كار هه ره له پییش و تایبه تی یه كانی حكوومه تانی چا كه كارن.

هه روا نیسلام باجی له سه ر مال و سامان داناره: ﴿خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيهِمْ بِهَا: له دارایی یه کی هه یانه، سه ده قه یان نی وه رگه، تا به وه پاك و خاوی نیان بکه یه وه.﴾ التوبة: ۱۰۳ و، له پاره و سامانی ده وله مه نداندا، هه ندیک مافی بؤ هه ژاران فه رز كردوه : ﴿وَالَّذِينَ فِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ مَعْلُومٌ (۲۴) لِلسَّائِلِ

وَأَلْمَخْرُومِ: ئەوانەشی له داراییه‌که‌یاندا به‌شیکێ ئاشکرا هه‌یه‌ بۆ سواڵکەر و بێبه‌ش. ﴿المعارج: ۲۴-۲۵﴾، جۆره‌ها باجی له‌سه‌ر سامان داناوه‌، له‌ پێناوی خوا و بۆ ده‌ست کورت و نه‌داران خه‌رج بکریت، هه‌روه‌کو له‌ به‌شی (سامان)دا باسمان کرد، ئەو که‌سانه‌ی سامانیان له‌ ده‌ستدایه‌، به‌ چه‌نده‌ها یاسا و مه‌رجی پابه‌ند کردوون. ئەو شتانه‌ش هه‌موویان، تاییبه‌تی‌ترین کاری حکومه‌تانه‌ن، هه‌ر له‌ سه‌رده‌مه‌ هه‌ره‌ کۆنه‌کانه‌وه‌ تا ئیستا و، ته‌نانه‌ت له‌ گرنه‌گرتین ئەو شتانه‌ن حکومه‌تان دروست ده‌که‌ن و ده‌پرووخینن.

هه‌روا ئیسلام واجبی کردووه‌ حوکم و فه‌رمانه‌ه‌وایی به‌ راویژ بێت، وه‌کو خ‌وای گه‌وره‌ ده‌فه‌رموی: ﴿وَأْمُرُهُمْ شُورَى بَيْنَهُمْ﴾: کاروباریان له‌نیوخ‌و‌دا به‌ پرس و رایه‌ ﴿شوری: ۳۸﴾، ﴿وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ﴾: له‌ کاروباردا پرس و رایان پێ بکه‌ ﴿ال عمران: ۱۵۹﴾. به‌جێهێنانی راویژیش، پێویستی به‌ حوکمیکی ئیسلامی و ده‌وله‌تیکی ئیسلامی هه‌یه‌ و، ئەگه‌ر ئیسلام دین و ده‌وله‌ت نه‌بایه‌، باسی شیوازی حوکم کردن و جۆری حکومه‌تی نه‌ده‌کرد.

بێجگه‌ له‌وانه‌ش، له‌ ئیسلامدا ده‌قیکی ئەوه‌نده زۆر هه‌ن ژماردنیا‌ن گ‌رانه‌، که‌ باسی پێوه‌ندی تاک به‌ ده‌وله‌ته‌وه‌ و، ده‌وله‌ت به‌ تاکه‌وه‌ ده‌که‌ن و، په‌فتار و کاروباری وه‌کو ک‌رین و فرۆشتن و، ک‌رێ و به‌خشین و، وه‌سیه‌ت و هاوسه‌رگه‌ری و ته‌لاق و شتی دی پێک ده‌خه‌ن و، به‌پێوه‌بردن و ئابووری پێک ده‌خه‌ن و، کێشه‌ و ناکوکی به‌ نیوخ‌و‌یی و نیوده‌وله‌تی‌یه‌کان و، ناشتی و شه‌پ و پێککه‌وتن و په‌یماننامه‌ هه‌ل‌ده‌ب‌ن و، چاره‌سه‌ری هه‌موو کاروباریکی تاک و کۆمه‌ل‌ ده‌که‌ن و، له‌سه‌ر بناغه‌ی یه‌کسانی و یارمه‌تی و هاوکاری کۆمه‌ل‌یه‌تی، کۆمه‌ل‌ بنیات ده‌نێن و، ئەو ده‌قانه‌ش هه‌موو پێکه‌وه‌ ده‌بنه‌ ده‌ستووریکی بۆ فه‌رمانه‌ه‌وایی، که‌ هه‌موو ده‌ستووریکی دانراوی مرو‌ف‌کرد وه‌لا ده‌نیت و، ده‌بیته‌ یاسایه‌ک بۆ هه‌موو هه‌لس و که‌وتیکی مرو‌ف، که‌ تا ئیستا یاسا و به‌رنامه‌ی وا

بهرز و بالا نه بووه، هه موو ئه و شتانهش، ته نهها حکومهت و دهولتان نه نجامیان دهه دن و سهریان لی دهرده چن، جا مادام ئیسلام هیناونی و فه پزی کردون، که وابوو: حکومه تی هیناوه و، دروست کردنی دهولته تی فه پز کردوو و، له ئیسلامدا دین و دهولته هه ریه که.

جا ئیسلام هه موو کاروباریکی دنیا، له سه ر بنچینه ی دین بنیات ده نیته و، دین ده کاته پشتیوانی دهولته و، دهسته واژه یه ک بو پیک و پیک کردنی حوکمرانی و، ری و شوین بو دانانی فه رمانه وایان و، ئه وانه ی له به رده ستیان دان.

دهولته تی نمونه ییش له ئیسلامدا، ئه و دهولته یه کاروباری دنیا به گویره ی دین بنیات ده نیته و، به پیی فه رمانی خوا په فتار له گه ل خه لکی به رده ستیدا ده کات و، له و شتانه ی خوا فه رمانی نه کردنیانی پی کردون، پشتگیرییان لی ده کات : ﴿الَّذِينَ إِِنْ مَكَتَاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ وَأَمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ﴾ ئه وانه ی ئه گه ر له م زه مینه دایانمه زینین، نوپزگه ر و زه کاتدهرن و، فه رمان به چاکه ده که ن و، پییش له کاری خراپه ده گرن. ﴿الحج: ٤١﴾.

دینیش له ئیسلامدا بو دهولته پیویسته و، هه روا دهولته تیش له شته پیویسته کانی دینه، چونکه دین به بی دهولته نه نجام نادریت و، دهولته تیش به بی دین وه پیویست نابیت..

حکومتی ٹی ڈی ۽ رڪ وڃيا ڪرڻ وڃي ڪاڻي

■ ۽ حڪومت ڪيڏانهن رمانی خواب جي به حنی ده ڪاڻي

■ نه نتيقی ۽ زموونان

■ ۽ رڪی حڪومت جي به حنی ڪرڻي ڪرڻي ڪرڻي ڪرڻي

■ جيا ڪرڻ وڃي ڪاڻي حڪومتی ۽ اسلامی

■ جوی حڪومتی ۽ اسلامی

ئەھكۆمەتتە فەرمانى خواجهى بە حى دەگات

ئەگەر خۇاى گەورە لەسەرى واجب كۆردين حۆكم بەوہى بۇ پىنغەمبەرى ناردووه، بکەين و، لە نىو خۆماندا بىكەينه داوهر، ئەوہ لەسەر مسولمانانى واجب كۆردووه، حۆكومەتتەك لەسەر خۆيان بکەنە فەرمانپروا، فەرمانى خويان لە نىودا جى بەجى بکات و، پارىزگارى لى بکات و، ئەندامەکانى، وەکو چۆن بە رۆژووگرتن و نويژ كۆردن خواپەرسى دەكەن، بە بنىاتنانى حۆكم و فەرمانپرواىيش بە گوێرەى بەرنامەى خوا، خوا پەرسى بکەن.

لە بەرپەتیشدا حۆكومەت پىويستى يەكى كۆمەلایەتى يە، نەبوونى ناکرى، جا ئەگەر فەرمانپرواىى و حۆكم چەند خەسلەتتەكى ديارى كراوى ھەبن، ئەوہ پىويستە ئەو حۆكومەتەى فەرمانپرواىى يەكەشى بە دەستە، خاوەنى ھەمان ئەو خەسلەتەنە بىت لە پىناوى سەرکەوتنى حۆكمەكەدا، چونكە بابايەك بۇ خۆى شتتەكى نەبىت، ناتوانىت بىبەخشىت و، تەنھا ئەو كەسەش بىروباوهرىك دەكاتە كۆردووه، كە باوهرى پى ھەبىت.

لەبەر ئەوہ جا ئەگەر واجب بىت فەرمانپرواىى بە گوێرەى شەرىعەتى ئىسلام بىت، ئەوہ واجبىشە حۆكومەت ئىسلامى بىت و، ھەموو ئەندامەکانى باوهرىيان بەو بنەمايانە ھەبىت فەرمانپرواىى يەكەى لەسەر بنىات نراوہ و، جەخت لەسەر كار پىكۆردن و ئەنجامدانى بکەن.

ئەگەر پىويستىش بوو حۆكم سۆشياىستى بىت، ئەوہ گەمژەىى يە ئەو حۆكومەتە بەرپەتە دەستى ئەو كەسانەى باوهرىيان بە سۆشياىلىزم نىبە.

ئوه مهنتیقی خه لکه و، ئوه سروشتی شتانه، جا هر که سیک بیهوئیت
ئیسلام به حکومتیک که حوکم به شهریهتی ئیسلام ناکات، جی به جی بکات،
ئوه کار بو پوو خاندن و تیکدانی ئیسلام دهکات.

مهنتیقی ئه زموونان

به راستی ئه زموونه کانی ولاتانی مسولمان نشین، سه لماندوو یانه که ئیسلام
تهنها به و نه ده جی به جی ناکریت که کار به دهسته کان مسولمان بن، به لکو ده بی
حوکم به ئیسلام بکن و، قورئان بو فرمانهرا و مسکینان بکنه دهستور و
یاسا، ئوهش سه رجه م دهوله تانی مسولمان نشین، تییان فکره، یه کیان نییه
حوکم به ئیسلام بکات و، له هه موو ئیش و کاره کانییدا پی ره ویی لی بکات،
هه رچه نه کار به دهسته کان و زۆریه ی خه لکه که یان مسولمانن. نه ک هه ر ئه و نه ده،
به لکو ئه زموون و تاقیکردنه وه کان سه لماندوو یانه که ئه و کار به دهست و
فرمانهرا مسولمانانه ی شاره زای ئیسلام نین و، هه ولی جی به جی کردنی
حوکمه کانی نادهن، کۆن و تازه هه ر شهریان به ئیسلام فرۆشتوو و، نامیریکی
پام و دهسته مۆ بوون له دهستی ئه و دوژمنانه ی خوادا که پیلان له ئیسلام و
مسولمانان ده گیرن و، له سه رده می ئه و فرمانهرا نه فامانه دا، قه دهغه کانی
ئیسلام خه لال کران و، هه رچی خوا خه لالی کردوو هه رام کرا و، هه رچی خوا
هه رامی کردوو خه لال کرا و، فه ساد و خراپه له کۆمه لی ئیسلامیدا بلا بووه و
به ره لایی په ره ی گرت و، بلا بوونه وه ی ئیسلام پاره ستا و، دهسته لاتی نه ما و،
به بی ئه وه ی توانای به رگری له خو کردنی هه بی، ئه وانه ی جاران هه یج نه بوون،
دهستیان به سه ر مسولمانان و ولاتانی ئیسلامدا گرت..

ٺهويه مهنتيقي مرؤف و مهنتيقي واقع و مهنتيقي ٺهزمونان، جا ٺهوه همووي دهيسهلمينئيٰ كه دروست كردني حوڪمي ئيسلامي، بهوجوره دهبيت كه حڪومتهتان دهبيٰ لهو كهسانه پيڪ بين كه باوهريان به ياساي ئيسلامهتي هيه و، هموو خهم و خهيااليان جي بهجيٰ كردني ئيسلام و چه سپاندني بنهماكانيهتي و، لهمهودوا بؤمان دهردهكهويٰ كه ٺهو مهنتيقي، مهنتيقي قورنائيشه.

ٺهري حڪومت جي به جيٰ كردني فرما خواهي

هه ٺيهت ئيسلام، جي بهجيٰ كردني ئيسلامي به ٺهري حڪومهتي ئيسلامي داناوه، چونكه قورٺان لهسر حڪومهتي ئيسلامي فهريٰ كردوه هاوبهش پهريستي (شرك) لهنيو بهريٺ و، ئيسلام بڪاته فهريانهوا و، نويژ بهريابڪات و زهڪات وهريگريٺ و، فهريان به چاڪه و پيشگيري له خراپه بڪات و، كاروباري خهٺي به گويزهري بهريانهري خوا بهريوه بهريٺ، ههروهكو خواهي گهوره دهفهريوي: ﴿وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَىٰ لَهُمْ وَلَيُبَدِّلَنَّهُمْ مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا يَعْبُدُونَنِي لَا يُشْرِكُونَ بِي شَيْئًا وَمَنْ كَفَرَ بَعْدَ ذَلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ﴾ خوا ٺهوانهتان كه باوهريان هيئاوهو كاري چاڪ دهكهن، لهسر زهويي دهيانكاته جي نشين، ههروهكو چون ٺهوانهري پيش ٺهواني كردنه جي نشين، دينهكه شيان كه خوي بوي پهسند كردون، ههري بويان دادهمهريئي و ترسهكه شيان بؤ دهكاته دلنيايي، تا تهنها من بهريستن و هيچ شتيكيش به شهريكي من نهزانه و، ههري كهسيكيش لهدواي ٺهوه سپلهي بڪات، ٺهوه له ريزي لاري

بووانه ﴿النور: ۵۵﴾، ههروا دهفه رموی: ﴿الَّذِينَ إِنْ مَكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ وَأَمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ وَلِلَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ﴾: نهوانه ی ههركاتیك لهسه زهویی دامانه زانندن، نویژ دهكهن و فهرمان به چاكه دهكهن و، ری له خراپه دهگرن و، سهه نهجامی هه موو ئیش و كاران هه رب بۆ خواپه. ﴿الحج: ۴۱﴾.

فهرمان كردن به چاكهش، هه لئانی خه لكه بۆ هه شتیك كه به گویره ی ئیسلام ده بی بگوتری، یان بكری و، پیشگری كردن له خراپهش، هاندانی خه لكه بۆ نه كردنی هه شتیکی ده بی نه كریت، یان گوپینی هه شتیکی به پیی ری و شوین بۆ دانانی ئیسلام، ده بی بگوپریت، جا نه گه ره حكومهت فهرمان كردن به چاكه و پیشگری كردن له خراپه ی به جی هینا، نه وه هه رچی ئیسلام فهرمانی پی كردووه نه نهجامی داوه و، هه رچی پیچه وانه ی ئیسلامه، تیکی داوه.

جا قورئان له سهه ری واجب كردوین گوپرایه لئی كاربه دهست و حكومهت بكهین، به مه رجیک نه وانیش نه گه ره له شتیكدا تیك گیران، بهرنامه ی خوا بكه نه داوه و، حوكم به وه بكه ن كه خوا ناردوویه تی: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ^(۱) مِنْكُمْ فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ﴾: نه ی گه لی بروادارینه، به قسه ی خوا و پیغه مبه ره و كاربه دهستانی خوتان بكه ن، هه ر كاتیكیش له نیو خوتاندا له سهه شتیك پیك نه هاتن، حه واله ی خوا و پیغه مبه ره ی بكه ن. ﴿النساء: ۵۹﴾.

هه لبهت گیرانه وه ی باهه تی ناكوکیی له سهه ریش بۆ حوكم و بهرنامه ی خوا، پیویستی به وهیه حكومهت و كاربه دهستان، فهرمانی خوا به جی بینن و، به گویره ی بهرنامه ی خوا و پیغه مبه ره حوكم بكه ن. دانی مافی تیك گیران له گه ل

^۱ هه ندیک كس ((أولي الأمر)) به كاربه دهستان لیک ده ده نه وه و، هه ندیک دیكش به نه هلی پرس و راویژ.

كاربەدەستانىش بە بەردەستان و، بردنەوھى بابەتى لەسەرى تىك گىراون بۆ
 فەرمانى خوا بۆ ھەلپىنى، وا دەخوازىت كاربەدەستان پابەندى فەرمانى خوا
 بن و، لەبەرنامەى خوا لاندەن.

ئەگەر حكومەتانىش لەسەر گوپرايەلىي بەردەستانيان رادەوستن و، لە
 بنەماكانى ئىسلام ئەوھىيە كە مسكىن و بەردەستان بە قسەى فەرمانزەوايانى
 مسولمان بكەن، كە كاروباريان بۆ ھەلدەسوورپىنن، ديسان ئەوھش ھەر لە
 بنەماكانى ئىسلامە كە ھەر كاتىك كاربەدەست و فەرمانزەوايان لە جوغزى
 فەرمان و بەرنامەى خوا چوونە دەرى، خەلك دەبى لىيان ياخى بن و بە قسەيان
 نەكەن، وەكو پىغەمبەر ﷺ دەفەرموى: ((لَا طَاعَةَ لِمَخْلُوقٍ فِي مَعْصِيَةِ الْخَالِقِ: نَابِى
 لە سەرپىچى كردنى خوادا، بە قسەى كەس بكرىت)).

بەو جۆرە ئىسلام، گوپرايەلىي كردنى كاربەدەستانى لە لايەن
 بەردەستانەوھ، بە گوپرايەلىي كردنى خوا لە لايەن كاربەدەستانەوھ بەستووه،
 جا حكومەتى ئىسلامىي پىويستە لەسەر ئەنجامدانى فەرمانى خوا بنيات
 بنرىت و، بە ھىچ جۆرىك بۆى نىيە لە بەرنامەى خوا لادات، دەنا مافى ئەوھى
 نامىنى خەلك بە قسەى بكات و، سەرەنجام مافى حوكمرانى و فەرمانزەوايي لە
 دەست دەدات.

جا ئەگەر مافى حكومەت لەوھدا كە خەلك بە قسەى بكات و ھەروا لە
 حوكمرانيدا، لە كاتى ئەنجامدانى فەرمان و بەرنامەى خوادا چەسپاوا و جىگىر
 بىت، ئەوھ لەسەرى واجبە فەرمانى خوا بەجئ بىنىت و ئىش بە قورئان بكات.

جیاکه ره وه کانی حکومتی ئیسلامی

حکومتی ئیسلامی، له هه مو ئه و حکومتانه ی ئه مپۆ له دنیا دا هه ن و، ئه وانه ش که پیشتر هه بوون، جیایه، چونکه حکومتی ئیکی تاقه و، وه کو هیچ حکومتی ئیکی دیکه نییه.

حکومتی ئیسلامی سێ خه سلته تی تێدان، که له هیچ حکومتی ئیکی تر دا نین، که ئه مانه ن :

یه که م - حکومتی ئیکی قورئانی یه.

دووم - حکومتی پاریژ و پرس و پاریه،

سێیه م - حکومتی جێ نشینی (خلافة) یان پیشه وایی (امامة) ه.

یه که م خه سلته ت : حکومتی ئیکی قورئانی یه.

حکومتی ئیسلامی به وه جیا ده کرێته وه که حکومتی ئیکی قورئانی یه، واته : مل که چی قورئانه، که ئه و کتێبه یه خوا بۆ محمدی پیغه مبه ری ﷺ نار دووه ته خوار.

قورئانی ش ده ستووری بالای حکومتی ئیسلامی یه، پێ و شوین بۆ ره فتاری داده نییت و، ماف و ئه رکه کانی به شیوه یه کی گشتی دیاریی ده کات و، ئه و سنوور و پێره وانه، بواری هه لسه و پانی پێ ده دات..

هه روا قورئان له هه مان کاتدا ماف و ئه رکه کانی تاکه کان و پادده ی ده سته لاتی ده ولته به سه ریانه وه و، چه ندیته ی مل که چ بوونیان بۆ ده سته لاتی ده ولته، دیاریی ده کات..

ههلبهت قورئانیش چندان جياكهرهوى هن، كه له هه موو دهستوورئى ديكه ي كه ئيستا مروف ناسيوويه تي، هه لداوئيرئ، گرنگترين نهو جياكهره وانهش نه مانهن :

۱- قسه ي خوايه كه به سروش (وحى) بو پيغه مبهري نه خوئينده وارى خوى محمدى ناردوه، تا به خه لكى رابگه يه نييت و، بهو پووناكى يه خه لك له تاريكستان ده ريئنييت و، ريئوئنى يان بكات و له گومرايى بيان پاريزييت : ﴿وَمَا كَانَ لَشَيْءٍ أَنْ يَكَلِّمَهُ اللَّهُ إِلَّا وَحْيًا أَوْ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ أَوْ يُرْسِلَ رَسُولًا فَيُوحِيَ بآذَانِهِ مَا يَشَاءُ إِنَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ﴾ (۵۱) وَكَذَلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ رُوحًا مِنْ أَمْرِنَا مَا كُنْتَ تَدْرِي مَا الْكِتَابُ وَلَا الْإِيمَانُ وَلَكِنْ جَعَلْنَاهُ نُورًا نَهْدِي بِهِ مَنْ نَشَاءُ مِنْ عِبَادِنَا وَإِنَّكَ لَتَهْدِي إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾ (۵۲) صِرَاطِ اللَّهِ الَّذِي لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ إِلَّا إِلَى اللَّهِ تَصِيرُ الْأُمُورُ: هه رگيز خودا هيج كه سيكى پويه روو نه دواندوه، يان فه رمانى له پئى دليه وه ناردوه به وه حى، يان له پشت په رده وه بووه، يان قاسيديكى ناردوه و ئيزنى داوه سروشى بو بنئيرئ، به راستى نهو به رزى كارزانه.. هه ر بهم جو رهش ئيمه له فه رمانى خو مان گيانئيكمان بو ناردى، له پيئشدا نه تده زانى كتئب چييه، نه ئيمان، به لام ئيمه نه وه مان كرده مه شخه ليك، كه نهو عه بدانه ي بمانه وئ به وه ريئوئنيى ده كه ين و توش له راسته پئ ري به رى ، ريگه به ره و نهو خوايه ي هه رچى كارئك هه ر بو لاي نهو ده گه ريته وه.. ﴿الشورى: ۵۱-۵۳، ﴿وَكَذَلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ قُرْآنًا عَرَبِيًّا: بهم جو ره قورئانئى عه ره بييمان بو ناردى. ﴿الشورى: ۷. ﴿وَأَوْحِيَ إِلَيَّ هَذَا الْقُرْآنَ لِأُنذِرَكُمْ بِهِ وَمَنْ بَلَغَ: ئەم قورئانه م بو ئيرراوه تا ترستان پئ وه به رنئيم، هه روا نه وانهش كه ئەم قورئانه يان پئ ده گات. ﴿الأنعام: ۱۹.

۲- مسولمانان له سه ريانه شوين قورئان كه ون و ده ستى پئوه بگرن و، به هيج جو رئك بو يان نيه ي لئى لاده ن : ﴿وَاتَّبِعْ مَا يُوحَىٰ إِلَيْكَ وَاصْبِرْ حَتَّىٰ يَخُضَمَ اللَّهُ

وَهُوَ خَيْرُ الْحَاكِمِينَ: بکوه دواى نه‌وهى خوا بؤت ده‌نیرى و نارام بگره، هه‌تا
 خودا پیراتده‌گات و خودا باشتیرین دادوره. ﴿یونس: ۱۰۹﴾ ﴿وَاتَّبِعْ مَا يُوحَىٰ إِلَيْكَ
 مِنْ رَبِّكَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا: بکوهه شوین نه‌وهى له په‌روه‌ردگارته‌وه
 بؤت دیت، هه‌لبه‌ت خوا ناگای له کرده‌وه‌کانتانه. ﴿الأحزاب: ۲﴾ ﴿فَاسْتَمْسِكْ بِالَّذِي
 أُوحِيَ إِلَيْكَ إِنَّكَ عَلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ: ده‌ست بهو په‌یامه‌وه بگره بؤت هاتوته خوار،
 هه‌لبه‌ت تو له‌سه‌ر رپیازیکی راستی. ﴿الزخرف: ۴۳﴾ ﴿اتَّبِعُوا مَا أُنزِلَ إِلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ
 وَلَا تَتَّبِعُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ: بکوهونه دواى نه‌وهى له په‌روه‌ردگارته‌وه بؤتان
 هاتوه‌وه، بیجگه له‌وى مه‌کونه دواى سه‌ره‌رستانى دیکه. ﴿الأعراف: ۳﴾ ﴿اتَّبِعْ مَا
 أُوحِيَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَأَعْرِضْ عَنِ الْمُشْرِكِينَ: بکوهه شوین نه‌وهى له
 په‌روه‌ردگارته‌وه بؤت هاتوه، بیجگه له‌وى چ په‌رستراوى ره‌وا نین و، خو له
 هاوبه‌ش په‌رستان لاده. ﴿الأنعام: ۱۰۶﴾

۳- بئ‌گومان قورئان نه‌گورین هه‌لده‌گریت، نه‌ده‌ستکاریى، چونکه له‌لايه‌ن
 خواوه هاتوه‌وه و، قسه و وشه‌کانى خواش به‌کس ناگورین: ﴿قَالَ الَّذِينَ لَا
 يُرْجُونَ لِقَاءَنَا أَنْتَ بَقْرَانٌ غَيْرٌ هَذَا أَوْ بَدَّلَهُ فُلٌ مَا يَكُونُ لِي أَنْ أْبَدَّلَهُ مِنْ تَلْقَاءِ نَفْسِي إِنْ أَتَيْتُ
 إِلَّا مَا يُوحَىٰ إِلَيَّ: نه‌وه‌که‌سانه‌ى به‌ته‌ماى دیدارى ئیمه‌نین، گوتیان: یان
 قورئانیکی دیکه بینه، یان بیگوره، بلئ: بؤم نیه له‌خوړا بیگورم، من ته‌نھا
 ده‌که‌ومه دواى نه‌وهى له‌خواوه بؤم دیت. ﴿یونس: ۱۵﴾ ﴿وَإِذْ لَمَّا أَتَىٰكَ مِنَ الْجِبَالِ
 كِتَابٌ مِنْ رَبِّكَ لَا مُبَدَّلَ لِكَلِمَاتِهِ وَلَنْ تَجِدَ مِنْ دُونِهِ مُلْتَحَدًا: نه‌وهى بؤت هاتوه له‌کتیبى
 په‌روه‌ردگارت، بخوینه‌وه، ناشئ کس وتارى خودا بگورئ و، بیجگه له‌وى
 فریاگوزاریک نادوزیه‌وه. ﴿الکہف: ۲۷﴾ ﴿وَتَمَّتْ كَلِمَةُ رَبِّكَ صِدْقًا وَعَدْلًا لَا مُبَدَّلَ
 لِكَلِمَاتِهِ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ: قسه‌کانى په‌روه‌ردگارت له‌راستى و دادپه‌روه‌ریدا،
 ته‌واو و بئ‌که‌م و کورتین، که‌س ناتوانئ بیانگورئ و، زور بیسه‌ر و هه‌ره زاناش
 هه‌ر نه‌وه. ﴿الأنعام: ۱۰﴾ ﴿لَا تُبَدِّلْ لِكَلِمَاتِ اللَّهِ: وشه‌کانى خوا ناگورین. ﴿یونس: ۶۴﴾

۴- هه‌لەبەت قورپان زیاد کردن و کەم کردن هه‌لناگریت، چونکه به کۆچی دوايي پيڤه‌مبەر ﷺ و برانی سروش(وحی)، ته‌واو بووه، یان کەمیک پيڤش کۆچی دوايي ئەو زاتە ته‌واو بووه، ئەو پرۆژەي خوا ئەم نایەتەي ناردە خواری: ﴿الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا: وَا لِمَرْوَةَ دِينَكَ تَانِم تَه‌واو کرد و، بەبێ کەم و کورتی چاکەم دەگەڵ ئیوه‌دا کرد و، ئیسلامیشم کردە دینی ئیوه.﴾ المائدة: ۳.

۵- قورپان هه‌لوه‌شانده‌وه هه‌لناگریت، له‌بەر ئەو هۆیانەي پيڤشتر باسماں کردن و، له‌بەر ئەوه‌ي خۆي بالآ دەست، بە په‌يامی محمد ﷺ کۆتایی به په‌يامان هیئا و، ئەوی کردۆته دوا پيڤه‌مبەر: ﴿مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِّن رِّجَالِكُمْ وَلَكِن رَّسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ: محمد بابی هیچ کام له پیاوانی ئیوه نییه، به‌لام پاسپاردەي خۆی و ناخیری پيڤه‌مبەرانه‌و، خواش هه‌موو شتیك دەزانی﴾ الأحزاب: ۴۰.. چونکه مرۆفیش-که جێ‌نشینی سەر زه‌ویی‌یه- بۆی نییه له فهرمانی ئەو خۆی‌یه کردووی‌ته جێ‌نشین، دەرچیت و، ناتوانی قسه‌ي وی هه‌لوه‌شینیت‌ه‌وه، یان په‌کی نیش پێ کردنی بخت، جا ئەگەر وا بکات، ئەوه به هۆی دەرچوونی له سنووری ئەرك و کاری خۆی و، دەست تی وەر‌دانی بابەتیك که ئیشی وی نییه، کاره‌که‌ي به ته‌واویی پووچ و بێ هووده‌یه.

دەتوانین له پرویه‌کی دیکه‌شه‌وه بیسه‌لمینین که قورپان قابیلی هه‌لوه‌شان‌ه‌وه نییه، ئەویش ئەوه‌یه که یاسای بنه‌رته‌تی له شه‌ریعه‌تی ئیسلام و قانونه‌ مرۆفکرده‌کانیشدا، ئەوه‌یه که هیچ ده‌قیك، به ده‌قیکی له خۆی به‌هێزتر یان وه‌ك خۆی به‌هیز نه‌بێ، هه‌لناوه‌شیت‌ه‌وه، واته: ئەو ده‌قه ده‌بێ له یاسادانه‌رکه خۆیه‌وه دەرچوینیت، یان ئەو ده‌سته‌یه‌ي-لانی کهم- ده‌سته‌لاتی یاسادانانی هه‌یه، وه‌کو چۆن ئەو ده‌سته‌یه‌ي ئەو ده‌قانه‌ي هیئاون که ده‌یان‌ه‌وی هه‌لیان وه‌شینیت‌ه‌وه، ئەو ده‌سته‌لاته‌ي هه‌یه، له‌بەر ئەوه ئەو ده‌قانه‌ي قورپان

هه‌لدهوه‌شیننه‌وه، ده‌بی قورنانیك بن خوا ناردییتی و، تازه له دواى پیغه‌مبیره‌ش قورنان نایه‌ته خوارى، چونکه وه‌حى كۆتایی هاتووه و، ناشكرى بگوترى نه‌و ده‌قانه‌ی له ده‌سته و پیپه‌كانی مروقه‌وه، كه تایبه‌تن به یاسادانان، دهرده‌چن، له پله‌ی قورناندان، یان له ده‌سته‌لاتی یاساداناندا، له ئاستی خوا و پیغه‌مبیردان، له‌بهر نه‌وه قه‌ت مروف له ده‌ستی نایه‌ت قسه‌ی خوا هه‌لوه‌شینیتته‌وه، یان په‌كى كار پى كردنى بخت.

دووم خه‌سه‌ت : حكومه‌تى راویژ و پرس و رایه.

خوا راویژى به یه‌كێك له پیداو‌یستی یه‌كانی باوه‌ر داناوه و، كردوویه‌ته خه‌سه‌تێكى هه‌میشه‌یی باوه‌رداران، كه له خه‌لكی دیکه‌یان جیا ده‌كاته‌وه: ﴿وَالَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمْ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَأَمْرُهُمْ شُورَى بَيْنَهُمْ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ: نُه‌و كه‌سانه‌ش كه به ده‌نگی په‌روه‌ردگاریانه‌وه چوون و نوێژ ده‌كهن و ئییش و کاریان له‌نیوخودا به راویژه و، له‌و بژێویه‌ی پیمان به‌خشییون، ده‌به‌خشن.﴾ الشوری: ۳۸، جا ئیمانی مسولمانان کامل نابیت، به هه‌بوونی خه‌سه‌تى راویژ نه‌بیت له نیویاندا و، هه‌چ كۆمه‌لیكى مسولمان نابى كاروباری خۆی له‌سه‌ر غه‌یری راویژ بنیات بنیت، یان پى قایل بیت، ده‌نا تاوانباره و، سه‌ریچی له‌فرمانی خوا كردووه.

خوای گه‌وره‌ش فرمانی به پیغه‌مبهره‌كه‌ی كردووه، له ئییش و كاردا پرس به براده‌رانى بكات: ﴿وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ: له كاروباردا پرس و رایان پى بکه﴾ ال عمران: ۱۵۹. له‌بهر نه‌وه‌ش نا كه پیغه‌مبهر ﷺ پىویستی به ته‌كبیر و پای نه‌وانه، به‌لكو له‌بهر نه‌وه‌ی راویژ كردن فه‌رزه و خوا له‌سه‌ری واجب كردوون و، له‌سه‌ر كار به‌ده‌ستی پىویست كردووه له هه‌ر شتێكدا پىوه‌ندیی به كۆمه‌له‌وه هه‌یه، راویژ بكات و، له‌سه‌ر كۆمه‌لیشى فه‌رز كردووه له هه‌موو ئییش و کاریكى خۆیدا رای خۆی ده‌ربیریت، جا كاربه‌ده‌ست بۆی نییه له كاروباری گشتیدا هه‌ر

سینه م خهسلت: حکومتی جئ نشینی (خلافة) یان پیشه وایی (امامة) ه.

له بهشی جئ نشینیدا زانیمان که خوا مروقی له سهر زهویی کردوته جئ نشین و، جئ نشینیش سی جوره: جئ نشینی گشتیی و، جئ نشینی دهوله تان و، جئ نشینی تاکه کان و، گوتیشمان جئ نشینی تاکان، جئ نشینی یه له سهر کردایه تیدا و، نهو که سهی کراوته جئ نشین، جاری وایه ناوی ده نین خهلیفه، ههروه کو ناو له داود عليه السلام نرا: ﴿يَا دَاوُدُ إِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ فَاحْكُم بَيْنَ النَّاسِ بِالْحَقِّ﴾: ئه ی داود، ئیمه تو مان کرده جئ نشینی سهر زهویی، جا به شیوه یه کی راست و رهوا حوکم له نیو خه لکیدا بکه. ﴿ص: ۲۶﴾، جاری واش هه یه بابای جئ نشین ناوده نری پیشه و (امام)، ههروه کو ئیبراهیم عليه السلام و هه ندیک له سهر کرده کانی به نوئیسرائیل ناو نران: ﴿وَإِذِ ابْتَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ رَبُّهُ بِكَلِمَاتٍ فَأَتَمَّهُنَّ قَالَ إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا قَالَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي قَالَ لَا يَنَالُ عَهْدِي الظَّالِمِينَ﴾: نه وسا خودا به چهند وشه یه که نه زمونی ئیبراهیمی کرد، پیکی هینان، گوتی: ده تکه م به پیبه ری خه لکی دنیا، گوتی: ئه دی تورمه که م؟ گوتی: ناهه قیکاران وه بهر به لئیم ناکه ون. ﴿البقرة: ۱۲۴﴾، ﴿وَجَعَلْنَاهُمْ أُمَّةً يَهْتَدُونَ بِأَمْرِنَا﴾: کردیشمانن به پیشه و که به فه رمانی ئیمه ری نوئینی خه لک بکه ن الانبیاء: ۷۳، له وانه شه بابای جئ نشین ناوی لی بنریت مه لیک (پاشا): ﴿وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ يَا قَوْمِ أذكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ جَعَلَ فِيكُمْ أَنْبِيَاءَ وَجَعَلَكُمْ مُلُوكًا﴾: نهو ده مانه ش که موسا به هوزی خوی گوت: نابی ئیوه هه رگیز نهو چاکه یه له بیر که ن که خوا ده رباره ی کردوون، که نهو هه موو پیغه مبه ره ی هه ر له نیو خوتان بو ناردوون، چه ندان پاشای له خوتان په یدا کردووه. ﴿المائدة: ۲۰﴾، ﴿وَقَالَ لَهُمْ نبيُّهُمْ إِنَّ اللَّهَ قَدْ بَعَثَ لَكُمْ طَالُوتَ مَلِكًا﴾: پیغه مبه ره که شیان پیی گوتن: هه لبت خوا تالووتی ناردووه پاشای ئیوه بی البقرة: ۲۴۷.

مه‌ستیش له خه‌لافه‌ت و ئیمامه‌تی و پاشایه‌تیش له ده‌قه‌کانی قورئاندا، ته‌ن‌ها سه‌رۆ‌کایه‌تی‌یه به مه‌عنا گه‌شتی‌یه‌که‌ی، نه‌ک پزئیمیک‌ی تایبه‌تی‌ی حوکمرانی، چونکه داود له قورئاندا، هم به خه‌لیفه ناوی هاتوه، هم به پاشا : ﴿يَا دَاوُدُ إِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً لِّمَنِ هِيَ دَاوُدَ نِيْمَه كِرْدِمَانِن بَه جِي نَشِيْن﴾ ص: ۲۶، ﴿وَقَتْلَ دَاوُدَ جَالُوتَ وَآتَاهُ اللَّهُ الْمُلْكَ: دَاوُدِيش جَالووتی كوشت و، (خو‌ا) ده‌سته‌لات و پاشایه‌تی دایه﴾ البقرة: ۲۵۱. ئیبراهیمیش له شوئینیک ناو‌نراوه پی‌شه‌وا و، قه‌ولیشی پی دراوه ئەو پۆله و نه‌وانه‌شی که له سه‌ر پێروونی خوا ده‌رۆن، بینه پی‌شه‌وا : ﴿قَالَ إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا قَالَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي قَالَ لَا يَنَالُ عَهْدِي الظَّالِمِينَ: گو‌تی: ئەمن ده‌تکه‌مه پی‌شه‌وا‌ی خه‌لک، گو‌تی: ئەدی تو‌ره‌مه‌که‌م؟ گو‌تی: په‌یمانی من سه‌ته‌م‌کاران نا‌گری‌ته‌وه﴾ البقرة: ۱۲۴، به‌لام له جییه‌کی دی‌که‌دا ره‌چه‌له‌که‌که‌ی به پاشا ناو ده‌بات : ﴿فَقَدْ آتَيْنَا آلَ إِبْرَاهِيمَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَآتَيْنَاهُمْ مُلْكًا عَظِيمًا: خو‌ دیاریشه ئی‌مه به به‌ره‌ی ئیبراهیم کتیب و کارزانیمان داو، ده‌سته‌لاتیک‌ی گه‌وره‌شمان پی سپاردن﴾ النساء: ۵۴.

قه‌ولیشی به به‌نوئیسراخیل داوه که له پاش کۆیله‌یی و چه‌وسانه‌وه‌یان به ده‌ستی فیرعه‌ون، بینه پی‌شه‌وا: ﴿وَلْيُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتَضَعُوا فِي الْأَرْضِ وَنَجْعَلَهُمْ أُمَّةً وَنَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِينَ: پریارمان دا ئەوانه‌ی له‌م زه‌مینه‌دا زه‌بوون کران، به‌چاکه وه‌یا‌نخوئین و بیانکه‌ینه پی‌شه‌وا و میراتگرانی زه‌ویی﴾ القصص: ۵، جا کاتی‌ک له سه‌تم‌ی فیرعه‌ون قوتار بوون و، ده‌وله‌تیکی سه‌ربه‌خو‌یان بو‌ خو‌ پی‌که‌ینا، مووسا ده‌ستی پی کرد، نی‌عه‌ته‌کانی خو‌ای وه‌یر ده‌هینانه‌وه و پی‌ی گو‌تن : ﴿اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ جَعَلَ فِيكُمْ أَنْبِيَاءَ وَجَعَلَكُمْ مُلُوكًا: ئەو چاکه‌ی خوا ده‌گه‌لی کردوون، هه‌ر له بیرتان بی‌ت، که چه‌ندان پی‌غه‌مبه‌ری له‌نیو‌دا ناروون و، کردوونی به پاشا﴾ المائدة: ۲۰.

جا خەلافەت و پاشایەتی و پیشەوایەتی، هەموویان هاوواتان و، ناماژە
تەنها بۆ سەرۆکایەتی بەلای دەولەت دەکەن نەک زیاتر.

تاکی پێشەوایەتی، کە ئیسلام دەیناسیت، ئەو حوکمەیه لەسەر دوو
پایە راوەستاییت: یەکیان: گۆپرایەلیی فەرمانی خوا و، دوورکەوتنەوه لەو
شتانە قەدەغە کردوون و، دوومیشیان: پراویژە، واتە: کاروباری خەلک لە
نیو خۆیاندا بە پراویژ و پرس و پرا بیئت، جا ئەگەر حوکمەری لەسەر ئەو دوو
پایە بنیات نرا، ئەو حوکمەری ئیسلامی خالیسە، جا چ ناوی خەلافەت
بیئت، چ پیشەوایەتی (امامە)، چ پاشایەتی و، هەموو ئەو ناوانە راستن و،
هیچیان تێدا نییە.

بەلام ئەگەر حوکم لەسەر ئەو دوو پایانە نەبوو، ئەو فەری بەسەر ئیسلامەوه
نییە، جا ناوی خەلافەت بی، یان پیشەوایەتی (امامە)، باشترین نمونە ی ئەو شە،
حوکمەری خەلیفەکانی تورکە لە سەر دەمەکانی دوایدا، سەرۆکەکانی دەولەت
ناویان لە خۆ نابوو خەلیفە و، لە دەولەتە کەشیان خەلافەت، بەلام خۆیان و
دەولەت و حکومەتە کەیان، زۆر لە پێشەوایەتی حوکمی ئیسلامی دووربوون.

بیگومان لە پیشەوایەتی، لە هەموو دنیا دا پێشەوایەتی
پشتاوپشت، کە کۆر بە میرات لە بابیەوه بۆی دەمایەوه، باوی بوو و، ئەو جۆرە
پێشەوایەتی هەبوون، لە پێشەوایەتی دیکە ی حوکمەری جیای
دەکردنەوه، وەک ئەو ی کە سەرباری پشتاوپشتی پاشایەتی، پاشاکان
خۆیان پێ لە بەر دەستە کانیان بەرزتر بوو و، خۆیان بەسەردا هەل دەکیشان و،
ئەو پاشایانە وا لە زەلکاو ی بەزم و پراواردندا نەبوو، هیمەت پراوخان
و بیپراوشتی و بەدکارییان لە نیو دا باو بوو، کە سەرەنجام زەمینەسازی
بلاو بوونەوه ی فەسادی گشتی بوون.

جا له بهر ئه وهی ئامانجی ئیسلام چاکه کاریی و بلاو کردنه وهی یه کسانیی و پهره پیدانی چاکه و بلاو کردنه وه یه تی له نیو خه لکیدا، رقی له خو به زور زانین و خو هه لکیشانه و، لئی قه دهغه کردوون و، مسولمانانی ناگادار کردوونه ته وه که ئه و جوړه خه سله تانه، به هیچ جوړیک پیشه ی باوه پدارانی له خوا ترس نین: ﴿تِلْكَ الدَّارُ الْآخِرَةُ نَجْعَلَهَا لِلَّذِينَ لَا يُرِيدُونَ عُلُوًّا فِي الْأَرْضِ وَلَا فُسَادًا وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ﴾ ئه و ماله ی دواړوژ هر بو ئه وانه داده نئین که له سهر عمرز نایانه وئ خو به زل بزائن و به د فهریی بکه ن و، پاشه پوژیش ههر بو پاریزکارانه. ﴿القصص: ۸۳﴾

هه لبه ت ئیسلام راویژی هیناوه و، له سهر مسولمانانی فهز کردوه و، له سهری پیویست کردوون هه موو ئیش و کاریکیان به راویژ بیت: ﴿وَأْمُرْهُمْ شُرَىٰ بَيْنَهُمْ﴾ کاروباریان له نیوخوډا به پرس و رایه ﴿شوری: ۳۸﴾ راویژیش وا ده خوازیت نه ته وه، سه رۆکی ده ولت هه لبریزیت و، ههر کاتیک شتیکی لی پرودا شایانی لیخستن بیت، لئی بخات و، ههر ئه وهنده بو خوئی، پیچه وانه ی پشتاوپشت بوونی حوکمرانی یه له پژی می پاشایه تیدا.

جا له بهر ئه وهی پژی می فه مانپه وایی ی پاشایه تی، کاتیک ئیسلام هات، پشتاوپشت بوو و، خوئی به سهر خه لکدا هه لده کیشا و پر بوو له فه ساد و خراپه، مسولمانان پییان خووش نه بوو ناوی پاشا له خوئیان بنین و، یه که م که س که رقی له و ناوانه بوو، پیغه مبه ر ﷺ بوو، ئه وه تا له و زاته وه گپه راوه ته وه، که جاریک کابرایه ک له پینشی راوه ستا بوو، ده له رزی، ئه ویش پیی فه رموو: ((له سه ره خو به، ئه من نه پاشام و نه دیکتا توړا)) و، جئ نشین و خه لیفه کانی دوا ی خووشی هه روا بوون، تا ئه و کاته ی موعاویه به یعه تی بو یه زیدی کوپی وه رگرت، ئیدی هاوه لانی پیغه مبه ر و شوینکه و تووان (تابعون)، ده ستیان به ره خنه گرتن له موعاویه به تایبه تی و هه موو (به نی ئومه ییه) کرد، که ئیسلامیان کردو ته پاشایه تی گه زوک (عضوض) و سته مکار و حکومه تی

کیسرای، یان هرقلی-که پالیان ده دایه لای ((کیسرا))ی شای فارس و، ((هرقل))ی پاشای روم- جا نه گهر جیاوازی نیوان حوکی ئیسلامی له سروشتی خویدا و، رژی می حوکی پاشایه تی له بارودوخه جیگیره کانیدا، وای له مسولمانان کردبیت پییان خوش نه بیت ناو له فرمانره واکانیا بنین پاشا و، له رژی می حوکرانیش پاشایه تی، هر نه وه ش وای لی کردوون به دوی ناوی دیکه دا بگه رین و، لی رده ده قه کانی قورئان فریایان که وتوون و ناوی دلخوازی داوئی، جا ناویان له رژی می فرمانره وایی ناوه خه لافه ت، یان پیشه وایه تی (امامة) و، سه روکی ده وله تیشیان ناو ناوه خه لیفه، یان پیشه وایه تی (امام).

بوته دابیش که پیشه وایه تی حوکم ناو بنریت پیشه وایه تی مه زن (الإمامة العظمی)، بو نه وه ی له پیشه وایه تی به کانی دیکه ی وه کو پیشه وایه تی نویرژ (پیشنویرژی) جیا بکریته وه و، به و پییه سه روکی ده وله تیش ناو ده نریت پیشه وایه تی مه زن، واته: نه و پیشه وایه تی له هه موو پیشه واکانی دیکه گه وره تره . هه ندیکیش پییان وایه وشه ی ((خه لافه ت)) بو رژی می حوکرانی ئیسلامی هه لبرژیراوه و، سه روکی ده ولت پیی ده گوتری: خه لیفه، چونکه نه وه ی له دوی پیغه مبه ر ﷺ هاتوه، له سه روکایه تی ده وله تدا بوته جی نشین (خه لیفه) ی پیغه مبه ر ﷺ و جیی وی گرتوته وه و، پایه که شی پیی ده لین: خه لافه ت، چونکه مسولمانان نه بووبه کریان به خه لیفه ی پیغه مبه ری خوا بانگ ده کرد، هه لبه ت نه وه له راستیدا شتیکی وانییه، به لام له ناولیناندا ده قه کانی قورئانیا ن ره چاو کردوون و، له ژیر کاریگه ری نه وه ده قاندا، ناویان له سه روکی ده ولت ناوه خه لیفه و نیمام و، له بهر نه وه ی نه بووبه کریش سه روکی ده ولت بوو، نه وه به گویره ی ده قی قورئان خه لیفه و نیمام (پیشه وایه) بووه و، له هه مان کاتدا

جي نئين (خليفه) پيغمبر ﷺ بووه، چونڪه له حوڪم كردندا جيئي نهوي گرتوتهوه.

دهبن ليهدا نهوش بلينن كه پيويسته بزائين پيغمبر ﷺ كه سهروكي دهولت بووه، له هه مان كاتدا هم پيغمبر بووه هم خليفه، چونڪه له بهر نهوي سروش (وحى) ي بو هاتووه، پيغمبر بووه و، له بهر نهوي سهروكي دهولت بووه، خليفهش بووه، جا نه گهر يه كيڪ له حوڪمرانيدا جيئي گرتيئهوه، نهوه بوته خليفه ي نهوه، چونڪه له دواى نهوه هاتووه و، نهويش له لايه ن خواوه بوته خليفه و جي نئيني حوڪمرانيي..

له بنه رتيشدا هموه مروقه كان به گشتي جي نئينن له سر زهوي، چونڪه جيگري خواي گه ورهن له سر زهوي و، له سر يانه له وشانه ي داواي كردن و نه كردنى لي كردون، به قسه ي بكن، به لام نه گهر هر يه كه يان به تنها بيت و پيوهندي به وانيي ديكه وه نه بيت و، دهسته لاتيڪ كويان نه كاته وه به هيژه كانيان ملي بو كه چ كه ن و، لاوازه كانيان په ناي بو بهرن، ناتوانن وه پيويسته فرماني خوا به جي بينن، هه روا سروشي كو مهل و پيداويستي يه كومه لايه تي به كان، وا پويست دهكات حكوومه تيڪ پيڪ بينن كي شه و ناسته نگه كانيان بو هه لپريت و، له به جي هي ناني فرماني خوا دا و، پيداويستي يه كانى جي نئيني سر زهوي و، جي نئيني له حوڪمرانيدا، جيگري هه موانيان بيت.

جا نه گهر حكوومهت جيگري كو مهل بيت، تا فرماني خويان له نيودا جي به جي كات و، سه رپه رشتي به رژه وهندي يه كانى كو مهل بكات و، خليفه يان پيشهوا، نوي نه ري يه كه مى حكوومهت بيت، نهوه له نه ركي جي نشينا يه تي (خه لافهت) دا كه بو به جي هي ناني واجبي سر شاني هموه كو مهل، كه ره چاو كردنى مافى خوا و به جي هي ناني فرمانيه تي، دانراوه، هه روا بو چاره سه ر كردنى كي شه و ناكوكيي خه لك و پشتگيري كردن له وه ي به هيژ

ستمه له بی هیژ بکات و، بلاوکردنه‌وهی دادپه‌روه‌ریی و یه‌کسانیی له نیویاندا و، ناراسته‌کردنیان بو یارمه‌تی دانی یه‌کتر و هاوکاریی و خیر و چاکه له جوغزی نه‌و شتانه‌ی خوا فرمانی پی‌کردوون و نه‌و شتانه‌ی قه‌ده‌غی کردوون، ده‌بیته‌جیگر و بریکاری هه‌موو کو‌مه‌ل.

خه‌لیفه‌ش هه‌ر به‌قه‌ده‌ر هه‌ر که‌سیکی دیکه‌ی سه‌ر زه‌ویی، به‌جیگری خوای گه‌وره‌داده‌نریت و، نه‌گه‌ر بشگو‌ترئ خه‌لیفه‌به‌وه‌ی که‌جیگری نه‌و کو‌مه‌له‌یه که‌جیی ده‌گریته‌وه، به‌جیگری خوا حیساب ده‌گریته، نه‌وه‌راست نییه، چونکه‌له‌و باره‌دا خه‌لیفه‌ناراسته‌وخو جیگری خوایه و، له‌کاتی دانانیدا نه‌وه‌ره‌چاو نه‌کراوه‌که‌جیگری خوایه و، کو‌مه‌ل ته‌نها به‌جیگری خو‌ی هه‌لی بژاردوه و، ده‌سته‌لاتیشی هه‌ر له‌جیگریه‌تی نه‌و کو‌مه‌له‌ی دایناوه و مافی چاودیری و قه‌ده‌غه‌کردنی له‌به‌زاندنی سنووری جیگریه‌که‌ی هه‌یه‌وه‌رده‌گریته و، ته‌نانه‌ت کو‌مه‌ل بو‌ی هه‌یه‌پئی و شوین بو‌هه‌لس و که‌وته‌کانی دانیت و، نه‌و ریگایه‌ی ده‌بی له‌نه‌نجامدانی جیگریه‌که‌یدا بیگریته‌به‌ر، بو‌ی دیاریی بکات و، بنه‌ماکانی جیگریش واپیویست ده‌که‌ن و، نیسلامیش نه‌وه‌ی له‌سه‌ر خه‌لکی فه‌رز کردوه، چونکه‌فرمان کردن به‌چاکه و پشتگیری کردن له‌خرابه‌ی فه‌رز کردوه، تا نه‌هیئلی کاربه‌ده‌ستان ستم و ده‌ستدریژی بکه‌ن و، له‌نه‌نجامدانی نه‌رکی سه‌رشانیان، که‌مه‌ترخه‌می بنوینن، هه‌روا بو‌چاودیری کاربه‌ده‌ستان و خه‌لکی له‌نه‌نجامدانی فرمانی خوا و جی‌به‌جی کردنی وه‌ک پیویسته: ﴿وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ﴾ با له‌ئیوه کو‌مه‌لیک پیک بیت بانگه‌واز بکه‌ن بو‌کاری چاک و، فرمان به‌چاکه بکه‌ن و پئی له‌خرابه‌بگرن. ﴿آل عمران: ۱۰۴﴾ دانانی خه‌لیفه‌ش ته‌نها به‌هه‌لبژاردنی کو‌مه‌ل ده‌بیته، نه‌مه‌ش له‌به‌ر نه‌وه‌نا که‌نه‌وه‌سه‌رشار(منطلق)ی نه‌و پینداویستی‌یه کو‌مه‌لایه‌تی‌یانه‌یه که‌باسمان کردن، به‌لکو له‌به‌ر نه‌وه‌ی

قورئان له سهر مسوولمانانی فەرز کردوو، ئیش و کاریان به راویژ و پرس و را بیټ : ﴿وَأْمُرْهُمْ شُورَىٰ بَيْنَهُمْ﴾: کاروباریان له نیوخۆدا به پرس و رایه ﴿شوری: ۳۸﴾. له بهر ئهوه دروست نییه کهس به بی پرهزنامه ندیی کۆمهالی مسوولمانان بیټه فرمان په وایان و، خهلیفه دهبی هه به ههلبژاردن بیټ له لایه نئه و کهسانه وه که مافی ههلبژاردنیان ههیه و، دهبی ئه و کهسه ی ههلیشی دهبژیریټ، بۆ خۆی قبوولی کات...

ههلبژاردنی خهلیفهش به و جۆره، دهیسه له مینی که خهلافهت په یمانی جی نشینی و جیگیرییه له نیوان کۆمهال و خهلیفه دا و، کۆمهال خهلیفه راده سپیری فرمانی خوی به سهر دا جی به جی بکات و، له سنووری بهرنامه ی خوادا، کاروباریان به پیره به ریټ و، خهلیفهش رازی بیټ به گویره ی فرمانی خوا حوکمرانی کۆمهال بکات...

خهلیفایه تیش به ماوه یه کی دیاریی کراوه وه به ند نییه، خهلیفه هه تا زیندوو بیټ، مادام فرمانی خوا به جی بیټی، هه خهلیفه یه، به لام ئه گه ر له فرمانی خوا ده رچوو، یان خهسله تیکی وای تیذا هاته دی، به هۆیه وه شایانی لابرډن بیټ، کۆمهال دهبی لای بات و یه کی دیکه ی له جی دانیت و، ئه گه ر مردیش، ئه وه حوکمرانییه که ی دوا یی دیت.

جوړی حکومته ئیسلامی

له پیشه وه گوتمان حکومه ته ئیسلامی، حکومه تیکی تاق و بی وینه یه و، له هه موو حکومه تیکی دیکه جیا یه و، له هه یج حکومه تیکی تری جیهان ناچیت، چ ئه وانه ی ئیستا هه ن، چ ئه وانه ی پیشتر هه بوون و، له خوارئ پرونی

دهکهینه وه که حکومتی ئیسلامی، دهوله تیکی بی هاوشیویه و، وهکو هیچ کام له و حکومتانه ی دنیا ناسیونی، نییه.

جا حکومتی ئیسلامی، هروهکو زانیمان، پیویسته لهسهری قورپان بکاته دستور و یاسا و، بهوه پابه ند بیت که حوکمه کانی-که گوپین و دستکاری و هه لپه ساردن هه لئاگرن- جی به جی بکات، له بهر نه وه وهکو نه و حکومته مل هورانه نییه به هیچه وه پابه ند نین، هه روا وهکو حکومته دستورییه کان نییه، چونکه حکومته دستورییه کان مل که چی نه و دستور و یاسانه ن مروفت دایان ده نیّت و، مروفتیش به گویره ی هنز و ناره زوی خوی رهفتار دهکات و، نه و یاسا و دستورانه ی مروفت دایانده نیّت، قابیلی گوپان و دستکاری و هه لوه شانده وهن، نه گهر بیتو هنز و ناره زوی مروفت وای پیوست کرد، به لام حوکمه کانی قورپان، خوا نار دونی و، هه میشه یی و یه کجارین و، گوئی ناده نه هنز و ناره زوی کاربه دهستان و، به رده ستانیان، به لکو به دادپه روه ری رهفتار له گه ل هه ردووک لایاندا ده کهن و، له سنوری دادپه روه ری خالیس و پاراستنی به رژه وه ندیی کومه لدا، مافی هه ردوولا به ته وایی دهن.

جا بو نه وه ی هاوسه نگی یه که ته و او بیت، ده بی بزانی که دهقه کانی قورپان حوکمی گشتی هیناون و، ریبازه گشتی یه کانی حوکمرانی و به ریوه بردنی دیاری کردون و، نه وه ی دیکه ی بو کاربه دهستان به جی هیشتوه، یاسایان بو دابنن و ریکیان هن، به لام نه و یاسایانه، که مروفت دایان، ده بی نه وه یان تیذا ره چاو بکریت، که له سنوری حوکمه گشتی یه کانی ئیسلام دهرنه چن و، نه انجامدانیکی وردی گیانی شه ریعه تی ئیسلام بن، چونکه نه و یاسایانه که کاربه دهستان دایان ده نیّن، له راستیدا هه ر ده نگدانه وه و سیبه ری

قورپانان و، جیاوازییهکی زوریان له گه‌ل‌ئو یاسایانه هیه که مرؤف دایان ده‌نێن و، ته‌ن‌ها به بیر و بۆچوون و ئاره‌زوو و به‌رژه‌وه‌ندیی خۆیان‌ه‌وه به‌ندن.

جا ئه‌گه‌ر یه‌کیک له دیارترین خه‌سه‌ته‌کانی حکومه‌تی ئیسلامیی ئه‌وه بی‌ت که حکومه‌تی راویژه، ئه‌وه له هیچ شتی‌کدا وه‌کو حکومه‌ته په‌رله‌مانیه‌کان ناچیت و هه‌روا له حکومه‌ته ناپه‌رله‌مانیه‌کانیش جیا‌یه و، ئه‌گه‌رچی بنه‌مای حکومه‌ته په‌رله‌مانیه‌کانیش له جیهاندا راویژه، به‌لام راویژه له حکومه‌تی ئیسلامیدا، نه له شیوه‌یدا، نه له جۆریدا، نه له مه‌به‌ستیدا، وه‌کو ئه‌و راویژه نییه که حکومه‌ته په‌رله‌مانیه‌کانی له‌سه‌ر بنیات ده‌نرێن.

جا ئه‌گه‌ر یه‌کیک له ئه‌رکه‌کانی حکومه‌تی ئیسلامیی، به‌ریاکردن و جێ‌به‌جێ کردنی دینه، به‌لام له جۆری ئه‌و حکومه‌ته دینی‌یا‌نه نییه که فیه‌قی یاسادانان (الفقه الدستوری) پێیان ده‌لیت: حکومه‌ته تیۆکراتی یه‌کان، چونکه حکومه‌تی ئیسلامیی ده‌سته‌لاتی له خوا وه‌رناگریت، به‌لکو له خه‌لکی وه‌رده‌گریت و، به قسه‌ی کۆمه‌ل‌ئه‌بی، نه ده‌سته‌لات وه‌رده‌گریت، نه ده‌ست له ده‌سته‌لات به‌ر ده‌دات و، له هه‌موو کار و هه‌لس و که‌وته‌کانیدا، پابه‌ندی پای کۆمه‌له و، پابه‌ند بوونی حکومه‌تیش به سنووره‌کانی ئایینی ئیسلامه‌وه، هیچ له‌و نه‌جامة ناگۆریت، چونکه ئایینی ئیسلام پێش ئه‌وه‌ی داوا له خه‌لک بکات ئیش بۆ قیامه‌ت بکه‌ن، داوایان لێ ده‌کات ئیش بۆ دنیا بکه‌ن، ته‌نانه‌ت له ئیسلامدا ژیا‌نی قیامه‌تیش له‌سه‌ر ئه‌و کرده‌وانه‌ی مرؤف له دنیا‌دا ده‌یانکات، به‌نده و، ئیسلام پێش ئه‌وه‌ی دین بی‌ت، دنیا‌یه و، پێش ئه‌وه‌ی ژیا‌نی پاشه‌ پۆژ بی‌ت، ژیا‌نی ئیستایه و، راسته ئیسلام چه‌ند سنووریکی بۆ خه‌لک داناوه، نابێ بیانبه‌زێنن و، چه‌ند حوکم و ده‌ستووریکی بۆ دانا‌ون، ده‌بێ پیره‌وییان لێ بکه‌ن، به‌لام ئازادیی کارکردنی لێ زه‌وت نه‌کردوون و، هه‌موو کاروباریکی له ده‌ست ده‌رنه‌هێنا‌ون، به‌لکو ئازادی کردوون بۆ خۆیان بیر بکه‌نه‌وه و ژیا‌نیان

ریک خهن و، ئەو ئامیر و دستهواژانهی هه یانن، به کاریان بینن و، خۆ ریکخستن و چاودیری کردنی بهرژه و نه ندیه تایبهتی و گشتی به کانیانی داونه ته دست خۆیان و، داوای لی کردوون له پیناوی پیشکه وتن و بهختیاری و سه رکه وتیاندا، چۆنیا ن پئ چاکه، نه خسه ی پاشه پرۆشیا ن بکیشن.

جا زیاده پرۆیی نییه نه گهر بلین: ئیسلام مروقی لهو شتانه دا که ده یانکات و لهو شتانه دا که نایانکات، ته و او نازاد کردووه و، ته نها به ووه پا به ندی کردووه که ژیا نی له سه ر چاکه کاری بنیا ت بنیت، بو ئەوه ی به چاکیی بژیت و، دادپه ره ریی و یه کسانیی و خوشه ویستی و هاوکاری و هه موو مه بده ئیککی بالای ئینسانیی، بال به سه ر ژیا نیدا بکیشیت، ئەو مه بده ئانه ی که ئیسلام هینا ونی و، هه موو جیهان لاقی ئەوه لیده دات که کار بو جئ به جئ کردنیا ن ده کات و، ناشتوانئ جئ به جیا ن کات، چونکه له دین دوورکه وتۆته وه و، که وتۆته دوا ی هه و و ئاره زوو، ئەو مه بده ئانه ی دنیا چاوی ئومیدی تئ بیرون و، ده زانئ چاکبوونی به وانه وه به نده، ئەو مه بده ئانه ی ناویان مه بده ئی مروقانه یه و، خه لکی سه ر زه ویی، له پێگای ئاسمان و په یامی پیغه مبه رانه وه نه بئ، هه رگیز نه یاننا سیون.

هه لبه ت خوا راویژئ له سه ر مسو لمانان فه رز کردووه و، کردوویه ته کو له که ی ژیا نی گشتی یا ن، جا ئە گهر حکومه تی ئیسلامیی، حکومه تیککی تیۆکراتیی با، راویژئ تیدا نه ده بوو و، خوا له سه ر پیغه مبه ری خۆی پیویست نه ده کرد له ئیش و کاردا راویژ به مسو لمانان بکات: ﴿وَسَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ: له کاروباردا پرس و رایان پئ بکه﴾ ال عمران: ۱۵۹، هه رچه نده پیغه مبه ر ﷺ به هۆی سه روش (وحی) ی خوا وه، پیویستی به راویژئ مروق نییه و، پیغه مبه ر خۆی پا به ندی ئەو نه نجامانه ی راویژ نه ده کرد که پیچه وانه ی راو بوچوونی تایبه تیی خۆی

بوون، ھەرۋەكۈ لە غەزاي بەدر و غەزاي ئوحد و زۆر ھەلۋىستى دىكەدا، كىردى. جا خوا تەنھا بۆيە راۋىژى لەسەر پېغەمبەرى خۇي پىۋىست كىردوۋە، تا دەستورەكانى راۋىژ بۇ خەلكى دانىت و، پېغەمبەرىش بۆيە خۇي پابەندى ئەنجامەكانى راۋىژ كىردوۋە، تا بۇ خەلكى دواي خۇي بېيئە پى و شوپىن و داب و، ئەوانىش پابەندى ئەنجامەكانى بن و جىئەجىئە بكن.

ھەروا ئەگەر ھۆكۈمەتى ئىسلامىي تىۋكۋراتى بايە، خەلىفە ئازادىي رەھاي دەبوو و، ھەرچى بىكات و نەيكات، بە كەيفى خۇي دەبوو، بەلام خەلىفە و ھەموو ھۆكۈمرانلىكى ئىسلامىي، لەو بابەتەنەي دەقىيان دەربارە ھەيە، بە دەقى قورئان و سوننەت و، لەو شتەنەي دەقىشىيان لەسەر نىە، بە ئەنجامەكانى راۋىژ، سنوورى بۇ دانراۋە.

ئەگەر پىژىمى ھۆكىمى دىموكۋراتىش، لە پىۋىست كىردنى ھەلپىژاردنى كاربەدەستان بە ئاگادارىي نوپنەرانى مىللەت و، دروست كىردنى ھۆكۈمرانىي لەسەر دادپەرۋەرىي و يەكسانىي و ئازاد كىردنى عەقل و بىرى خەلك، لە پىژىمى ھۆكىمى ئىسلامىي بچىت، ئەۋە پىژىمى ھۆكىمى ئىسلامىي لەۋەدا كە كاربەدەستان و خەلكى بە ھەندىك شتەۋە پابەند دەكات، نايەلئ بە دواي ھەوا و ھەۋەسىيان بكون و، مل كەچى ئارەزوويان بن، لە دىموكۋراسىي جىايە، ھەروا لەۋەشدا كە پىۋەرەكانى دادپەرۋەرىي و يەكسانىي و خەسلەتە چاكەكانى مرۇف، بە مرۇفان ناسپىرئ بە كەيفى خۇيان سنوورىيان بۇ بكىشن، ھەندىك جار فرەوانىيان كەن و ھەندىك جارىش وىكىيان بىننەۋە و، بىيانخەنە نىۋا قاپىلكى ھەز و ئارەزووى خۇيان، بەلكو ئىسلام بۇ خۇي سنوورى چاكە و مەبدەئە ئىنسانىيەكان دەكىشىت و، پىۋەرەئىيان بۇ دادەنئ و، لەسەر مرۇفەكانى فەپىز دەكات مل كەچى ئەۋ پىۋەرە بالايانە بن و، ئىسلام بەۋ كارەي، ژىيانى گىشتىي لە فەساد و خراپە پاراستوۋە و، ھەز و ئارەزووى زىيانبەخشى دامركاندوۋە و،

ھۆكۈمرانلىق لەسەر بىنەماكانى خىر و چاگە، كە ھەموو كەس پىنى چاكن و پىزىيان دەگىرن و، خۇيان لە پىزەرەيى ئۇكردىيان نابويىرن، دامەزاندوۋە، بەلام دىموكراسىيى، مۇۋە بەرەلا دەكات و بە كەيفى خۇى سنوورى ھەموو شتىك بكىشىت و، پىۋەرەكانى ژىيانى مۇۋە دانىت، لەبەر ئەۋە ھەوا و نارەزۋوى سەركىشىيان واى لى كىردن لە سنوور دەرچن و، سوود و بەرژەۋەندىيى يان بەسەردا زال بوۋە و، كۆمەلە دىموكراسىيەكان، بوۋنە چەند كۆمەللىكى بەرەلاى فاسىد و، لە زەلكاۋى بىرپەۋشتىدا پۇچوون و، پەۋشت و خەسلەتى مۇۋقانەيان تىدا داۋەشا و، واى لىھات دادپەرۋەرىيى بە پىۋەرى خزمایەتى و نىزىكىيى بىپۇرىت و، بە بەرتىل و واسىتە نەبى، ماف نەگاتەۋە خاۋەن ماف و، ئازادىيى فەكر بىيئە خۇدارپىن لە شەرم و شكۇ و ئايىن و پەۋشت و، تىكدان و پوۋخاندنى ھەموو ئەۋ شتەنى مۇۋقى عاقل لە ئازەل و مالات جيا دەكاتەۋە.

ھەروا پىزىمى كۆمارىش ھەرچەندە لە بارەى ھەلبىژاردنى سەۋك كۆمارەۋە لە پىزىمى ئىسلامى دەچىت، بەلام ھىچ پىزىمىكى كۆمارىيى نىيە ۋەكو پىزىمى ئىسلامى پى بەۋە بدات سەۋك كۆمار بە يەكجارىيى ھەتا دەمرىت، ھەلبىژىرىت، ئەۋە سەرەپاى ئەۋ جياۋازىيانەى نىۋان پىزىمى ئىسلامى و پىزىمە دىموكراسىيەكان، كە پىشتىر باسمان كىردن.

پىزىمە دىكتاتورىيەكانىش، لە ھىچ شتىكدا لە پىزىمى ئىسلامىيى ناچن، چونكە پىزىمى ئىسلامىيى لەسەر بەيەت و پراۋىژ بنىات دەنرىت و، بە گۈيرەى چەند سنوورىكى دىيارىيى كراۋ لە نىۋان كاربەدەستان و خەلكىدا و، لەسەر دروست بوۋنى لا بردنى كاربەدەست و فەرمانپەرۋا پىك دىت و، پىزىمە دىكتاتورىيەكان، پى بە ھىچ كام لەۋ شتەنە نادەن.

لەمەر پىزىمەكانى ھۆكۈمى پاشايەتىش، ئەۋە پىزىمى ھۆكۈمى ئىسلامىيى لەۋان جيايە، چونكە لە ئىسلامدا فەرمانپەرۋاىيى بە مىرات و پىشتاۋپىشت نىيە،

به لڪو خه لڪ نازاده كيئي پئي له هموو كهس چاڪتر و به توانا تره، هه لي بڙيري و بيڪاته فرمانږهوا، بو به لگهش نه وهنده بهسه كه پيغه مبهه گه پرايه وه لاي په روهردگاري خوي، به لام هيچ كام له خزمه كاني نه بوونه جي نشيني، به لڪو نه بووبه كر بوو به خه ليفه، كاتيڪ نه بووبه كريس كوچي دوايي كرد، نه وپيش هيچ خزميكي نه بووه جي نشيني، به لڪو عومره جي گرتوه و بووه خه ليفه، كه عومره پيش كوڙرا، عه لي جيي گرتوه و بووه خه ليفه، كه خزمي عوسمان نه بوو. له كو تا بييدا ده بي بلين: هر كه سيك بليت پڙيمي حوكمي نيسلامي، وه كو يه كيك له و پڙيمانه ي حوكمرانيه، كه كو ن يان تازه له دنيا دا هه بوون، يان هن، نه وه زور له خوي دهكات و، لافي شتيك لي ده دات كه نايزانيت و له راستيي دووره، چونكه پڙيمي نيسلامي، پڙيميكي تاقى بي وينه يه كه نيسلام به ديي هي ناوه و، كه سيش هه ولي نه داوه له و كارهدا لاسايي مسولمانان بكا ته وه و، ته نانهت مسولمانان بو خوشيان، له دواي كوچي دوايي پيغه مبهه ﷺ، ته نها له سه رده مي خه ليفه كاني راشيد دينا پڙيم و حوكمي نيسلاميان جي به جي كردوه و، دواي نه وه جهز و نار ه زوي نا به جي، نه و پڙيمه خوايي يه ي كرده پاشايه تي يه كي گه زوك (عضوض) و سته مكار، كه له پهك خستني حوكمه كاني نيسلام سلي نه ده كرد و، له پيناوي كردني مندالكاران و به دكاران به فرمانږهوا له سه رده مسولمانان، هموو قه ده غه يه كي خواي جه لال ده كرد.

ناوہ پوک

- ۵ ..... يەك دوو قسە
- ۷ ..... پيشەكى نووسەر
- ۱۱ ..... **برونىڭ ئىناھ رېرەس كراۋە**
- ۱۳ ..... ئەم گەردوونە خوا دروستى كردووه
- ۱۶ ..... ئەم گەردوونە بۇ مرؤف بەردەست كراوه
- ۱۸ ..... مرؤف ھەندىكىان بۇ ھەندىكىان بەردەست كراون
- ۲۱ ..... **جى نشىنى لەسەرزەوى**
- ۲۳ ..... مرؤف كراوتە جى نشىن لەسەرزەوى
- ۲۴ ..... جى نشىنى مرؤف بە چەند شتىكەوہ بەندە
- ۲۷ ..... جۆرەكانى جى نشىنى
- ۳۰ ..... دەستورى خوا لە جى نشىنى حوكمدا
- ۳۴ ..... چەند نمونە يەك لە جى نشىنىانى پيشوو
- ۳۷ ..... پايە جى نشىنىانى سەر زەوى
- ۴۲ ..... ئەركەكانى جى نشىنىانى سەر زەوى
- ۴۵ ..... سزاي بەزاندنى سنورەكانى جى نشىنى
- ۴۹ ..... **سامان سامان خولايە**
- ۵۱ ..... مرؤف لەم گەردوونەدا خاوەن چىيە؟
- ۵۲ ..... سامان ئى خوايە و مرؤف بوى ھەيە سوودى ئى وەرگىرئ
- ۶۰ ..... مرؤف تا چ رادەيەك بوى ھەيە سوود لە سامانى خوا وەرگىرئ؟
- ۶۳ ..... راستى ((سامان ئى خوايە)) چى لى دەكەوئتەوہ؟
- ۶۴ ..... مافى سوود وەرگرتنى مرؤف لە سامانى خوا، چى لى دەكەوئتەوہ؟
- ۶۵ ..... مافى خەلكى لە سامانى خودا

- ۱/ زهکات : ۶۵
- ۲/ به خشین : ۶۷
- جوره کانی به خشین : ۷۰
- به خشین له پیناوی خوادا : ۷۰
- به خشینی له خورا (طوعي) : ۷۹
- راددهی به خشین : ۸۰
- قوله باسیك : ۸۸
- وگرانی و فریادانی خولاریه ۸۹
- توکم ئی کی یه؟ ۹۱
- توکم رانی له ئیسلام دا شتیکی سروشتی یه ۹۹
- ئیسلام بیر و باوهر و پژیمه : ۱۰۰
- ئیسلام دین و دهوله ته ۱۰۶
- ملکوتی ئی (داری) (زرک و هیراکه ره و کانی) ۱۱۱
- هو حکومتی فرمانی خوا جی به جی دهکات ۱۱۳
- هنتیقی نه زمونان ۱۱۴
- هرکی حکومت، جی به جی کردنی فرمانی خوا یه ۱۱۵
- جیا که ره و هکانی حکومتی ئیسلامی ۱۱۸
- یه کهم خهسلهت : حکومتی قورنایی یه ۱۱۸
- دووم خهسلهت : حکومتی راویژ و پرس و رایه ۱۲۲
- سییهم خهسلهت : حکومتی جی نشینی (خلافه) یان پیشه وایی (امامه) ه ۱۲۴
- جوری حکومتی ئیسلامی ۱۳۱

لہ بلاوکراوہکانی نویسنگی تہ فیسر

کتیبہ و مرگنیر دراوہکانی زنجیرہی ہزری ہا وچہ رخی نیسلامی:

- ۱- معالم في الطريق - سيد قطب/ و: کریکار- ۱۴۲۰ک
- ۲- الله ﷻ - سعيد حوى / و: سوزان- ۱۴۲۰ک
- ۳- العقيدة في الله - عمر سليمان الأشقر/ و: نارامی گہ لائی- ۱۴۲۰ک
- ۴- عالم الملائكة الأبرار - عمر سليمان الأشقر/ و: ژیوانی گہ لائی- ۱۴۲۰ک
- ۵- عالم الجن والشياطين - عمر سليمان الأشقر/ و: ژیوانی گہ لائی- ۱۴۲۰ک
- ۶- الرسل والرسالات - عمر سليمان الأشقر/ و: نارامی گہ لائی- ۱۴۲۰ک
- ۷- القيامة الصغرى - عمر سليمان الأشقر/ و: ژیوانی گہ لائی- ۱۴۲۲ک
- ۸- القيامة الكبرى - عمر سليمان الأشقر/ و: نارامی گہ لائی- ۱۴۲۲ک
- ۹- الجنة والنار - عمر سليمان الأشقر/ و: ژیوانی گہ لائی- ۱۴۲۲ک
- ۱۰- القضاء والقدر - عمر سليمان الأشقر/ و: نارامی گہ لائی- ۱۴۲۲ک
- ۱۱- مع الأنبياء في القرآن- عفيف عبدالفتاح طيارة(۱-۲)/ و: کاوہ ہاوراز- ۱۴۲۱ک
- ۱۲- منهج التربية النبوية للطفل - محمد نور سويد/ و: سهام بہرزنجی- ریتدار احمد- ۱۴۲۲ک
- ۱۳- مبادئ الإسلام - أبو الأعلى المودودي/ و: عمر ریشاوی- جعفر مصطفی- ۱۴۲۲ک
- ۱۴- الزواج الإسلامي السعيد - محمود مهدي الأستانبولي (چاپی ۳)/ و: نہوا محمد سعید- ۱۴۲۲ک
- ۱۵- ماذا خسر العالم بأخطا المسلمین- أبو الحسن الندوي/ و: نارامی گہ لائی- ۱۴۲۲ک
- ۱۶- المصطلحات الأربعة في القرآن- أبو الأعلى المودودي/ و: احمد محمد قہرہنی- ۱۴۲۲ک
- ۱۷- المعجزات القرآنية/ سعيد النورسی/ و: فاروق رسول بیعی/ ۱۴۲۳ک
- ۱۸- الخلفاء الراشدون بين الأستخلاف والأستشهاد/ د.صلاح عبدالفتاح الخالدي/ و: فاتح سہنگاوی- ۱۴۲۳ک
- ۱۹- قصص النبيين للأطفال - أبو الحسن الندوي / و: نارامی گہ لائی- ۱۴۲۳ک
- ۲۰- المال والحکم في الإسلام- عبدالقادر عودہ/ و: ریتبوار کویتسانی- ۱۴۲۳ک

بلاوکراہ جیاجیاکانی نویسنگی تہ فیسر

- ۱- تہ فیسری قورناتی پیروز/ م. عثمان عبدالعزیز/ (۱۵) ہرگہ/ ۱۴۱۵-۱۴۱۸ ک
- ۲- خہیالاتی مارکسیہت/ فازل قہرہ داغی/ ۱۴۱۶ ک
- ۳- نہ فسانہی دیموکراسی/ فازل قہرہ داغی/ ۱۴۱۹ ک
- ۴- ہرنامہی پسرورہدی مندالان/ قونساغی/ ۱، ۲، ۳، ۴/ محمد سینہ موزکی/ ۱۴۱۶ ک- سن جار چاپ کراہتہوہ
- ۵- رونکردنہوی (العقيدة الطحاوية)/ عبداللہ عبدالعزیز ہرتملی/ ۱۴۱۶ ک
- ۶- رونکردنہوی چل حدیسہ کہی پیغہ مہر ﷺ/ عبداللہ عبدالعزیز ہرتملی/ ۱۴۱۶ ک
- ۷- تہ فیسری سورہتی (نور)/ نا: نامینہ صدیق عبدالعزیز/ ۱۴۱۸ ک- دوو جار چاپ کراہتہوہ
- ۸- نافرتہ ناودارہ کانی نیسلام/ علی صالح کریم/ ۱۴۱۷ ک
- ۹- خواناسی، ناین، نیمان/ علی باپیر/ ۱۴۲۱ ک
- ۱۰- سیستہمی ویندوس ۹۸/ نا: ناراس حاجی مولود/ ۱۴۲۳ ک
- ۱۱- فہرہنگی ٹوکسفورد/ سلام ناوخوش/ ۱۴۲۳ ک
- ۱۲- احتلال وتقسیم کوردستان/ سلام ناوخوش/ ۱۴۲۳ ک

زنجیرہ نامیلکہ یہ ک:

- ۱- قدیرانی فیکری ہاوجہرخ/ د. طہ جابر العلوانی/ و: ابراہیم مہلازادہ- ۱۴۱۶ ک
- ۲- رہنگدانہوی حہقیقہتی باوہر/ أبو الحسن الندوی/ و: کامران- ۱۴۱۸ ک
- ۳- نیمان یان عہقیدہ؟/ فاروق فرصاد- ۱۴۱۸ ک
- ۴- عہقیدہ بہ کوردی/ فاروق فرصاد- ۱۴۱۸ ک
- ۵- نافاتہ کانی زمان/ غہزالی/ و: سوزان- ۱۴۱۸ ک
- ۶- سمرتایہک بؤ ناسینی فہرمودہ لاواز و ہہلبمستراوہکان/ الالبانی/ و: أبو مسلم- ۱۴۱۸ ک
- ۷- قوربان و زانستی نوی/ د. مؤریس بؤکای/ و: سلام ناوخوش- ۱۴۱۸ ک
- ۸- سیر و پیاز و رہشکہ/ د. دلور محمد- ۱۴۱۸ ک
- ۹- دین و شریعت/ أبو الأعلى الموددی/ و: احمد ابراہیم ورتن- ۱۴۲۱ ک
- ۱۰- نەدیب و گزیری پؤلیس/ جورج بالوشی ہورفات/ و: محمد ہمریری- ۱۴۲۲ ک

کتیبہ عہدہ بیہ کان:

- ۱- اصول الفقہ الإسلامی فی نسیجہ الجدید/ مصطفیٰ ابراہیم الزلمی / ۱۴۲۱ھ- الطبعة السادسة
- ۲- العلم والأعجاز/ د. دلور محمد صابر / ۱۴۱۸ھ
- ۳- أمراض العصر/ د. دلور محمد صابر / ۱۴۲۱ھ
- ۴- بحوث مقارنة بين العلم الحديث والكتاب والسنة/ د. دلور محمد صابر / ۱۴۲۱ھ
- ۵- المؤامرات الدولية ضد الإسلام/ أم بنان / ۱۴۱۶ھ
- ۶- فتوى في حق زوجات المفقودين/ سيد محمد سيد اسماعيل / ۱۴۱۷ھ
- ۷- ظاهر السنة والكتاب في حل ذبيحة أهل الكتاب/ سيد محمد سيد اسماعيل / ۱۴۱۷ھ

زنجیرہی مندالآن:

- ۱- رۆلہ کام (شيعر بز مندالآن)/ پروا محمدی / ۱۴۱۸ھ
- ۲- مندالتی مسولمان چی ده لئی؟/ و: نهوا محمد سعید/ چاپی ۱ (۱۴۱۹) - چاپی ۲ (۱۴۲۳)ھ
- ۳- مانگا سپاردراو دکه/ نا: باوکی دیار / ۱۴۲۰ھ
- ۴- شیر دا بز داپیر دا/ نا: ناجح محمد / ۱۴۲۰ھ
- ۵- پدهوی سوله یمان/ نا: ناجح محمد / ۱۴۲۱ھ
- ۶- دار سیو و مانگا/ هساره / ۱۴۲۲ھ

کتابی داہاتومان،

۱- التبیان لرفع غموض النسخ فی القرآن

۲- أصول الفقه الإسلامی فی نیجہ الجدید

۳- پیاوانی ده وری پیغہ مبر

مامۇستائى شەھىد عبدالقادر، ۱۹۵۱ لە يېتتەكى نەم

كتىبەدا نوسىۋىتتى:

يېگومان مۇسلمانان لە ھەموو شۇئېكى دۇنيا دا، ئىستا دەربارەي ئىسلام نەزانن و، لە رىبازە راستەكەي لايانداۋە، تەننەت لە ھەموو جېھاندا ولاتىك نەماۋە، ئىسلام - ۋەكوو خۇا نارىۋەتتى-سى تىدا جىن بەجى بىكرىت، چ لە ھوكم و سىياسەتدا، يان لە ئابورىي و كۆمەلەيتىدا، يان لە ھەر شىكىدا پەيۋەندىي بە بەرژەۋەندىي تاك و كۆمەلەۋە ھەيىت و، سىستەمى كۆمەلى لەسەر بىيات بىرىت و، داۋاي چاك كىردن و بەختەۋەرىي بىكات.

ئىستاش مۇسلمانان لە ھەموو كاتىك زىاتىر پىۋىستىان بە زانىنى راستىيەكانى ئىسلامە، چوتكە ئىمپىريالىزم و كۆمۇنىزم تىيان بەر بوون و، دىموكراسى و سۇشىيالىزمىان لەبەر چاۋان رازىنراۋەتەۋە.. پىۋىستىان بەۋ شتەيە تا بزىانن تەنھا ئىسلام لە ئىمپىريالىزم و كۆمۇنىزم قوتارىان دەكات و، تەنھا ئىسلامىش دەتوانى دادپەرۋەرىي و پەكسانى و ئازادىي لە ولتەكانىيان بە دىي بىنى..

جا لەسەر ھەموو مۇسلمانىكى بە تۋانا پىۋىستە ئەۋ ھوكمانەي ئىسلام كە لە مۇسلمانان شاراونەتەۋە، بۇيان رۋون كاتەۋە و بە زمانىكى ئاسان كە تىي بگەن و بە شىۋازىكى نۆي قىۋولى كەن، بۇيان بىخاتە رۋو.

* لەبەر گىرگىي و بىزاردەي ئەم كىتتە و جۋان رۋون كىردنەۋەي بۇ چەمكە ئىسلامىيەكان (جىنشىنى، دارايى، ھوكمرانى)، بە دارىشتىك كە پىشتىر بەم شىۋەيە نەنوسراۋە، دەكرى ئەمروش رۋىپەروى كىشە فىكرى و زىيارەكانى سەردەمى پىن بىكرىتەۋە.

جا لەم سۆنگەۋە بەباشمان زانى بىكەين بە كوردى و چاۋي خۋىنەرانى ئازىزى پىن رۇشن بگەينەۋە.

ئۆزىڭىزنى تىزىڭ